Finansutskottets betänkande 1985/86:10

om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1985/86:100 bil. 1)

FiU 1985/86:10

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Bedömningen av utvecklingen för år 1986 ter sig mer gynnsam nu än den gjorde då finansplanen presenterades i början av januari. Den senaste tidens sänkningar av oljepriser och dollarkurs innebär vissa förbättringar för den svenska ekonomin. De gör det möjligt att pressa ned inflationen ytterligare, ned till samma nivå som gäller i våra konkurrentländer.

En av förutsättningarna för att konkurrenskraften skall bibehållas är att de avtalsmässiga löneökningarna blir mycket små. Finanspolitiken måste vara stram och nu utformas så att bördan på penningpolitiken lättas. En stram finanspolitik skapar förutsättningar för ett fortsatt fall i räntenivån. Detta innebär att avkastningskraven på produktiva investeringar kan sänkas. Investeringsnivån kan därigenom hållas kvar på en hög nivå vid en lägre vinstandel. Detta skulle möjliggöra högre reallöner, vilket skulle betyda att de fördelningspolitiska problemen minskar.

Utskottet anser att fördelningspolitiken fortsättningsvis måste inriktas på att mildra de spänningar som vinstuppgången i näringslivet orsakat. Det är viktigt att de nya skatteskalor som regeringen inom kort avser att förelägga riksdagen utformas så att de möjliggör höjda reallöner förutsatt att de nominella löneökningarna och prisökningarna blir låga.

Mot förslaget till inriktning av den ekonomiska politiken reserverar sig företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern i en gemensam reservation. Vänsterpartiet kommunisternas företrädare reserverar sig till förmån för de riktlinjer som anges i partimotionen om den ekonomiska politiken.

Utskottet avstyrker vidare yrkanden om att avskaffa löntagarfonderna och att valutaregleringen bör avskaffas. Företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern reserverar sig mot besluten i två gemensamma reservationer.

Utskottet redovisar förslag till riktlinjer för budgetpolitiken. Utskottet konstaterar att regeringens budgetalternativ bäst tillgodoser de krav som riksdagen tidigare har lagt fast för utgiftspolitiken och som enligt utskottets mening bör gälla även fortsättningsvis. Dessa innebär att

- endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras och omfattningen av dessa utgiftsökningar måste hållas nere samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas,

1 *Riksdagen 1985/86. 5 saml. Nr 10*

- utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden,
- arbetet med att begränsa automatiken i statsutgifternas tillväxt måste fortsätta,
- åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer,
- en fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram måste göras.

Företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna reserverar sig mot beslutet och redovisar var för sig alternativ till riktlinjer för budgetpolitiken.

Utskottet uttalar också vad gäller inriktningen av åtgärder riktade mot kommunsektorn att starka skäl talar för att begränsningar av det kommunala finansiella utrymmet bör ske genom att begränsa statens bidrag till kommunsektorn. I ett första steg förordar utskottet att neddragningar görs i vissa statsbidrag på det sätt som föreslås i budgetpropositionen med sammanlagt 2,5 miljarder kronor. Det gäller vissa utbildningsbidrag, väg- och trafikbidrag samt bidrag till barntandvård.

Det ankommer på resp. utskott i riksdagen att bereda dessa frågor.

Skulle utskotten finna att något av dessa förslag till nedskärningar ej bör genomföras måste utskotten i enlighet med de av finansutskottet föredragna budgetpolitiska riktlinjerna finna andra former av begränsningar för kommunsektorn, som uppgår till motsvarande belopp och uppfyller kravet att de inte får försvåra en ökad effektivisering av den kommunala verksamheten. Utskottet anser att riksdagen inför den fortsatta behandlingen av budgetförslaget som sin mening bör uttala vad utskottet nu anfört om inriktningen och omfattningen av besparingarna inom den kommunala verksamheten.

Även på denna punkt reserverar sig företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna och följer upp sina partimotioner.

Inledning

I proposition 1985/86:100 (budgetpropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Finansplanen* (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1928:376) om skatt på lotterivinster,
4. för budgetåret 1986/87, i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som förordats i propositionen
   a) beräkna statsbudgetens inkomster,
   b) beräkna förändringar i anslagsbehållningar,
   c) beräkna förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
   d) beräkna beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande

5. den kommunala ekonomin,
6. statliga kreditgarantier, m. m.,
7. övergångsåtgärder med anledning av förordning om avräkning av utgifter på statsbudgeten.

Vid bilaga 1 Finansplanen har fogats som

bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget 1986,

bilaga 1.2 Riksrevisionsverkets inkomstberäkning för budgetåren 1985/86 och 1986/87,

bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1985/86,

bilaga 1.4 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m.,

bilaga 1.5 Lagförslag.

Bilaga 1 Finansplanen har hänvisats till finansutskottet med undantag av hemställan under 3, som hänvisats till skatteutskottet.

Finansutskottet kommer att behandla finansplanens hemställan under 4 i samband med kompletteringspropositionen. I övrigt behandlas de till finansutskottet hänvisade delarna i detta betänkande.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande under allmänna motionstiden väckta motioner:

1985/86:Fi201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m, fp, c)
Avveckling av löntagarfonderna, m. m.,

1985/86:Fi202 av Karl-Gösta Svenson (m)
Exportdepositionerna för skogsprodukter,

1985/86:Fi203 av Rolf Clarkson m. fl. (m)
Bilkrediter,

1985/86:Fi204 av Hugo Hegeland (m)
En skrift om inflationens verkningar,

1985/86:Fi205 av Alf Svensson (c)
Avskaffande av löntagarfonderna, i vad avser yrkandena 1 och 2,

1985/86:Fi206 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)
Generellt frisläpp av investeringsfonderna,

1985/86:Fi207 av Gullan Lindblad (m)
Slopande av placeringsplikten för pensionsmedel,

1985/86:Fi208 av Gösta Andersson och Agne Hansson (c)
Avveckling av löntagarfonderna,

1985/86:Fi209 av Bertil Danielsson och Ewy Möller (m)
Utnyttjandet av investeringsfonder,

1985/86:Fi210 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp)
Avskaffande av löntagarfonderna,

1985/86:Fi211 av Alf Svensson (c)
Den ekonomiska politiken,

1985/86:Fi212 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m)
Avveckling av löntagarfonderna,

1985/86:Fi213 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–5 och 8,

1985/86:Fi214 av Lars Werner m. fl. (vpk)
Utbyggnad av förnyelsefonderna,

1985/86:Fi215 av Görel Thurdin m. fl. (c)
Löntagarfonderna,

1985/86:Fi216 av Margit Gennser m. fl. (m)
Frisläppande av investeringsfonder i Skåne,

1985/86:Fi217 av Karin Söder m. fl. (c)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–3,

1985/86:Fi218 av Lars Werner m. fl. (vpk)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–3 och 6–9,

1985/86:Fi219 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–3,

1985/86:Fi220 av Lars Werner m. fl. (vpk)
Noll-direktiven för utredningar på handikappområdet,

1985/86:Fi221 av Margareta Gard (m)
Omedelbar återbetalning av exportdepositioner för skogsprodukter,

1985/86:Fi222 av Lars De Geer (fp)
Förnyelsefonderna,

1985/86:Fi302 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson (c)
Generella statsbidrag till kommuner, m. m.,

1985/86:Fi306 av Lars Tobisson m. fl. (m)
Kommunalt skattestopp,

1985/86:Fi307 av Jan Fransson m. fl. (s)
De statliga bidragen till kommunerna, m. m.,

1985/86:Fi602 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)
Valutaregleringen,

1985/86:Fi605 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c)
Avveckling av valutaregleringen mellan de nordiska länderna, i vad avser yrkande 1,

1985/86:Fi706 av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk)
Nya finansieringsvägar för samhällets sjukvård,

1985/86:Fi710 av Britta Bjelle (fp)
Differentierad ränta för jordbruket,

1985/86:Fi711 av Ivar Franzén (c)
Bättre finansieringsvillkor för små kraftverk,

1985/86:Fi732 av Karin Söder m. fl. (c)
Jordbrukets kapitalkostnadsproblem, m. m.

Motionsyrkandena

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

1985/86:Fi211 av Alf Svensson (c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen.

1985/86:Fi213 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen.

1985/86:Fi217 av Karin Söder m. fl. (c), vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regional balans bör vara ett av de övergripande målen för den ekonomiska politiken.

1985/86:Fi218 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som motionen förordar,

3. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförs om ett flerårigt arbetsskapande program och hemställa hos regeringen om förslag i enlighet därmed,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, finansbolag, kreditinstitut och försäkringsbolag,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om en politik för överförande av ekonomiska resurser från kapital- och förmögenhetsägare till förmån för rättvis fördelning.

1985/86:Fi219 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen.

Statsskulds-, kredit- och valutapolitiken

1985/86:Fi213 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad i motionen anförs om statsskuldspolitiken,

4. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförs om kredit- och valutapolitiken.

1985/86:Fi218 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

9. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförs om sänkning av räntan.

1985/86:Fi203 av Rolf Clarkson m. fl. (m), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:T209 – hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om avskaffande av den reglering av bilkrediter som för närvarande sker via bilkreditförordningen.

1985/86:Fi207 av Gullan Lindblad (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att trygga de framtida pensionerna genom borttagande av den s. k. placeringsplikten.

1985/86:Fi602 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:N302 – hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till väsentliga liberaliseringar i valutaregleringen med sikte på totalt avskaffande i enlighet med vad som anförts i motionen.

1985/86:Fi605 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c), vari hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en avveckling av valutaregleringen.

1985/86:Fi710 av Britta Bjelle (fp), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av möjligheterna av att införa differentierad ränta för jordbruket.

1985/86:Fi711 av Ivar Franzén (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om de åtgärder som krävs för att ägarna till små

vatten- och vindkraftverk skall kunna utnyttja prioriterade hypotekslån enligt de riktlinjer som anges i motionen.

1985/86:Fi732 av Karin Söder m. fl. (c), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:Jo276 – hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av lantbrukslån,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag för att lösa de akuta kapitalkostnadsproblemen i jordbruket.

Löntagarfonder m. m.

1985/86:Fi201 av Ulf Adelsohn m. fl. (m, fp, c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar upphäva lagen om vinstdelningsskatt fr. o. m. 1986 års taxering,

2. att riksdagen beslutar upphäva lagen om ändring i lagen 1979:648 om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1985 till försäkring för tilläggspension fr. o. m. den 1 juli 1986,

3. att riksdagen beslutar inrätta en interimistisk avvecklingsnämnd för förvaltning av de kollektiva löntagarfondernas tillgångar enligt vad som i motionen anförs,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana stimulansåtgärder för enskilt aktiesparande som beskrivs i motionen.

1985/86:Fi205 av Alf Svensson (c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att de kollektiva löntagarfonderna avskaffas i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att löntagarfondernas medel skall överföras till AP-fonderna.

1985/86:Fi208 av Gösta Andersson och Agne Hansson (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att avveckla löntagarfonderna.

1985/86:Fi210 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp), vari hemställs att riksdagen beslutar avskaffa de kollektiva löntagarfonder som infördes genom proposition 1983/84:50.

1985/86:Fi212 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om följande förslag för att underlätta småföretagens villkor: Löntagarfonderna bör omedelbart avvecklas.

1985/86:Fi215 av Görel Thurdin m. fl. (c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att de kollektiva löntagarfonderna skall avskaffas,

2. att riksdagen – därest detta yrkande ej vinner riksdagens bifall – beslutar att de medel avsedda att avsättas till löntagarfonderna fr. o. m. budgetåret 1986/87 skall tillföras statsbudgeten.

Förnyelsefonder

1985/86:Fi206 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:N216 – hemställs

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förändringar i reglerna för de s. k. förnyelsefonderna i enlighet med vad som i motionen anförs.

1985/86:Fi214 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en utbyggnad av förnyelsefonderna i enlighet med vad i motionen anförs.

1985/86:Fi222 av Lars De Geer (fp), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till att ett dispensförfarande införs, innebärande att företag som ej kan finna meningsfylld användning för förnyelsefond inom utbildning och forskning i stället, med samtycke av i företaget verksamma fackliga organisationer, kan få använda hela eller delar av beloppet till investeringar i maskiner eller till ombyggnadsarbeten av lokaler.

Investeringsfonder

1985/86:Fi206 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:N216 – hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om generellt frisläpp av investeringsfonderna.

1985/86:Fi209 av Bertil Danielsson och Ewy Möller (m), vari hemställs att riksdagen beslutar i enlighet med vad som i motionen anförts om utnyttjande av egna investeringsfonder.

1985/86:Fi216 av Margit Gennser m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om ett generellt frisläppande av investeringsfonder för investeringar i Malmöhus och Kristianstads län.

Exportdepositioner

1985/86:Fi202 av Karl-Gösta Svenson (m), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1984:502) om exportdepositioner för skogsprodukter och att inbetalade depositioner omgående återbetalas,

2. att riksdagen beslutar att, i den mån hemställan under punkt 1 inte vinner bifall, som sin mening ge regeringen till känna att vid beslut om förtida återbetalning av ifrågavarande exportdepositioner hänsyn skall tas till regionala omständigheter.

1985/86:Fi221 av Margareta Gard (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att exportdepositionerna för skogsprodukter omedelbart skall återbetalas.

1985/86:Fi211 av Alf Svensson (c), vari hemställs

2. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen.

1985/86:Fi213 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen.

1985/86:Fi217 av Karin Söder m. fl. (c), vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen.

1985/86:Fi218 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

2. att riksdagen beslutar att med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som motionen förordar.

1985/86:Fi219 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen.

Den kommunala ekonomin

1985/86:Fi211 av Alf Svensson (c), vari hemställs

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om den kommunala ekonomin.

1985/86:Fi213 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om den kommunala ekonomin,

8. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag om förenklad statsbidragsgivning till kommunerna i enlighet med vad i motionen anförs i sådan tid att anslagsomläggningen kan träda i kraft fr. o. m. budgetåret 1987/88.

1985/86:Fi218 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utveckling av den gemensamma sektorn.

1985/86:Fi219 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari hemställs

3. att riksdagen godkänner vad i motionen anförs om den kommunala ekonomin.

1985/86:Fi302 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson (c), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag om generellt statsbidrag i huvudsak enligt de riktlinjer som redovisas i motionen,

2. att riksdagen beslutar ansluta sig till de riktlinjer för avtal med kommunerna/landstingen som redovisas i motionen,

3. att riksdagen beslutar begära att regeringen utifrån dessa riktlinjer

upptar förhandlingar med kommuner och landsting om den praktiska utformningen av avtal och bidrag samt övergångsbestämmelser.

1985/86:Fi306 av Lars Tobisson m. fl. (m), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:Fi213 – hemställs att riksdagen beslutar anta nedanstående

Förslag till
Lag om begränsning i kommuns och landstingskommuns rätt att ta ut skatt för åren 1987 och 1988 m. m.

Härigenom föreskrivs följande:

1 § Vid fastställande av skattesats för åren 1987 och 1988 får kommun eller landstingskommun ej överskrida den skattesats som kommunen eller landstingskommunen har bestämt för år 1986.

2 § Om särskilda förhållanden i kommun eller landstingskommun påkallar det, får regeringen efter ansökan bevilja undantag från vad som sägs under 1 §. Ansökan inges till länsstyrelsen senast den 15 september året före det år ansökan avser.

3 § Högre skattesats än vad som är medgivet enligt 1 § får ej tillämpas vid debitering av kommunalskatt eller landstingsskatt för åren 1987 och 1988 enligt uppbördslagen (1953:272) eller vid utbetalning av sådan skatt för något av dessa år enligt lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt m. m., om ej regeringen har beviljat undantag enligt 2 §.

1985/86:Fi307 av Jan Fransson m. fl. (s), vari hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående indragning av statsbidrag från kommunsektorn,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om de ekonomiska förhållandena i kommunerna Mariestad, Gullspång, Töreboda och Karlsborg i Skaraborgs län.

Övriga motionsyrkanden

1985/86:Fi204 av Hugo Hegeland (m), vari hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utarbeta och till hela svenska folket sprida en upplysningsskrift, vars huvudtanke är: Kompensation för inflation – en illusion.

1985/86:Fi220 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:So245 – hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om avskaffande av noll-direktiven för utredningar på handikappområdet.

1985/86:Fi706 av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om förutsättningarna för en finansiering av samhällets sjukvård enligt motionens intentioner.

I propositionen framhålls att regeringens ekonomiska politik för de närmaste tre åren har som yttersta mål att återställa den fulla sysselsättningen och nå ökad välfärd för folkets breda lager. De framsteg som under den gångna treårsperioden gjorts i fråga om tillväxt av produktionen och bättre balans i Sveriges ekonomi har skapat förutsättningar för att dessa mål skall kunna nås. Men den viktigaste förutsättningen kvarstår: den ekonomiska politiken måste med stor fasthet och konsekvens fortsätta att följa "den tredje vägen". Den ekonomiska politiken för de kommande tre åren har samma huvudinriktning. Alltfort gäller att vägen mot full sysselsättning och ökande välfärd innebär både arbete och sparande, både tillväxt av produktionen och stramhet i den ekonomiska politiken. Den bärande tanken är att tillväxt i Sveriges ekonomi de närmaste åren oundgängligen förutsätter en fortsatt mycket god konkurrenskraft hos vårt näringsliv. Det innebär att kampen mot inflationen måste fullföljas. Den tillväxt som kan uppnås måste till betydande del användas för att minska våra underskott och öka sparandet för produktiva investeringar. I övrigt måste tillväxten fördelas så, att reallönerna kan stiga och hushållens realinkomster öka. Det finns starka fördelningspolitiska skäl som talar för en sådan användning av ett förbättrat produktionsresultat.

Slutsatserna för den ekonomiska politikens utformning är följande.

Löneförhandlingarna bör inriktas på att sluta avtal som sträcker sig över en flerårsperiod, exempelvis en treårsperiod. Syftet med sådana avtal bör vara att nå *både* låga kostnadsökningar *och* höjda reallöner.

Den ekonomiska politiken inriktas på en fortsatt minskning av budgetunderskotten för att dämpa prisstegringarna och öka sparandet i ekonomin.

En väl fungerande offentlig sektor, som ger vård, utbildning och service utifrån medborgarnas behov, är en viktig del av människans välfärd. Men om utrymme skall kunna beredas för höjda reallöner under de närmaste åren måste utbyggnaden av den offentliga verksamheten begränsas.

En ekonomisk politik efter dessa riktlinjer är den enda som gör det möjligt för Sverige att fortsätta sin internationellt unika utveckling, där både arbetslöshet och inflation minskar, där vi har både ett blomstrande näringsliv och ökad välfärd för folkets flertal.

Den bild av den ekonomiska utvecklingen som redovisas i finansplanen tyder på en måttlig tillväxt i den svenska ekonomin 1986. Något utrymme för att med ökade statsutgifter temporärt försöka stimulera fram en högre aktivitet finns emellertid inte. *Finanspolitiken* måste i stället inriktas på en sådan avvägning visavi penningpolitiken att förutsättningar skapas för en lättare penningpolitik. Finanspolitiken måste ha en stram inriktning. Överförandet av resurser till mer export och investeringar måste fortsätta. Därigenom kan bytesbalansunderskottet förbytas i det överskott som krävs för att utlandsskulden skall kunna minskas och handlingsfriheten öka för den ekonomiska politiken. Arbetet med att förbättra statsfinanserna måste målmedvetet fullföljas. Det samlade skattetrycket bör inte ökas, varför den fortsatta anpassningen i allt väsentligt måste ske på utgiftssidan. Detta innebär att de offentliga utgifternas andel av BNP måste nedbringas.

Vad gäller inriktningen av *penningpolitiken* framhålls att under år 1985 slopades rekommendationen om bankernas utlåningsräntor, samtidigt som utlåningstaket för banker, finansbolag och bostadsinstitut avskaffades och en s. k. räntetrappa för bankernas upplåning i riksbanken infördes. De olika åtgärderna sammantagna förutses medföra en effektivare konkurrens mellan olika institut och därvid stärka bankernas ställning på marknaden, samtidigt som riksbankens räntestyrning underlättas. Höjda kassakrav skall dämpa bankernas benägenhet att öka sin utlåning.

Skattetrycket skall hållas på i huvudsak oförändrad nivå. I propositionen föreslås endast två smärre skatteförändringar. Arbetsmarknadsavgiften föreslås bli höjd fr. o. m. 1987 med 0,3 procentenheter i syfte att finansiera förslaget om höjning av dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen, det kontanta arbetsmarknadsstödet och utbildningsbidragen. Vidare föreslås i förenklingssyfte att vinstskatten slopas på premieobligationer som emitteras i framtiden.

Regeringen kommer under våren 1986 att lägga fram flera förslag på skatteområdet. Ett sådant förslag, som bör läggas fram inom kort, gäller förändringar av inkomstskatten. Syftet är att lägga fast vilka skatteskalor som skall gälla såväl år 1987 som år 1988. Därmed skulle de skattemässiga förutsättningarna för löneförhandlingarna inför de kommande tre åren läggas fast. Det förslag till reformering av skatteutjämningssystemet som nyligen presenterats av en statlig utredning skapar förutsättningar för att ytterligare minska skillnaderna i den kommunala utdebiteringen. Beslut om detta bör kunna tas redan under våren 1986. Regeringen avser vidare att under våren 1986 förelägga riksdagen förslag till ändringar inom arvs- och gåvobeskattningen.

Vad gäller *sysselsättningspolitiken* innebär förslaget till statsbudget att åtgärderna på arbetsmarknadspolitikens område fullföljs i enlighet med tidigare riktlinjer. De grupper som prioriteras är ungdomar, långtidsarbetslösa och handikappade.

Budgetpolitiken måste även framgent utformas med betydande stramhet. Årets budgetförslag ligger väl i linje med de krav den medelfristiga strategin ställer. Alla utgifter har granskats och prövats noga. Detta framgår av att uppgången i den nominella utgiftsnivån inkl. ränteutgifterna mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 endast är ca 3,1 %. Statsskuldräntorna beräknas bli av ungefär samma storlek som innevarande budgetår, främst till följd av att valutaförlusterna blir betydligt mindre än under innevarande budgetår. Sammantaget har det varit möjligt att minska budgetunderskottet till 48,9 miljarder kronor i budgetförslaget för nästa budgetår. Även det s. k. underliggande budgetunderskottet har dragits ned kraftigt och väntas för nästa budgetår stanna vid 49,3 miljarder kronor.

Inkomsterna beräknas stiga med ca 13,4 miljarder kronor mellan innevarande och nästa budgetår eller med knappt 5 %. Den saldoförstärkning som uppnåtts kan därmed primärt sägas vara ett resultat av att utgiftstillväxten hålls nere.

I realekonomiska termer innebär årets budgetförslag att överföringarna till kommunsektorn dras ned i icke oväsentlig grad. Även överföringarna till företagssektorn minskar ytterligare samtidigt som den statliga konsumtionen

hålls tillbaka, bl. a. genom tillämpning av det s. k. huvudförslaget.

I propositionen understryks att den nu förutsebara finansiella utvecklingen i den *kommunala sektorn* riskerar att år 1987 leda till en snabbare ökning av volym och kostnader än vad som är förenligt med en fortsatt utveckling mot samhällsekonomisk balans. I budgetförslaget ingår därför en viss neddragning resp. avveckling av en del bidrag till kommunerna som nu utgår på statsbudgeten. Sammantaget uppgår neddragningarna av de specialdestinerade kommuntransfereringarna till ca 2,5 miljarder kronor 1987. Finansministern avser att våren 1986 återkomma med förslag om vilka ytterligare åtgärder som bör vidtas inför år 1987 i syfte att få en samhällsekonomiskt acceptabel utveckling i den kommunala sektorn och för att stärka statsfinanserna.

Partimotioner om den ekonomiska politiken

I **motion Fi213** (m) framhålls att det nu är hög tid att sätta tillväxtens förutsättningar i centrum för den ekonomiska politiken. En politik förordas som begränsar den statliga och kommunala konsumtionen och de offentliga transfereringarna samtidigt som den enskilda sektorn ges större expansionsutrymme. Minskade offentliga utgifter möjliggör sänkta skatter för hushåll och företag, vilket i sin tur stimulerar tillväxten i ekonomin. I första hand måste de skatter som drabbar arbete, sparande och företagsamhet sänkas. Det viktigaste för lönebildningen, drivkraften att arbeta och spara m. m. är att sänka marginalskatterna. Men det är också viktigt att se över företagsbeskattningen i syfte att sänka bolagsskatten. Förmögenhets- och arvsskatterna bör sänkas eftersom de drabbar den ackumulation av kapital som befrämjar ekonomisk tillväxt.

Den svenska ekonomin är hårt reglerad genom konkurrensbegränsningar, etableringshinder och mängder av regleringar. Sverige behöver avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet. I motionen föreslås att monopolen skall brytas och konkurrensen stärkas genom att privata alternativ till offentligt producerad service tillåts. De ständigt återkommande prisregleringarna utgör vidare ett konkurrens- och tillväxthämmande inslag. De lagar och institutioner (SPK) som gör prisregleringar möjliga bör avvecklas. Lagstiftningen på arbetsmarknaden bör mjukas upp så att den underlättar och inte försvårar strukturomvandlingen. Bostadsmarknaden måste fås att fungera bättre genom att subventioner tas bort, fastighetsskatten avskaffas och centralstyrning och byråkrati ersätts med rörlighet och anpassning. Löntagarfonderna bör avskaffas.

Lösningen på arbetslöshetsproblemen är ökad tillväxt i både industrisektorn och den privata tjänstesektorn. Den strävan att öka den ekonomiska tillväxten som finns i den allmänna ekonomiska politiken måste också finnas i arbetsmarknadspolitiken. Den skall vara ett stöd för näringslivets expansion.

Förslagen i motionen med större besparingar, sänkta inkomstskatter, grundavdrag för barn, avskaffad fastighetsskatt och sänkt skatteuttag för barnfamiljer syftar till att skapa utrymme för den lönebaserade konsumtio-

nen. Åtgärderna är, understryker motionärerna, fördelningspolitiskt välmotiverade och ökar hushållens möjligheter att leva på sina inkomster. Denna politik underlättar också en snabbare ekonomisk tillväxt, varigenom reallönerna efter skatt ytterligare kan förstärkas.

Vad gäller utformningen av *penningpolitiken* anförs i motionen bl. a. följande. Det är glädjande att riksbanken på egen hand genomfört stora delar av den avreglering som kreditpolitiska utredningen föreslog. Ett kvardröjande regleringsinslag i kreditpolitiken är placeringsplikten för försäkringsbolag och AP-fonden. Enligt motionärernas mening är denna form av extra beskattning både snedvridande och kortsynt och bör därför ej utnyttjas. Vidare är enligt motionärerna valutaregleringens stabiliseringspolitiska värde snarast negativt. Valutaregleringen bör snarast möjligt avvecklas. I avvaktan på remissbehandlingen av valutakommitténs betänkande bör riksbanken vidta sådana lättnader i valutapolitiken som framstår som särskilt angelägna. Hit hör bl. a. villkoren för upptagande av utlandslån.

Motionärernas *förslag till statsbudget* för det kommande budgetåret innebär jämfört med regeringens förslag en utgiftsnivå som ligger 18 miljarder kronor lägre på helår. Av dessa utgiftsminskningar är knappt 4 miljarder kronor mer eller mindre av engångskaraktär. Skatteintäkterna föreslås för år 1987 bli ca 10,5 miljarder kronor lägre. Därtill kommer en beräknad ökning av skatteinkomsterna med ca 700 milj. kr. genom marginalskattesänkningarnas effekter på bl. a. arbetsutbudet. Förslaget till kassamässigt underskott blir därmed 8,2 miljarder kronor lägre än det av regeringen föreslagna. Då är såväl icke permanenta besparingar som de ökade skatteinkomsterna till följd av ökade arbetsinkomster inräknade. Bortses från dessa minskar underskottet med 3,6 miljarder kronor. För budgetåret uppgår besparingsförslagen till 14,4 miljarder kronor och skattesänkningsförslagen till 5,6 miljarder kronor.

Tonvikten i budgetpolitiken är lagd på besparingar som minskar de automatiska utgiftsökningarna. I motionen understryks att avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är gjord så att hushållens ekonomiska situation inte skall försämras. Åtstramningen ligger i stället på staten, kommunerna, företagen och utlandet.

I motionen krävs nolltillväxt i den *kommunala* konsumtionsutvecklingen. Det innebär att statsbidragen till kommunerna kan reduceras med 4–5 miljarder kronor utan att kommunernas mycket goda finansiella situation försämras. Ett lagstadgat kommunalt skattestopp bör införas. Den av moderata samlingspartiet förordade åtstramningen gentemot kommunerna uppgår, utöver regeringens förslag, till netto 4 miljarder kronor för år 1987, varav 2,5 miljarder kronor ligger på primärkommuner och 1,5 miljarder kronor på landstingskommuner. För att kunna stödja de kommuner som kan hamna i en besvärlig ekonomisk situation till följd av här angivna förslag kommer moderata samlingspartiet att föreslå ett särskilt stöd i samband med riksdagsbehandlingen av de ytterligare åtstramningsåtgärder som regeringen nu aviserar.

I motion Fi217 (c) framhålls att huvudproblemet för den svenska ekonomin är att vi under flera år haft en pris- och löneutveckling som kraftigt överstigit

våra konkurrentländers. För att få bukt med detta problem föreslår centerpartiet att staten bör lägga fast sådana institutionella förutsättningar att arbetsmarknaden bättre kan anpassa sig till vad den internationella utvecklingen kräver. I hörnstenen bör vara en fast växelkurs. Växelkurspolitiken bör manifesteras genom en avveckling av valutaregleringen; först i Norden men med det uttalade syftet att i ett andra steg göra en generell utvidgning. Marginalskatterna måste sänkas i stället för att skärpas. Fullt inflationsskydd införs i skatteskalan. Skattesänkningar bör beslutas även för de inkomsttagare som ej har nytta av marginalskattesänkningar. Avtalsparterna bör få ett större eget ansvar för kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen. Skyddet för tredje man vid konflikt på den offentliga arbetsmarknaden måste förbättras, och reglerna om samhällsfarliga konflikter bör revideras.

Inom vissa områden av den offentliga sektorn kan det bli aktuellt att pröva ett system med fast budget där verksamhetens omfattning kan påverkas direkt om löneutvecklingen blir för snabb (ett cash–limit–system). Staten kan därutöver spela en viktig roll som avtalspart på den statliga arbetsmarknaden och med bestämdhet verka för att följsamhetsklausuler rensas bort ur avtalen samt att den konkurrensutsatta sektorn blir löneledande. Det är vidare nödvändigt att undvika skatte- och avgiftsökningar.

Utöver en anpassning av pris- och löneutvecklingen till vår omvärld är det nödvändigt att ytterligare stimulera investeringarna. Avgörande för investeringsnivån är att näringslivet har en tillfredsställande lönsamhet samt att den allmänna räntenivån hålls låg. För att få ned räntenivån kan man som i Danmark släppa valutaregleringen. Vidare föreslås i motionen att förnyelsefonderna generellt får användas till angelägna investeringar i de fall fonderna vida överstiger vad som rimligen kan avsättas till utbildning och forskning.

Vad gäller *budgetpolitiken* understryker motionärerna att centern i tidigare ekonomiska motioner har föreslagit att regeringen bort utnyttja de goda konjunkturåren till större besparingar än som skett för att därigenom skapa ett utrymme för en aktiv sysselsättningspolitik i nästa lågkonjunktur. Ett budgetalternativ presenteras som sammantaget innebär drygt 5 miljarder kronor i bestående budgetförbättring under budgetåret 1986/87. Därutöver föreslås engångsåtgärder i form av försäljning av statliga företag (3,5 miljarder kronor) och minskning av statens lånestock inom bostadssektorn (7 miljarder kronor). Sammantaget skulle detta för budgetåret 1986/87 medföra en sänkning av budgetunderskottet till ca 33 miljarder kronor.

Centerpartiet delar regeringens uppfattning att den kommunala sektorns totala överskott bör begränsas. Partiet avser att återkomma till de kommunalekonomiska frågorna i samband med behandlingen av regeringens kommande kommunalekonomiska proposition.

Det är viktigt, sägs det i **motion Fi218** (vpk), att inte bara se den ekonomiska politiken ur årets budgetperspektiv utan ur ett flerårsperspektiv där man ser årets finansplan och budgetförslag som det första steget av flera som måste tas. Motionärerna anser att en måttfull expansiv politik, som tar fasta på att skapa nya arbetstillfällen, rättvis fördelning och motverka regional utarmning, är möjlig i både kort och långt perspektiv. Mot denna bakgrund föreslås

en politik som innehåller ett flertal åtaganden för staten, som skapar arbete och välfärd och motverkar stagnation och utarmning av den gemensamma sektorn. Detta är det expansiva elementet i den förordade ekonomiska politiken i jämförelse med regeringens. Därtill föreslås inkomstförstärkningar som i huvudsak verkar i "återfördelande" riktning. Några av dessa förslag får inte full effekt under det kommande budgetåret men ingår då som anvisningar om inkomster i flerårsperspektivet.

I motionen framhålls att dessa åtgärder ger, tillsammans med en ekonomisk tillväxt, ett budgetsaldo som nära ansluter till regeringens. Som grund för dessa bedömningar ligger antagandet om att den väntade konjunkturnedgången inte hinner slå igenom under innevarande budgetår. Vidare ger en bedömning av arbetarrörelsens styrka och inriktning vid handen att lönepåslagen i årets avtalsrörelse inte kommer att stanna med det 0-bud som finansplanen anser vara rimligt utöver det som man från regeringens sida benämner som "redan intecknat". Den fortsatta surfningen på konjunkturvågen innebär, enligt motionärerna, att det är hög tid att omfördela en del av det samlade produktionsvärdet så att det kommer de arbetande och den gemensamma sektorn till godo. Det är också hög tid att genom en arbetsskapande politik, som till stora delar består av en inhemskt riktad efterfrågan, göra samhället berett att möta nästa lågkonjunktur som med all sannolikhet kommer att slå igenom med större kraft än tidigare.

De åtgärder som motionärerna anser nödvändiga i flerårsperspektivet är främst följande:

- kampen mot arbetslösheten och den regionala obalansen måste drivas med förstärkta styrmedel från samhällets sida,
- investeringar måste styras till de utsatta regionerna,
- den offentliga sektorn måste försvaras och utvecklas – de stora skillnaderna som finns kommuner och landsting emellan reduceras,
- miljöpolitiken måste skärpas, "återfördelningspolitiken" fortsätta.

I flerårsperspektivet ses bl. a. följande fördelningspolitiska insatser som centrala:

- ett fullföljande av slopandet av matmomsen,
- ett genomförande av sextimmarsdagen,
- ett fullföljande av programmen för 100 000 nya jobb inom industri resp. offentlig sektor,
- kraftiga åtgärder på miljö- och resurspolitikens område.

I motionen framhålls att arbetet måste fortsätta på att ge löntagarfonderna en inriktning som gör dem till ett verktyg i kampen för arbete och regional utveckling. Arbetarrörelsen måste gå vidare och erövra viktiga maktcentra från kapitalet. En nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, finansbolag, kreditinstitut och försäkringsbolag måste ske.

Inriktningen av *budgetpolitiken* innebär skattehöjningar som ger en budgetförstärkning på nära 5 miljarder kronor. Därtill kommer en engångsskatt på stora förmögenheter som ger ytterligare 2 miljarder. Utgifterna föreslås öka med nära 12 miljarder. De största utgiftsökningarna utgörs av ökade livsmedelssubventioner med 3 miljarder, höjda barnbidrag 2 miljarder och medel till utveckling av den offentliga sektorn på 1 miljard. De besparingar som föreslås i motionen återfinns inom försvarets område. Utan

att göra några precisa antaganden om årets avtalsrörelse finns, menar motionärerna, skäl att anta att lönenivån kommer att ligga över den som antas i finansplanen. Detta kommer i så fall att öka statens inkomster vilket tillsammans med effekten av ytterligare en diskontosänkning ger ett budgetsaldo som ligger nära det som anges i finansplanen.

I **motion Fi219** (fp) understryks att den ekonomiska politiken nu starkt måste prioritera ekonomisk tillväxt. Det är därför viktigt att slå vakt om marknadsekonomin. En ökad tillväxt kan emellertid aldrig kommenderas fram genom politiska beslut. Ytterst beror den på enskilda människors initiativ, driftighet, kreativitet, risktagande, sparande och arbetsvilja.

Prisregleringen och valutaregleringen bör avskaffas. Konkurrenskraften måste stärkas. Den ekonomiska politiken måste skapa förutsättningar för lägre inflation och lägre kostnadsökningar. Detta kräver en stramare budgetpolitik. Det automatiska inflationsskyddet måste återinföras, och en reformerad arbetslöshetsförsäkring bör införas för att skapa mer gynnsamma förutsättningar för låga avtal och låga prisökningar. En skattereform som skapar goda betingelser för tillväxt är enligt motionärerna nödvändig att genomföra. Under de två närmaste åren föreslås marginalskatterna sänkas så att nästan alla får en marginalskatt på högst 50 %. Samtidigt måste marginalskattetaket sänkas till 70 %. Därutöver måste förmögenhetsskatten på arbetande kapital avskaffas.

De kollektiva löntagarfonderna skall avskaffas, eftersom de varken bidrar med ökat riskkapital eller dämpar löneökningskraven och dessutom på sikt riskerar att förstöra marknadsekonomin. Dubbelbeskattningen på företagens vinster bör på sikt avskaffas, och som ett första steg föreslås att skattereduktionen för aktieutdelningar återinförs. För att minska förmögenhets- och arvsskatterna föreslås vidare att taxeringsvärdet på aktier m. m. sänks till 65 % av marknadsvärdet. Dessutom bör omplacering inom en aktieportfölj befrias från realisationsvinstbeskattning, vilket skulle kraftigt bidra till en ökad rörlighet på kapitalmarknaden.

Beträffande *budgetpolitiken* anförs i motionen att folkpartiet under en följd av år förespråkat en stramare finanspolitik än den regeringen valt att föra. Den goda internationella konjunkturen i kombination med den förbättring av konkurrenskraften som devalveringarna åren 1981 och 1982 skapat har givit Sverige ett unikt tillfälle att rätta till de grundläggande obalanserna i svensk ekonomi. Den minskning av budgetsaldot som regeringens förslag i finansplanen innebär är för liten. Konjunkturläget kan väntas bli successivt sämre under senare delen av 1986 och 1987. Den tid som återstår med ett relativt gott internationellt konjunkturläge kan och bör utnyttjas för en större utgiftsminskning, vissa skattelättnader och större minskning av budgetunderskottet. Därmed skapas bättre förutsättningar att kunna möta en kommande konjunkturavmattning utan att vi tvingas acceptera en kraftigt stigande arbetslöshet.

Vad gäller den *kommunala ekonomin* anser motionärerna att man redan nu av hänsyn till planeringssituationen i kommuner och landsting bör lägga fast de ekonomiska förutsättningarna för kommuner och landsting. Därför bör riksdagen nu fatta beslut om minskningar i statsbidragen på ca 6

miljarder kronor. Denna statsbidragsminskning för kommunerna innebär att den kommunala expansionen under år 1987 begränsas till vad som är nödvändigt för att hålla oförändrad standard med hänsyn tagen till befolkningsförändringar.

I anslutning till att regeringens aviserade proposition med anledning av skatteutjämningskommitténs förslag läggs fram kommer folkpartiet att närmare redovisa sina synpunkter på den allmänna utformningen av statens bidrag till kommunerna.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Den ekonomiska tillväxten inom OECD-området blev år 1985 lägre än som förutsågs för ett år sedan. De två senaste åren har dock karakteriserats av en relativt hög tillväxt. Inflationen har fortsatt att sjunka. Från 13% höginflationsåret 1980 har den sjunkit till 4,5% år 1985. Den ökade prisstabiliteten i de stora industriländerna har emellertid skett till priset av en mycket negativ utveckling på arbetsmarknaden. För närvarande är 31 miljoner människor arbetslösa i hela OECD-området och nära 20 miljoner i Västeuropa. Trots att flera av industriländerna har lyckats stabilisera sina ekonomier i den meningen att inflationen har dämpats kraftigt och en stabil tillväxt uppnåtts finns i dag inga tecken på att situationen på arbetsmarknaderna nämnvärt kommer att förbättras. Bilden av en mycket negativ utveckling under andra hälften av 1970-talet och första hälften av 1980-talet förstärks om man ser på den rådande situationen för arbetslösa ungdomar och långtidsarbetslösa. Bland de stora industriländerna har ungdomsarbetslösheten i Förenta staterna och Förbundsrepubliken Tyskland, som båda har haft en god ekonomisk utveckling, stigit till 12,5% resp. 10%. Motsvarande tal för Storbritannien är 21,5%, Frankrike 27% och Italien 35%. För de långtidsarbetslösa – arbetslösa mer än 1 år – är utvecklingen än mer skrämmande. I Förbundsrepubliken Tyskland har andelen långtidsarbetslösa stigit till 33% av det totala antalet arbetslösa, i Storbritannien till 40% och i Frankrike till 42%.

Den bedömning av tillväxten inom OECD-området som redovisas i finansplanen överensstämmer i allt väsentligt med den som redovisades i OECD:s decemberrapport. Den ligger också till grund för bedömningarna i de med anledning av budgetpropositionen avgivna ekonomisk-politiska partimotionerna. Under senare delen av år 1985 började emellertid råoljepriserna att sjunka. Denna utveckling har därefter fortsatt. Under något mer än två månader har priset på nordsjöolja fallit från 30 dollar per fat till knappt 17 dollar per fat, vilket innebär att det nästan har halverats. Det bör dock uppmärksammas att många köpare är bundna av längre kontrakt vilket kan bromsa prisnedgångens effekter. Oljeprisfallet har även ledsagats av en prisnedgång på andra råvaror. Den hittills noterade råvaruprissänkningen har lett till att den förutsedda BNP-tillväxten för år 1986 i OECD kan förväntas öka med ca en halv procent.

Tabell 1. Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områdets totala BNP i % [1]	1985[2]	KI:s bedömning dec 1985	Fi-dep:s bedömning jan 1986	1986[3]
Förenta staterna	44,5	**2,5**	2,8	2,8	**3,0**
Japan	15,1	**5**	3,7	3,5	**4,3**
Förbundsrepubliken Tyskland	7,5	**2,5**	3	3	**3,5**
Danmark	0,7	**2,5**	3,0	3,3	**3,4**
Finland	0,6	**3,5**	2,6	2,8	**2,7**
Norge	0,7	**3,3**	2,6	2,5	**2,6**
OECD–Europa	33,9	**2,3**	2,3	2,3	**2,8**
OECD–totalt	100,0	**2,8**	2,8	2,8	**3,2**

[1] 1984 års BNP, löpande priser och växelkurser.
[2] Finansdepartementets (Fi-dep) bedömning.
[3] Konjunkturinstitutets (KI) bedömning efter det att effekterna av ett prisfall på råolja till 19 dollar per fat beaktats.

Det bör understrykas att det endast är de här nämnda internationella prisändringarna som beaktats vid justeringen av finansdepartementets bedömning i januari 1986. Oljeprisfallet kan förväntas medföra en ökad tillväxt för de angivna länderna med undantag för Finland där tillväxten försvagas. Den negativa effekten på Finlands BNP förklaras främst av att exporten till Sovjetunionen – exportandelen uppgår till 25% – kommer att minska.

För Förenta staterna, Danmark och Norge är effekterna på tillväxten i BNP blygsamma. En förklaring till detta är att i dessa länder förutses en åtstramning ske av finanspolitiken med anledning av oljeprisfallet.

Samtidigt med oljeprisfallet har dollarkursen fortsatt att sjunka. I svenska kronor har detta inneburit att kursen har fallit från en dollarkurs på 7:70 kr. i december 1985 till något under 7:40 kr. i mitten av februari 1986. Detta har också inneburit en appreciering av såväl yenen som den tyska marken. Effekterna på tillväxten av dessa förändringar är för flertalet länder emellertid helt marginella. I Förenta staterna däremot kan nedgången i dollarkursen väntas innebära att tillväxten under år 1986 ökar med ytterligare ca 0,2%. För Japan och Förbundsrepubliken Tyskland antas valutakursförändringarna få en negativ – om än liten – effekt på tillväxten.

Enligt utskottets uppfattning är det vanskligt att förutse den fortsatta utvecklingen av oljepriser och valutakurser. Vissa företrädare för OPEC-länderna har bedömt det som inte helt osannolikt att oljepriserna kan närma sig 12 dollar per fat om inte OPEC-kartellen kan fås att fungera igen. Ett rimligare antagande kan vara att man lyckas stabilisera priset vid 15–20 dollar per fat. Antagandet är självfallet förenat med betydande osäkerhet.

Utvecklingen av dollarkursen under år 1985 har medfört att en långvarig

kursuppgång har ersatts av en successiv nedgång. Huruvida kursen kommer att stabiliseras på den nuvarande nivån är dock osäkert. Det senaste halvårets dollarfall framkallades genom en planerad intervention på valutamarknaden av de fem stora industriländernas centralbanker. Åtgärden motiverades främst av Förenta staternas extremt höga underskott i bytesbalansen, som för år 1986 beräknas uppgå till 150 miljarder dollar, och de därmed sammanhängande ökande kraven i kongressen på kraftfulla protektionistiska åtgärder. En positiv verkan av denna åtgärd kan iakttagas i en förbättring av handelsbalansen. Ett minskande överskott i handeln med tjänster och i transfereringarna har dock inneburit att bytesbalansunderskottet har fortsatt att växa.

Fallet i dollarkursen motsvaras av en appreciering av den tyska marken och av den japanska yenen. Yenen har sålunda i relation till dollarn under de senaste månaderna stigit med 20%. En fortsatt utveckling i denna riktning kommer på sikt att minska de obalanser i utrikeshandeln som i dag råder (jfr. tabell 2) mellan de tre största industriländerna i OECD-området.

Tabell 2. Bytesbalanssaldo i några OECD-länder
Miljarder dollar

	1984	1985[1]	1986[1]
Förenta staterna	-102	-128	-150
Japan	35	48	60
Förbundsrepubliken Tyskland	6	13	20
OECD-Europa	11	17	30
OECD-totalt	**- 64**	**- 67**	**- 70**

[1] Finansdepartementets bedömningar.

En betydande osäkerhetsfaktor vad gäller utvecklingen av växelkurserna är emellertid att önskemålet att pressa ned dollarkursen kan komma i konflikt med ambitionen att sänka räntenivån. I flertalet av de stora industriländerna kunde för år 1985 noteras en sänkning både av de korta och de långa räntorna. Även om det är mycket svårt att förutse den kommande ränteutvecklingen anger flera bedömare att det är sannolikt att räntorna kommer att falla även under år 1986. Detta förutsätter emellertid att fallet i dollarkursen inte leder till en markant ökad inflation i Förenta staterna. Om detta inträffar tvingas med stor sannolikhet Federal Reserve att strama åt penningpolitiken med stigande ränta som följd.

Det som talar för ett fortsatt räntefall är strävan att minska det stora underskottet i Förenta staternas budget. Detta innebär i sig en press nedåt på räntenivån. Ett dilemma är emellertid att en kraftig neddragning av budgetunderskottet kan föranleda en mindre stram penningpolitik för att undvika att den amerikanska ekonomin kommer in i en recession. Är dessa åtgärder inte väl tidsanpassade kan en alltför expansiv penningpolitik leda till att inflationen tar fart. Penningpolitiken kan då komma att läggas om i åtstramande riktning, vilket verkar uppdrivande på räntenivån.

Den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna och Förbundsrepubliken Tyskland är av avgörande betydelse för utvecklingen av svensk export under

år 1986 och åren framöver. Förenta staternas ekonomisk-politiska situation har redan berörts i diskussionen om utvecklingen på valutamarknaderna. President Reagan presenterade i januari en budget för 1987. Den innebär krav på nedskärningar i budgeten av storleksordningen 60 miljarder dollar redan under nästa budgetår. Det finns en uppenbar risk att detta medför en markant konjunkturförsvagning av den amerikanska ekonomin som kan få negativa följder för hela OECD-området. Denna avmattning i den amerikanska ekonomin kan antas göra sig gällande först under år 1987.

För Förbundsrepubliken Tyskland gäller att konjunkturläget förbättrats under andra hälften av år 1985. Under år 1986 väntas hemmamarknadsefterfrågan ersätta drivkraften från den tidigare utpräglat exportledda konjunkturuppgången. I Förbundsrepubliken Tyskland förväntas BNP under år 1986 på grund av bl. a. sjunkande oljepriser stiga med minst 3,5%. Det skulle leda till den utan jämförelse högsta tillväxten under hela 1980-talet. Eftersom ungefär hälften av Förbundsrepubliken Tysklands import kommer från övriga länder inom EG kommer den ökade tillväxten att få starka positiva effekter på hela Västeuropa. För Sveriges del innebär en sådan utveckling stora möjligheter för vår export. Av den svenska exporten går drygt 10% till Förbundsrepubliken Tyskland. Vår totala exportandel till Västeuropa uppgår till något mer än 66%.

Vad gäller utvecklingen utanför OECD-området måste framhållas att de svåra problem som orsakats av den internationella skuldsituationen inte har mildrats under år 1985. Oljeprisfallet har givetvis en positiv inverkan på de icke oljeproducerande utvecklingsländerna medan länder som Mexico hamnar i en än besvärligare situation.

Omfattningen av skulderna för de mest skuldsatta länderna framgår av tabell 3.

Tabell 3. Skuldsituationen år 1985 för de största låntagarländerna

	Total skuld miljarder dollar	Amortering och ränta i % av exp. varor och tjänster	Räntebetalningar i % av exp. varor och tjänster
Brasilien	99	41	37
Mexico	97	59	35
Argentina	48	80	52
Venezuela	35	34	23
Filippinerna	27	35	27
Chile	21	53	43
Nigeria	20	40	15

Som framgår av tabell 3 utgör för exempelvis Argentina räntebetalningarnas andel av exporten drygt 50%. Det kan nämnas att motsvarande andel för Sverige är 5%.

Under de tre senaste åren har de hårdast skuldsatta länderna genomfört anpassningsprogram för att reducera importbehovet och minska bytesbalansunderskottet. Utlandsskulderna fortsätter emellertid att växa.

Eftersom försöken att stabilisera dessa länders ekonomier främst har koncentrerats till att minska importen, har möjligheterna att åstadkomma en positiv ekonomisk utveckling snarast försämrats. Denna utveckling har medfört att man nu övergett "land för land"-metoden för att lösa dessa problem. Utifrån ett amerikanskt förslag – framlagt av den amerikanske finansministern Baker – förordas sålunda att de större industriländerna inom OECD upprättar ett samlat program för att avveckla skuldkrisen. Programmet bygger på insatser för att stärka de tillväxtskapande faktorerna i skuldländerna. Vidare förutsätts Världsbanken och Valutafonden medverka liksom de långivande bankerna.

Sammanfattningsvis gör utskottet följande bedömning av den internationella utvecklingen under år 1986. Den sjunkande dollarkursen och prisfallet på råolja har med undantag för Norge och Storbritannien väsentligt förbättrat de ekonomiska utsikterna för länderna inom OECD-området. Alltjämt utgör emellertid underskotten i Förenta staternas budget- och bytesbalans och den internationella skuldkrisen påtagliga hot mot en positiv ekonomisk utveckling.

Om oljepriset under år 1986 skulle hamna i intervallet 15–20 dollar per fat blir konsekvensen av oljeprisfallet att den tidigare väntade konjunkturnedgången år 1986 förskjuts framåt i tiden. För år 1987 är risken stor att den i Förenta staterna förväntade finanspolitiska åtstramningen leder till en ytterligare försvagning av den ekonomiska aktiviteten i Västeuropa.

I nästa avsnitt redovisas bedömningen av den ekonomiska utvecklingen i Sverige. De internationella förutsättningar som gäller för denna kan översiktligt sammanfattas i följande tabell.

Tabell 4. Internationella förutsättningar

	1984	1985	1986[2]
BNP i OECD, %	4,9	2,8	3,2
Exportmarknadstillväxt, %[1]	11,3	7,1	6
Dollarkurs i kr.	8,28	8,61	7,40
Råoljepris, dollar per fat	28	27	19

[1] Avser bearbetade varor vägt enligt varje lands betydelse som avsättningsmarknad för svensk export av bearbetade varor.
[2] Finansutskottets bedömning.

Utvecklingen i Sverige

De senaste tre åren har den svenska ekonomin kännetecknats av en god tillväxt, med i genomsnitt drygt 2,5 % per år. Det gångna årets tillväxt i bruttonationalprodukten stannade vid 2,2 %, dvs. obetydligt lägre än vad som förutsades i 1985 års kompletteringsproposition. Däremot steg konsumentpriserna mer än vad som förutsågs i kompletteringspropositionen. Prisstegringen blev under loppet av året 5,7 %. Att ökningen blev högre än väntat hänger samman med att lönerna ökade snabbare än vad som antogs i den reviderade finansplanen våren 1985. Preliminära beräkningar för år 1985 visar att timlönerna totalt ökade med omkring 6,5 % och för industrin med ca 8 %. Främst beroende på ökade transfereringar, som t. ex. skatterabatten

och den kraftiga höjningen av barnbidragen, steg hushållens realinkomster med något mer än 2 %. Realinkomstökningen tillsammans med en fortsatt neddragning av sparandet medförde att den privata konsumtionen ökade med nära 3 %. Det var en väsentligt kraftigare tillväxt än vad utskottet förutsåg i slutet av maj 1985. En mycket positiv utveckling för landet som helhet kunde även för år 1985 noteras för investeringarna. Däremot utvecklades utrikeshandeln väsentligt sämre än väntat. En lägre exporttillväxt och en kraftig ökning av importen bidrog till ett negativt bytesbalanssaldo på 10 miljarder kronor.

Det kraftiga fallet i oljepriserna, som inleddes i slutet av år 1985, och i viss utsträckning även de senaste månadernas valutakursförändringar har på ett markant sätt förändrat förutsättningarna för den svenska ekonomins utveckling under år 1986. Det innebär att den bedömning av utvecklingen som presenteras i finansplanen måste ändras på flera punkter. Konjunkturinstitutet har för utskottet redovisat vissa bedömningar av effekterna på den svenska ekonomin av sänkta oljepriser och lägre dollarkurs.

I årets finansplan antas inflationen under loppet av år 1986 kunna begränsas till något mer än 4 %. Under förutsättning att parterna på arbetsmarknaden inte träffar ett avtal som försämrar det svenska näringslivets konkurrenskraft bör de senaste månadernas kraftiga oljeprisfall och den fortsatt sjunkande dollarkursen kunna medföra att inflationen under loppet av år 1986 stannar vid 3–3 1/2 %. En sådan påtaglig neddragning av inflationen bör ge utrymme för en ökning av hushållens realinkomster med de antaganden om löneutvecklingen som görs i finansplanen. Ett rimligt antagande är att de reala disponibla inkomsterna under år 1986 bör kunna öka i minst samma omfattning som under föregående år, dvs. med drygt 2 %.

Ett fullt genomslag av såväl förändringar i oljepriserna som i valutakurserna skulle innebära vissa förändringar i bedömningen av försörjningsbalansposterna. På motsvarande sätt som i avsnittet om den internationella utvecklingen har endast effekter av de internationella prisförändringarna beaktats.

Tabell 5. Försörjningsbalans och nyckeltal

	Miljarder kr 1984	*Procentuell volymförändring* 1984	1985	1986[2]
BNP	787,2	3,4	2,2	2,2
Import av varor och tjänster	254,1	4,7	8,1	5,4
Tillgång	**1 041,3**	**3,7**	**3,6**	**3,0**
Privat konsumtion	397,9	1,3	2,8	2,5
Offentlig konsumtion	221,5	2,0	0,9	1,4
Stat	61,0	0,3	−1,0	−0,9
Kommuner	160,5	2,7	1,7	2,2
Bruttoinvesteringar	144,9	3,9	6,3	0,5
Lagerinvestering	−7,5	0,7[1]	1,1[1]	0,4[1]
Export av varor och tjänster	284,4	6,5	2,0	5,0
Användning	**1 041,3**	**3,7**	**3,6**	**3,0**

	1984	1985	1986
Konsumentpris dec.–dec. % per år	8,1	5,7	3,0–3,5
Sysselsättn., förändring i antal personer	+36 000	+43 000	+26 000
Arbetslöshet, %	3,1	2,9	2,7
Bytesbalans, miljarder kr	3	−10	1

[1] Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.
[2] PNB:s prognos, omräknad med hänsyn till lägre oljepris och ändrade växelkurser.

På försörjningsbalansens användningssida leder denna kalkyl till en höjning av prognoserna för den privata konsumtionen och exporten av varor och tjänster. Höjningen av konsumtionsprognosen är en följd av den tidigare beskrivna ökningen av hushållens reala disponibla inkomster och ett antagande om en återhämtning av sparandet till 1984 års nivå. Konsumtionsökningen blir mycket kraftig och av samma omfattning som under år 1985.

I de reviderade kalkylerna antas att oljeprisfallet och valutakursförändringarna inte har någon inverkan på investeringarna. En osäkerhetsfaktor utgör lagerinvesteringarna. Enligt tidigare riksdagsbeslut skall beredskapslagren av olja dras ned under år 1986. Det kan emellertid ifrågasättas om detta är fördelaktigt vid nuvarande nivå på oljepriserna. Genomförs inte neddragningen av oljelagren innebär detta att posten lagerinvesteringar kommer att öka samtidigt som importen stiger mer än vad som förutsatts.

Sjunkande råoljepriser och fallande dollarkurs innebär att exporten under år 1986 beräknas öka med drygt 5 %. För Sveriges del ökar exportens marknadstillväxt med en halv procent. Den kan dock inte helt utnyttjas eftersom många expansiva branscher har kapacitetsproblem.

Handelsbalansen påverkas genom volym- och priseffekter på både export- och importsidan. Sammantaget beräknas handelsbalansens saldo förbättras med ca 5,5 miljarder i jämförelse med bedömningen i finansplanen. Även

transfereringsbalansen förbättras något genom det fortsatta fallet i dollarkursen. Från här angivna utgångspunkter kan bytesbalansen beräknas uppvisa ett överskott på drygt 1 miljard kronor för år 1986.

De här angivna positiva effekterna på den svenska ekonomin påverkar givetvis även sysselsättningen. Den högre tillväxten i BNP antas ge en ökning i sysselsättningen med 0,4 %. Arbetslösheten skulle därigenom kunna pressas tillbaka till omkring 2,7 %. Som framgår av tabell 5 skulle sysselsättningsökningen 1983 till 1986 uppgå till sammanlagt ca 100 000 personer.

Eftersom den svenska ekonomins utveckling är starkt beroende av utvecklingen i OECD-länderna måste här redovisade bedömningar för år 1986 tolkas med försiktighet. Vidare bör understrykas att den bild av den svenska ekonomin som här beskrivits förutsätter låga löncökningar för år 1986. Uppfylls inte denna förutsättning erhålls givetvis inte samma positiva utveckling. Inflationen under loppet av året blir då högre än här angivna 3–3,5 % och konkurrenskraften gentemot OECD-området kommer därigenom att försämras. Effekterna av en sådan utveckling får emellertid inte fullt genomslag förrän under år 1987.

De statliga löneförhandlingarna

Riksdagens lönedelegation avskaffades genom riksdagens beslut hösten 1985 (KU 1985/86:10). Vissa av delegationens uppgifter delegerades till regeringen och andra överfördes till finansutskottet. Det innebär att utskottet i förhandlingsfrågor rörande anställningsvillkor för statens arbetstagare överlägger med statsråd som regeringen bestämmer och att utskottet på riksdagens vägnar får godkänna avtal som gäller generell reglering av de statliga anställningsvillkoren eller är av mer avsevärd, självständig statsfinansiell betydelse. Övriga avtal har riksdagen bemyndigat regeringen att godkänna. Utskottet har i ett yttrande till konstitutionsutskottet (FiU 1984/85:3 y) redovisat sin syn på hur dessa arbetsuppgifter bör lösas.

Inför de kommande avtalsförhandlingarna på det statliga området har utskottet den 28 januari 1986 haft överläggningar med statsrådet Bengt K. Å. Johansson biträdd av statens arbetsgivarverks chef Birger Bäckström. Utskottet vill i detta sammanhang redovisa sin syn på utgångsläget i de statliga förhandlingarna.

Utskottet har i det föregående beskrivit sin syn på det ekonomiska läget i landet och gjort vissa bedömningar av framtidsutsikterna. En central utgångspunkt i dessa bedömningar är antagandena om löne- och kostnadsutvecklingen. Utskottet konstaterar att Sverige sedan devalveringarna 1981 och 1982 haft en jämförelsevis god exportledd tillväxt. Produktionsökningen och lönsamheten har förbättrats och investeringarna har ökat kraftigt. Den framtida politiken bör inriktas på att nå full sysselsättning och ökad välfärd, vilket innebär både arbete och sparande, både tillväxt av produktionen och stramhet i den ekonomiska politiken.

En viktig förutsättning för en framgångsrik politik på dessa områden är att näringslivet behåller sin konkurrenskraft, vilket kräver att kostnadsutvecklingen hålls tillbaka.

Utskottet vill instämma i vad som anförs i finansplanen att den tillväxt som kan uppnås till betydande del måste användas för att minska våra underskott

och öka sparandet för produktiva investeringar. I övrigt måste tillväxten fördelas så att reallönerna kan stiga och hushållens realinkomster öka. Det finns starka fördelningspolitiska skäl som talar för en sådan användning av ett förbättrat produktionsresultat. Det innebär att den offentliga sektorns resursanspråk måste hållas tillbaka.

Det är viktigt att en uppgörelse om lönerna träffas som skapar förutsättningar för *både* höjda reallöner *och* långsiktig stabilitet och expansionsförmåga i vår ekonomi. Detta kräver låga kostnadsökningar och långsiktighet i lönepolitiken. Utskottet har i andra sammanhang uttalat det angelägna i att arbetsmarknadens parter utvecklar en lönebildningsmodell som anger hur löneavtal skall nås som är förenliga med en stabil tillväxt i ekonomin. Ett sådant arbete pågår.

För att skapa en gemensam referensram inför de nu aktuella förhandlingarna på det statliga området vore det värdefullt om parterna kunde medverka till att ta fram ett gemensamt ekonomiskt bakgrundsmaterial som anger vissa förutsättningar för förhandlingarna. Det är sannolikt att exempelvis konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån skulle kunna bidra med sådant material.

Riksdagen behandlade hösten 1985 vissa frågor om den statliga personalpolitiken (prop. 1984/85:219, AU 1985/86:6). I propositionen lämnades en redogörelse för den fortsatta inriktningen av lönepolitiken på det statligt reglerade området. Denna inriktning kan sammanfattas på följande sätt:

- att lönepolitik och lönesystem skall vara förenliga med en balanserad samhällsekonomi,
- att stora löneskillnader skall undvikas för arbetstagare med likvärdiga arbeten inom olika arbetsmarknadssektorer,
- att statens positioner i löneförhandlingarna tydligare skall bestämmas av verksamhetsintresset och av strävan att åstadkomma en ändamålsenlig personalförsörjning,
- att lönesystemet skall främja flexibilitet, decentralisering och delegering,
- att lönepolitiken i övrigt skall grundas på demokratiska ideal om rättvis fördelning.

Riksdagen delade de uppfattningar som redovisades i propositionen.

Lönebildningen inom den statliga sektorn får betydelse för hela samhällsekonomin dels direkt genom sin inverkan på statsbudgeten, dels indirekt som jämförelse för andra arbetsmarknadssektorer. Den direkta inverkan har hittills uppkommit genom att myndigheterna har kompenserats med anslagsmedel för lönehöjningar i kollektivavtalen. Det har emellertid diskuterats att låta myndigheterna få större frihet att besluta om interna frågor inom givna ekonomiska ramar liksom att öka långsiktigheten i den ekonomiska planeringen för myndigheterna. En förändring i denna riktning, i förening med ökat lokalt ansvar för arbetsgivarfrågorna, skulle innebära att myndigheterna inte längre automatiskt skulle kompenseras för kostnadsökningar till följd av avtal. Myndigheterna ges en s. k. cash-limit. Ett sådant system kräver sannolikt också förändringar i tjänstestruktur och tillämpning av löneplaner. Det finns dock skäl, som utskottet ser det, att analysera de förändringar som krävs för och vad effekterna blir av att ytterligare delegera arbetsgivaransvaret. Det finns i detta sammanhang också skäl att uppmärksamma de

svårigheter som uppstår i personalförsörjningen inom vissa områden. Inom den statliga sektorn finns vissa nyckelgrupper som har varit svåra att rekrytera och att behålla. Detta har lett till att lönesystemet fått vissa inslag av lokal eller individuell anpassning av lönen. En ökad delegering av arbetsgivaransvaret skulle ge vissa ytterligare sådana möjligheter, vilket är angeläget med hänsyn till vad som ovan anförts.

Utskottet har med det anförda endast velat ange vissa allmänna utgångspunkter för förhandlingarna. Det är givet att det krävs ett samspel mellan den ekonomiska politiken och löneutvecklingen. För att arbetsmarknadsparternas arbete med att hålla kostnadsstegringarna nere skall kunna resultera i höjda reallöner måste den offentliga sektorns anspråk på de reala resurserna hållas tillbaka så att skattetrycket inte behöver höjas. De angelägna uppgifter som åligger kommuner och landsting gör att den kommunala konsumtionen inte kan dras ned, men det är uppenbart att den höga ökningstakt som varit de senaste åren inte kan få fortsätta. Den statliga konsumtionen måste fortsätta att minska, vilket innebär ökade krav på flexibilitet och anpassning av den statliga verksamheten.

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Den ekonomiska tillväxten har varit god under de senaste tre åren och legat över genomsnittet för Västeuropa. Lönsamheten i näringslivet har förbättrats avsevärt samtidigt som investeringarna och då främst industriinvesteringarna har ökat påtagligt.

Även om arbetslösheten fortfarande är för hög har arbetsmarknadsläget sedan år 1983 successivt förbättrats. Detta har bl.a. inneburit att det varit möjligt att något dra ned på de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Budgetunderskottet har nedbringats från 87 miljarder kronor budgetåret 1982/83 till beräknade 51 miljarder för innevarande år. Denna neddragning har kunnat ske utan att aktiviteten i ekonomin har påverkats negativt. Arbetslösheten har sjunkit.

I finansplanen understryks att de uppnådda resultaten inte får tolkas så att de under senare delen av 1970-talet och i inledningen av 1980-talet uppkomna obalanserna i den svenska ekonomin nu har eliminerats. Det betonas att om sysselsättning och realinkomster skall kunna varaktigt förbättras krävs att ekonomin utvecklas i rätt riktning. Innebörden av detta är

- att tillväxten måste öka, vilket kräver att inflationen måste pressas ned till den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer,
- att tillväxten måste komma från investeringar och export,
- att en aktiv sysselsättningspolitik måste föras, innebärande en långsiktig förbättring av arbetsmarknadsläget; denna politik måste kompletteras med en arbetsmarknadspolitik som på kort sikt begränsar arbetslösheten,
- att kampen för en rättvis fördelning måste intensifieras.

Som framgått av utskottets bedömning av den ekonomiska utvecklingen för år 1986 kan situationen bli något mer gynnsam än vad som kunnat förutses i finansplanen. Sålunda finns förutsättningar för att ytterligare minska arbetslösheten, nå ett positivt bytesbalanssaldo och samtidigt ytterligare

reducera underskottet i budgeten. De strukturella obalanserna i ekonomin utgör emellertid alltjämt ett hot mot vår välfärd. Dessa måste elimineras.

Den ekonomiska politik som föreslås i motionerna Fi213 (m), Fi219 (fp) och Fi217 (c) består av följande huvuddelar. Det bör observeras att man i dessa motioner inte haft möjlighet att beakta de nyligen inträffade oljepris- och valutakursändringarna.

För det första föreslås en minskning av utgifterna i stat och kommun, främst för offentlig konsumtion och transfereringar.

För det andra föreslås sänkta marginalskatter, inflationsjusterad skatteskala och sänkt förmögenhetsskatt. Någon höjning av skattetrycket kan inte accepteras. I motion Fi213 (m) krävs tvärtom en sänkning av skattetrycket.

För det tredje föreslås åtgärder för att avreglera näringslivet och avmonopolisera den offentliga sektorn. Ökat inslag av konkurrens i den offentliga sektorn genom privatisering skapar enligt motionärerna effektivare och billigare produktion samt större variationsrikedom i tjänsteutbudet.

För det fjärde anser motionärerna att löntagarfonderna måste avskaffas.

För det femte måste lönebildningssystemet reformeras. Om statsmakterna korrigerar alla negativa effekter av för höga avtal riskerar löneökningstakten att bli för hög.

Utskottet vill med anledning av de tre partiernas förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken anföra följande synpunkter. Utskottet behandlar först vissa allmänna utgångspunkter i vart och ett av förslagen och sammanfattar därefter sitt resonemang genom att ta upp de fördelningspolitiska effekterna av förslagen.

I alternativet till den nuvarande politiken som presenteras i *motion Fi213* (m) understryks att tillväxtens förutsättningar måste sättas i centrum vid utformningen av den ekonomiska politiken. Som framhålls i finansplanen är detta en förutsättning för att nå en varaktigt hög sysselsättning och höjning av reallönerna. Utskottet delar denna uppfattning. Motionärerna anser i likhet med vad som anförs i finansplanen att detta kräver att inflationen måste pressas ned till en nivå som högst motsvarar vad som gäller i våra viktigaste konkurrentländer. Motionärerna bortser emellertid helt ifrån de konflikter som uppstår vid en ensidig prioritering av inflationsmålet. I motionen hänvisas bl. a. till de resultat som uppnåtts i vissa länder i Västeuropa. Det är riktigt att man i dessa länder genom en kraftig sänkning av inflationen lyckats stabilisera tillväxten sedan år 1984 på en godtagbar nivå. Men detta har lett till en mycket negativ utveckling på arbetsmarknaden.

Enligt utskottet är det inte tillräckligt att vidta åtgärder för att öka tillväxten vilka först på längre sikt kan antas få positiva effekter på sysselsättningen. Den ekonomiska politiken måste även på *kort sikt* utformas så att den motverkar en försvagning av sysselsättningen. Att upprätthålla en hög sysselsättning är det viktigaste fördelningspolitiska målet.

Det innebär att stora krav ställs bl. a. på arbetsmarknadspolitiken. Den kan inte enbart ses som ett allmänt tillväxtbefrämjande medel utan måste även vara selektivt inriktad och ge omedelbara resultat för exempelvis sådana grupper som arbetslösa ungdomar och långtidsarbetslösa. Enligt utskottets mening uppfyller inte den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motion Fi213 (m) dessa villkor.

Den låga ambitionsnivå som motionärerna ålägger målet full sysselsättning återspeglas även i synen på avtalsförhandlingarna. I motion Fi213 (m) framhålls att de avtalsslutande parterna skall ha ansvaret för sysselsättningen. Innebörden av detta är att statsmakterna inte i efterhand skall korrigera negativa effekter av för höga avtal. Utskottet kan inte godta synsättet att de avtalsslutande parterna ensamma skall ha ansvaret för sysselsättningen. Självfallet har parterna ansvaret för att träffa avtal som är förenliga med en god och balanserad tillväxt i ekonomin. Men statsmakterna kan inte frånsäga sig ansvaret för att vidta de ekonomisk-politiska åtgärder som visar sig nödvändiga för att nå de samhällsekonomiska målen. Att nå full sysselsättning är ett övergripande mål, vilket innebär att samhället inte kan avsäga sig ansvaret för sysselsättningen.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att det totala skattetrycket kan sänkas. Budgetsituationen gör att någon sänkning av det totala skattetrycket inte kan bli aktuell under de närmaste åren.

I motionen krävs vidare att den offentliga sektorn minskas och att en ökad konkurrens införs i denna sektor för att öka effektiviteten och valfriheten. Våren 1985 behandlade utskottet motsvarande frågor i tre betänkanden (FiU 1984/85:10, 30 och 35). Utskottet konstaterade därvid att en stark offentlig sektor är och förblir en förutsättning för allas vår välfärd. Det hindrar emellertid inte att privat verksamhet som komplement till offentlig verksamhet kan verka stimulerande på utveckling och rationalisering. I vissa fall – om än inte alltid – kan offentlig verksamhet utformas så att politiskt uppställda mål kan förverkligas även genom att utnyttja lämpliga entreprenadformer. Men riskerna för fördelningspolitiska snedvridningar är uppenbara. Utskottet framhöll också att flera internationella undersökningar visar att det inte finns något som tyder på att en privatisering till följd av sina inneboende egenskaper ger lägre kostnader. Vad gäller här behandlade frågor finner utskottet ingen anledning att ändra sitt ställningstagande.

I *motion Fi219* (fp) understryks att den ekonomiska politiken måste utformas så att tillväxten främjas. Sammanfattningsvis innebär de åtgärder som föreslås att den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken på många punkter överensstämmer med förslagen i motion Fi213 (m).

Även om det föreligger betydande nivåskillnader mellan förslagen i motionerna Fi213 (m) och Fi219 (fp) till besparingar är den kritik som riktas mot motion Fi213 (m) enligt utskottets uppfattning i viss utsträckning också giltig för den politik som föreslås i motion Fi219 (fp). Tillväxten skall främjas men de sysselsättningsproblem som måste uppkomma vid en kraftig nedpressning av inflationen berörs överhuvud taget inte i motionen.

I motion Fi219 (fp) liksom i motion Fi213 (m) och Fi217 (c) hävdas att statlig inblandning i avtalsrörelsen måste undvikas. Enligt motionärerna är det tillräckligt att regering och riksdag genom den ekonomiska politiken skapar "goda förutsättningar" för att nå ett lågt avtal. Enligt utskottets mening är detta en kraftig förenkling av hur lönerna bestäms. Marknadsförhållandena, dvs. efterfrågan på arbetskraft och möjligheterna att utnyttja vinstsituationer i företagen, är en avgörande faktor för lönebildningen. Den motsättning som exempelvis råder mellan höga vinster i företagen för att nå

en hög investeringsnivå och en rättvis fördelningspolitik kan kräva att regeringen medverkar som diskussionspart i lönerörelsen. Utskottet finner det i detta sammanhang egendomligt att man i motionerna Fi213 (m) och Fi219 (fp) inte alls berör den konflikt mellan att skapa incitament till låga avtal och förslagen i motionerna på besparings- och skatteområdet, som förstärker de i dag rådande fördelningsproblemen.

I *motion Fi217* (c) betonas att en minskning av statens budgetunderskott har avgörande betydelse för inflationsbekämpningen. Budgetunderskottet är, sägs det i motionen, inflationsgenererande dels genom att det innebär en likvidisering av den svenska ekonomin, dels genom att dess finansiering driver upp den allmänna räntenivån. I övrigt framhålls i motionen bl. a. vikten av att tillväxten ökar, nödvändigheten av att industrisektorn byggs ut, att marginalskatterna sänks och att sysselsättningen värnas, varvid särskilt de regionalpolitiska aspekterna betonas.

Utskottet kan utifrån här redovisade sammanfattning dela motionärernas uppfattning om de allmänna mål som måste gälla för den ekonomiska politiken. För att uppfylla dessa mål framförs i motionen förslag till besparingar, som räknat på helår antas ge en i jämförelse med finansplanen ytterligare förstärkning av budgeten på drygt 2 miljarder kronor. Enligt utskottets beräkningar, som utskottet återkommer till senare, innebär emellertid ett fullföljande av förslagen i motion Fi217 (c) en varaktig budgetförsvagning.

Som motionärerna själva framhåller leder en sådan politik till en allvarlig försämring av rådande obalanser i den svenska ekonomin.

Avslutningsvis vill utskottet i detta sammanhang ta upp några *fördelningspolitiska aspekter* med anledning av vad som anförs i finansplanen och i motionerna Fi213 (m), Fi219 (fp) och Fi217 (c).

Full sysselsättning och låg inflation har varit ledstjärnor för den ekonomiska politik som förts under senare år och som har kommit att kallas den tredje vägens politik.

Inflationen har tidigare varje år omfördelat betydande belopp från sparare till låntagare. Omfördelningarna har varit större än de som sker via de flesta fördelningspolitiskt motiverade transfereringssystem. Att få ner inflationen och undanröja dessa okontrollerade överföringar av tillgångar är därför viktigt ur fördelningssynpunkt.

Inflationen har tidigare hämmat den ekonomiska utvecklingen och hotat sysselsättningen. Den har också inneburit att reallönerna sjunkit under en följd av år. En hög och jämn sysselsättning och ett fast penningvärde är två avgörande förutsättningar för att nå en jämnare fördelning av välfärden.

Utskottet konstaterar att den förda politiken nu har börjat bära frukt. Sysselsättningen i industrin och i den privata tjänstesektorn har ökat väsentligt och inflationen har dämpats. Under loppet av innevarande år väntas priserna öka med 3–3,5 %.

Skall obalanserna i ekonomin undanröjas krävs även i fortsättningen en betydande tillväxt i industrisektorn. Vinstnivån i den konkurrensutsatta delen av näringslivet har ökat och måste ligga på en hög nivå för att den nödvändiga expansionen skall komma till stånd.

När krav på hög vinstnivå förenas med krav på dämpad löneutveckling uppkommer fördelningspolitiska motsättningar som ställer stabiliseringspolitiken inför svåra och konfliktfyllda problem. Skall en varaktig industriell tillväxt säkerställas måste medborgarna kunna räkna med att den utdelning som gjorda uppoffringar leder till fördelas rättvist och utnyttjas för att bygga upp och stärka vår konkurrenskraft.

De förslag till åtgärder som förordas i budgetpropositionen och i de olika motionerna bör enligt utskottets mening prövas mot denna bakgrund.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att den förda stabiliseringspolitiken har kompletterats med åtgärder som direkt syftat till att omfördela bördorna i samhället. Värdet av avdragsrätten för underskott i inkomstbeskattningen har begränsats för höginkomsttagare. Förmögenhetsbeskattningen har tillfälligt skärpts. Skattereduktionen vid utdelning på svenska aktier har slopats. Realisationsvinstbeskattningen på aktier har skärpts. En omsättningsskatt på aktiehandel har införts. Schablonavdraget vid inkomstbeskattningen har i år höjts från 1 000 till 3 000 kr., vilket är av störst betydelse för löntagare med låga eller genomsnittliga inkomster.

Direkta insatser har också gjorts för att stödja de utsatta grupperna i samhället. Barnbidrag och bostadsbidrag har höjts. Trots en mycket restriktiv utgiftsprövning har det i årets budgetförslag givits utrymme för ytterligare åtgärder med fördelningspolitiskt syfte. Bostadsbidraget föreslås t. ex. bli höjt i två etapper under budgetåret, och särskilda insatser görs på handikappområdet.

Utskottet konstaterar också att i de budgetalternativ som redovisas i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c) och Fi219 (fp) återfinns krav på långtgående marginalskattesänkningar. Längst går man därvid i motion Fi219 (fp) som förordar att marginalskatten skall vara högst 50 % för inkomsttagare med årsinkomster upp till ca 200 000 kr. Detta krav innebär att marginalskatten behöver sänkas med 20 procentenheter vid denna högre inkomstnivå. I motion Fi213 (m) föreslås för samma inkomstläge en marginalskatt på 60 %, dvs. en hälften så stor sänkning. Å andra sidan har dessa motionärer mer långtgående krav på marginalskattesänkningar vid inkomstnivåerna runt 140 000 kr., där marginalskatten enligt deras mening bör begränsas till 40 % inom tre år.

Dessa krav på skattelättnader – som framför allt gynnar dem med höga inkomster – kombineras med krav på väsentligt lindrad förmögenhetsbeskattning och lättnader i beskattningen av aktieutdelningar. Snarlika krav på lindrad kapitalbeskattning framförs också i motion Fi217 (c). Ett gemensamt krav från de tre partierna är dessutom att fastighetsskatten avvecklas.

Samtidigt förs i de tre motionerna fram förslag som ger försämrade villkor för breda grupper i samhället. Sålunda vill man i motion Fi219 (fp) successivt minska det kommunala grundavdraget med 3 000 kr., vilket motsvarar en skattehöjning på 900 kr. för alla inkomsttagare. Dessutom vill man i de tre motionerna höja egenavgiften till arbetslöshetsförsäkringen och dra ned på olika typer av bostadsstöd. I motion Fi219 (fp) och framför allt i motion Fi213 (m) föreslås att utgående ersättning från sjukförsäkringen skall begränsas. I den sistnämnda motionen föreslås dessutom inskränkningar i föräldrapenningen. I båda motionerna avvisas också den i budgetpropositionen föreslag-

na höjningen av bostadsbidragen och föreslås vidare att skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas samt att livsmedelssubventionerna successivt avvecklas.

Den omfördelning av inkomster som dessa åtgärder skulle ge upphov till strider enligt utskottets mening mot de fördelningspolitiska krav som medborgarna har rätt att ställa. Utskottet kan inte finna annat än att åtgärderna saknar förutsättningar att vinna den breda uppslutning som nu erfordras för en fortsatt stabil utveckling med återhållsamma löneökningar. Tvärtom befarar utskottet att åtgärderna skulle medföra krav på kompensation från de drabbade grupperna, vilket mycket snart skulle driva upp kostnadsläget och därmed försämra vår konkurrenskraft. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom en politik med denna inriktning.

Mot här angiven bakgrund avstyrker utskottet motionerna Fi213 yrkande 1, Fi219 yrkande 1 och Fi217 yrkande 1.

I *motion Fi218* (vpk) upprepar motionärerna sin starka kritik från våren 1985 mot den nuvarande politikens uppläggning. Kritiken gäller både stabiliseringspolitiken och fördelningspolitiken. Tolkningar av sammanhang samt inriktning av åtgärder och prioriteringar ter sig, sägs det i motionen, som ett återskall från kapitalismens ekonomer. Lönebildningen framställs som det stora hotet medan det råder en närmast stötande tystnad inför vinst- och spekulationselementen.

Utskottet kan inte godta den beskrivning som ges i motionen om hur sambandet mellan löner och priser är beskaffat. I motionen hävdas att höga nominella löneökningar inte har något samband med inflationsutvecklingen. Med en sådan beskrivning av verkligheten blir det givetvis inte nödvändigt att i nuvarande läge förorda återhållsamma löneökningar för att hålla tillbaka kostnadsstegringar och därigenom försvara den konkurrenskraftsförbättring gentemot våra utländska konkurrenter som de tre senaste årens politik lett fram till.

Vad gäller motionärernas kritik mot den förda fördelningspolitiken hänvisar utskottet till vad utskottet anförde vid behandlingen av 1985 års finansplan (FiU 1984/85:10).

Utskottet framhöll vid detta tillfälle att en politik som kräver ett högt vinstläge för att hålla en hög investeringsnivå och samtidigt eftersträvar måttliga löneökningar för att hålla tillbaka kostnadsstegringar givetvis i sig inrymmer en fördelningspolitisk konflikt. Utskottet underströk att det är mot denna bakgrund man skall se införandet av löntagarfonder och den förda fördelningspolitiken. En rad ytterligare fördelningspolitiska åtgärder har dessutom vidtagits. Förmögenhetsskatten har höjts, omsättningsskatt på aktier har införts och realisationsvinst- samt vinstbeskattningen har skärpts.

Utskottet har sympatier för motionärernas ambitioner när det gäller sysselsättning och fördelningspolitik. Men enligt utskottets uppfattning kommer den i motionen föreslagna politiken att leda till ökande obalanser som försvårar möjligheterna att nå en varaktigt hög sysselsättning med hög tillväxt i ekonomin.

Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi218 yrkandena 1, 3, 6 och 8.

Sammanfattningsvis anser utskottet att den tredje vägens politik som inleddes med en kraftig devalvering hittills varit framgångsrik. Inflationen har dämpats och sysselsättningen har ökat i industrin. Genom att vinstnivån i näringslivet har höjts har investeringarna stigit. Året 1985 har dock varit negativt från den synpunkten att tillväxten i exporten blev svag. En kraftig ökning av importen – till en del orsakad av höjningen av investeringsnivån – bidrog till ett negativt saldo på bytesbalansen. Genom en stram budgetbehandling reducerades budgetunderskottet till 52 miljarder kronor.

Obalanserna i den svenska ekonomin har emellertid inte eliminerats. Den tredje vägens politik måste fortsätta. Utskottet vill understryka att detta är nödvändigt trots att utvecklingen för år 1986 ter sig mer gynnsam nu än vad den gjorde vid tidpunkten för presentationen av finansplanen. Inflationen måste pressas ned till samma nivå som gäller för våra konkurrentländer. I annat fall kommer den fördel som den svenska ekonomin erhållit genom fallet i oljepris och dollarkurs endast att bli en tillfällig förbättring. Inflationsgapet mot omvärlden skulle fortsätta att växa, vilket skulle innebära att underskotten i bytesbalansen och budgeten växte med svåra följder för bl. a. sysselsättningen.

Den senaste tidens förändringar i oljepriser och dollarkurs ger som utskottet berört vissa förbättringar i den svenska ekonomin, men de kan också orsaka vissa problem. En alltför kraftig uppgång i den privata konsumtionen kan, såsom inträffade våren 1985, snabbt leda till en kraftig importökning och försämrad extern balans. Det finns därför starka skäl för att vaksamt följa utvecklingen under året av den inhemska efterfrågan och återverkningarna på import och handelsbalans för att vid behov kunna vidta åtstramande åtgärder.

En av förutsättningarna för att konkurrenskraften skall kunna bibehållas är låga avtalsmässiga löneökningar. Finanspolitiken måste vara stram och nu utformas så att bördan på penningpolitiken lättas. En stram finanspolitik skapar förutsättningar för ett fortsatt fall i räntenivån. Detta innebär att avkastningskraven på produktiva investeringar kan sänkas. Investeringsnivån kan därigenom hållas kvar på en hög nivå vid en lägre vinstandel. Detta skulle möjliggöra högre reallöner, vilket skulle betyda att de fördelningspolitiska problemen minskar.

Utskottet anser att fördelningspolitiken måste fortsättningsvis inriktas på att mildra de spänningar som vinstuppgången i näringslivet orsakat. Det är viktigt att de nya skatteskalor som regeringen inom kort avser att förelägga riksdagen utformas så att de möjliggör höjda reallöner förutsatt att de nominella löneökningarna och prisökningarna blir låga.

Vad utskottet anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Detta innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom de riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c), Fi219 (fp) och Fi218 (vpk). Detsamma gäller det förslag till inriktning av den ekonomiska politiken som återfinns i motion Fi211 av Alf Svensson (c), yrkande 1.

I *motion Fi217* (c) krävs även att *regional balans* skall vara ett av de övergripande målen för den ekonomiska politiken. Utskottet kan emellertid

konstatera att så redan är fallet. Det framgår bl. a. av utskottets betänkande om riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt (FiU 1984/85:6). Vid uppräkningen av de ekonomisk-politiska målen anges utöver de traditionella målen för samhällsekonomisk balans också regional balans.

Utskottet framhöll vid detta tillfälle att det inte är möjligt att med ett sammanfattande mått siffermässigt precisera innebörden av ett sådant mål. Vidare underströks att en stark och stabil tillväxt på nationell nivå är av avgörande betydelse för utvecklingen även i de landsdelar som i dag har betydande sysselsättningsproblem. Utskottet avstyrker mot här angiven bakgrund motion Fi217 yrkande 3.

Statsskulds-, kredit- och valutapolitiken

Utvecklingen på kreditmarknaden under år 1985 blev mycket dramatisk. Den 13 maj 1985 höjde riksbanken diskontot med 2 procentenheter och straffräntan med 2,5 procentenheter för att bl. a. bromsa ett kraftigt valutautflöde som pågått sedan slutet av år 1984. Efter den räntehöjningen utvecklades valutasituationen positivt, och riksbanken kunde den 11 juli 1985 sänka såväl diskontot som straffräntan med 1 procentenhet. Även efter ränteändringen i juli fortsatte valutainflödet.

Den internationella valutasituationen karakteriserades emellertid av stor osäkerhet med kraftiga kursfluktuationer, framför allt för den amerikanska dollarn. Riksbanken dröjde därför med att ändra straffräntan och lät i stället penningmarknadsräntorna sjunka något. Först i slutet av oktober och i mitten av november sänkte riksbanken straffräntan i två steg från 15 % till 13 %. Den 21 november 1985 beslutade riksbanksfullmäktige att ändra villkoren för bankernas upplåning i riksbanken. Straffräntan ersattes med en räntetrappa. Samtidigt beslutades att kassakvoten skulle höjas från 1 % till 3 %, och rekommendationerna om utlåningstak och utlåningsreglering upphävdes med omedelbar verkan.

Bakgrunden till att en straffräntetrappa infördes är följande. En bank kunde tidigare låna i riksbanken till diskontot upp till ett belopp motsvarande 25% av bankens eget kapital. Upplåning därutöver skedde till straffränta utan några beloppsmässiga begränsningar.

Under år 1985 lånade många banker permanent till straffränta. När straffräntan var effektiv på detta sätt återverkade den starkt på ränteläget på hela penningmarknaden. Straffräntan borde enligt riksbanken snabbt kunna anpassas till förändringar på penning- och valutamarknaderna. När det gällde att genomföra marknadsoperationer utgjorde den tidigare rätten att låna i riksbanken till fast ränta utan någon beloppsbegränsning ett problem. Den stora växande rörligheten på penning- och valutamarknaden motiverade en ökad automatik i ränteanpassningen. Den nu införda räntetrappan gör det möjligt att göra marknadsoperationerna mer effektiva.

Valutainflödet fortsatte även sedan dessa förändringar införts. Det totala valutainflödet för hela 1985 blev därmed 2,6 miljarder kronor. Inflödet sedan maj uppgick till 11,2 miljarder kronor. Riksbanken sänkte den 17 januari 1986 diskontot med ytterligare en procentenhet utan att vid det tillfället justera den s. k. räntetrappan. Diskontot har genom de förändringar som

skett på kreditmarknaden inte samma normerande betydelse som tidigare. Det kan förutsättas att andra begrepp kommer att utvecklas på motsvarande sätt som skett i andra länder. Under en övergångstid kommer diskontot emellertid att ha viss betydelse, eftersom det utnyttjas i olika typer av överenskommelser och civilrättsliga avtal.

Genom de förändringar riksbanksfullmäktige vidtagit under år 1985 har en betydande avreglering ägt rum på den svenska kreditmarknaden. Bortsett från kraven på att banker och försäkringsinstitut skall köpa nyemitterade bostadsobligationer och de senare även nyemitterade statspapper till prioriterade räntesatser är räntorna därmed i allt väsentligt marknadsbestämda.

Det kan förmodas att slopandet av utlåningstaken kommer att leda till betydande förändringar i utlåningens fördelning på kreditmarknaden och på sikt ge en bättre fungerande kreditmarknad. Riksbanksfullmäktige befarade att slopandet av utlåningstaken skulle kunna leda till att den totala kreditvolymen växer snabbare än vad som är samhällsekonomiskt önskvärt och beslutade därför att som dämpande åtgärd höja kassakraven från 1 % till 3 %. Detta har i *motion Fi213* (m) uppfattats som en extrabeskattning av bankerna som andra finansinstitut slipper. Utskottet ser dock kassakvotskravet som en helt marknadsanpassad styrningsform av bankernas utlåning som är kopplad till deras exklusiva rätt att låna i riksbanken.

Med de mått som vanligen används för kreditgivning och likviditet kan den överflyttning av kreditgivningen, som nu kan förväntas till den reguljära kreditmarknaden, tolkas som att kreditpolitiken blivit mer expansiv. Utskottet vill därför i likhet med riksbanksfullmäktige understryka att en betydande anpassning av utestående krediter kan komma att äga rum utan att detta innebär någon ändring av stramheten i kreditpolitiken. Åtgärderna som sådana syftar inte till någon förändring av politikens inriktning.

Utskottet återkommer i det följande till budgetpolitikens inriktning och det statliga upplåningsbehovet med anledning härav. I finansplanen bedöms *statens lånebehov* för år 1986 uppgå till 46 miljarder kronor. Dess fördelning på olika låneformer framgår av tabell 6.

Hushållen förväntas svara för ungefär en tredjedel av underskottets finansiering. Företagens och kommunernas insättningar på konton i riksbanken väntas tillsammans med bankernas kassakravsmedel också svara för en tredjedel av finansieringen. Det resterande upplåningsbehovet täcks genom finansiering i riksbanken av riksbankens behållna vinstmedel och ökning av utelöpande sedelvolym. Finansieringen utanför riksbanken sker genom försäljning av riksobligationer och statsskuldväxlar. Stora belopp i form av statsskuldväxlar förfaller till betalning under året. I strävan att konsolidera statsskulden avses riksobligationernas andel komma att öka.

Utskottet har inte något att erinra vad gäller underskottets finansiering. Det är värdefullt att statsskulden konsolideras och att upplåningskostnaderna minimeras med beaktande av de krav penningpolitiken ställer. Utskottet anser med anledning av vad som anförs i finansplanen och i motion Fi213 (m) att det är positivt att staten inte behöver låna utomlands för att kompensera privat kapitalutflöde eller ett bytesbalansunderskott. Utskottet ställer sig bakom principen att staten inte under nuvarande ekonomiska förhållanden skall nettoupplåna i utlandet. Däremot bör självfallet strävan vara att

Tabell 6. Finansiering av statens lånebehov 1984–1986
Nettobelopp, miljarder kr.

	1984	1985	1986
Statens budgetunderskott[1]	74	59	50
Valutaförluster på statliga utlandslån	11	8	4
Statens lånebehov	**63**	**51**	**46**
Finansiering:			
1. Riksbanken	**28**	**0**	**25**
därav: företags och kommuners insättningar i riksbanken	9	16	9
kassakravsmedel	–	–	8
övrigt	19	–16	8
2. Inhemsk marknad	**35**	**39**	**21**
därav: prioriterade obligationer	– 3	– 9	0
allemanssparande	6	10	13
premie- och sparobligationer	9	8	4
övrigt	23	30	4
3. Utlandet	**0**	**12**	**0**
Summa finansiering	**63**	**51**	**46**

Källa: Riksbanken.

[1] Budgetunderskottet anges här enligt riksgäldskontorets kassamässiga principer och skiljer sig något från det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar.

utnyttja förändrade marknadssituationer på utländska lånemarknader för att hålla nere upplåningskostnaderna och konsolidera utlandsskulden. Med de bedömningar utskottet redovisat av bytesbalansutvecklingen torde vissa möjligheter finnas att år 1986 betala tillbaka på våra utlandslån.

Vad utskottet nu anfört om statsskuldspolitiken med anledning av vad som anförs i motion Fi213 yrkande 3 bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksgäldskontoret till känna.

I flera *motioner*, – *Fi213* (m), *Fi602* (fp) och *Fi605* av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c) – anförs att *valutaregleringen* bör avvecklas. I avvaktan på detta bör riksbanken vidta vissa lättnader i valutapolitiken. I motion Fi605 anförs att dessa lättnader kan göras i ett första steg inom Norden medan de enligt de båda andra motionerna bör genomföras generellt.

Valutakommitténs betänkande är för närvarande under remissbehandling. Förändringar i valutalagstiftningen bör enligt utskottets mening inte genomföras förrän denna behandling avslutats och regeringens ställningstagande föreligger. Förändringar i tillämpningen av gällande lagstiftning åligger det valutastyrelsen att pröva.

I såväl motion Fi213 (m) som Fi217 (c) anförs att möjligheter bör öppnas för utlänningar att förvärva svenska statspapper. Det skulle enligt motionärerna få en nedpressande effekt på den svenska räntenivån. Utskottet ställer sig frågande till om det i första hand är den typen av lättnader som bör övervägas. Sådana placeringar är mycket lättrörliga och kan för ett litet land som Sverige orsaka allvarliga störningar i valutahänseende.

Utskottet delar inte heller uppfattningen att liberaliseringen i första hand bör ske inom Norden. Sverige har anslutit sig till OECD:s kapitalliberaliseringsstadga, vilken inte medger en särbehandling av de nordiska länderna i detta hänseende. Utskottet har – med riksdagens bifall – därför vid ett flertal tillfällen uttalat att förändringar i valutaregleringen bör tillämpas generellt för alla medlemsländer.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Fi602 och Fi605 samt Fi213 yrkande 4 i här berörd del.

I *motionerna Fi213* (m) och *Fi207* av Gullan Lindblad (m) yrkas att den prioriterade långivningen bör upphöra och att placeringsplikt inte bör utnyttjas som kreditpolitiskt instrument. I motion Fi207 påtalas särskilt placeringspliktens negativa konsekvenser för livförsäkrings- och pensionssparandet.

Placeringsplikten är ett av de medel som regleras av lagen om kreditpolitiska medel. Lagen är en fullmaktslag som sätts i kraft av riksdagen genom tidsbegränsade förordnanden. Enligt senaste beslutet år 1983 (prop. 1983/84:43, FiU 14, rskr 34) är lagen i kraft t. o. m. utgången av år 1986. Enligt lagen får regeringen på förslag av riksbanksfullmäktige förordna att riksbanken får använda ett eller flera av de kreditpolitiska medlen. Under år 1986 gäller med stöd härav allmän placeringsplikt för livförsäkringsbolag och Allmänna pensionsfonden. Syftet med ett förordnande om allmän placeringsplikt är att tillgodose behovet av långfristig kredit åt staten, för bostadsbyggandet samt för jordbruket.

Placeringsplikten har mjukats upp under senare år. I september 1984 vidtogs en ändring av den för försäkringsbolagen och AP-fonden gällande allmänna placeringsplikten. Kravet på nettoplacering i prioriterade tillgångar ersattes med krav på förvärv av prioriterade obligationer direkt från emittent.

Även för 1985 tillämpades placeringsplikt i form av bruttokrav. För 1985 gällde sålunda att bolagens förvärv av prioriterade obligationer direkt från emittent skulle uppgå till belopp motsvarande minst 85 % av de totala placeringspliktsgrundande placeringarna. Som prioriterade obligationer räknades på samma sätt som 1984 statsobligationer utom riksobligationer samt bostadsinstitutens och Allmänna Hypoteksbankens obligationer för finansiering av prioriterade ändamål.

Även för AP-fonden tillämpades allmän placeringsplikt under 1985. Kraven var desamma som gällde för livförsäkringsbolagen.

AP-fondens och livförsäkringsbolagens placeringskapacitet uppgick år 1985 till 19 resp. 26 miljarder kronor. De förvärvade prioriterade obligationer för 16 resp. 24 miljarder kronor. Detta motsvarade väl placeringskraven för året som helhet. För år 1986 tillämpas allmän placeringsplikt för AP-fonden och livförsäkringsbolag enligt samma konstruktion med bruttokrav som 1985. AP-fonden och livförsäkringsbolagen skall förvärva prioriterade obligationer till ett belopp motsvarande minst 80 % av deras totala nettoplaceringar.

För bankerna gäller sedan likviditetskraven avskaffades år 1983 inte längre några placeringsdirektiv avseende prioriterade statsobligationer. Bankernas

andel av den prioriterade bostadsfinansieringen år 1985 bestämdes i sedvanlig ordning genom överenskommelse mellan delegationen för bostadsfinansiering och bankerna. Bankerna förklarade sig därvid villiga att under året från bostadslåneinstituten och Statens bostadsfinansieringsaktiebolag köpa prioriterade obligationer till ett sammanlagt belopp av 7650 milj. kr. Förvärven från emittenterna följde den ingångna överenskommelsen.

En motsvarande överenskommelse har träffats för år 1986 omfattande ett belopp om 7500 milj. kr.

Räntan för prioriterade obligationer har de senaste åren legat 0,5 till 2,5 procentenheter under motsvarande ränta för oprioriterade lån. Räntenivån på de oprioriterade obligationerna har varierat kraftigt.

Ett avskaffande av den prioriterade långivningen som föreslås i motionerna Fi213 (m) och Fi207 skulle sannolikt innebära en höjning av räntenivån för prioriterade ändamål såsom långivning till bostäder och för jordbrukets prioriterade investeringar. Tillsammans med samma motionärers krav på snabbare avtrappning av räntebidragen skulle detta innebära avsevärda höjningar av boendekostnaderna.

Som utskottet konstaterat har vissa lättnader genomförts i placeringsplikten. Finansieringen av budgetunderskottet tar en allt mindre andel av den prioriterade placeringskapaciteten i anspråk. Någon nettoökning av prioriterade statsobligationer väntas inte ske under 1986. Placeringskvoterna för försäkringsbolagen och AP-fonderna har sänkts. Ett helt avskaffande av placeringsplikten enligt motionärernas krav synes emellertid inte möjligt att genomföra inom den närmaste framtiden med hänsyn till dess betydelse för bostadsfinansieringen och jordbrukets investeringskostnader. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Fi207 och Fi213 yrkande 4 i här berörd del. Vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

Utskottet är inte heller berett att tillstyrka att den *prioriterade långivningen* utvidgas. I *motion Fi711* av Ivar Franzén (c) föreslås att små vatten- och vindkraftverk skall kunna utnyttja prioriterade hypotekslån. I *motionerna Fi710* av Britta Bjelle (fp) och *Fi732* (c) tas jordbrukets kapitalförsörjning upp. Som en möjlighet att reducera kapitalkostnaderna anges en utökad prioriterad långivning till jordbruket.

Utskottet har förståelse för att den kraftiga höjning av räntenivån som skett under 1970-talet och början av 1980-talet har skapat problem för vissa jordbrukare. En fortsatt minskning av budgetunderskottet och nedpressning av inflationen som stärker vår internationella konkurrenskraft och minskar vårt internationella beroende skapar utrymme för en sänkning av räntenivån. Det är den vägen som enligt utskottet bör väljas. En ökad differentiering av kreditmarknaden på det sätt motionärerna föreslår motverkar ett effektivt utnyttjande av de finansiella resurserna. Utskottet avstyrker mot bakgrund härav motionerna Fi710, Fi711 och Fi732.

I *motion Fi203* av Rolf Clarkson m. fl. (m) begärs att den reglering av *bilkrediter* som för närvarande sker via bilkreditförordningen skall avskaffas.

Bilkreditförordningen återinfördes i maj 1985 i samband med att kreditgivningen för konsumtionsändamål begränsades. Syftet var främst att begränsa den privata konsumtionen och efterfrågan på importerade varor. Tidsbe-

gränsade, skärpta regler vad gäller kontantinsats och kredittidens längd infördes för olika typer av kreditköp. Avsikten var att restriktionerna skulle gälla t. o. m. utgången av mars 1986. Sedan begränsningarna infördes i maj 1985 har vissa lättnader genomförts från regeringens sida vad gäller kreditvillkoren vid köp av dyrare begagnade kapitalvaror, och marknadsräntorna har gått ned kraftigt. Riksbanken har, som nämnts, avvecklat utlåningstaket för bankerna. Det innebär att en kredittagare kan få banklån till gynnsammare villkor än dem som gäller vid kreditköp enligt bilkreditförordningen eller lån från den grå kreditmarknaden.

I ett interpellationssvar i riksdagen den 17 januari 1986 om kreditvillkoren vid avbetalningsköp sade statsrådet Bengt K. Å. Johansson att han inte såg någon anledning att frångå den bedömning vad gäller reglernas giltighet som gjordes vid tidpunkten för ikraftträdandet. Han räknade med att villkoren skulle upphöra att gälla i och med utgången av mars månad i år. Härefter kommer konsumentkreditlagens regler, som innebär att en kontantinsats på normalt 20 % skall betalas, att gälla för flertalet köp.

Enligt utskottets mening synes därför inte någon åtgärd från riksdagens sida motiverad med anledning av motion Fi203. Motionen avstyrks därför.

I *motion Fi218* (vpk) yrkas att *räntan bör sänkas*. Som utskottet anfört har diskontot inte längre samma betydelse sedan räntetrappan införts och ränte- och utlåningsregleringen upphört. Räntan bestäms av kreditmarknadsläget och av rådande valutasituation. Möjligheterna att sänka räntenivån i Sverige är i hög grad beroende av den internationella ränteutvecklingen. Det ankommer på riksbanksfullmäktige att besluta om ändringar som påverkar det allmänna räntetläget. Utskottet avstyrker med det anförda yrkande 9 i motion Fi218.

Löntagarfonder

I *motionerna Fi201* (m, fp, c), *Fi205* av Alf Svensson (c), *Fi208* av Gösta Andersson och Agne Hansson (c), *Fi210* av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp), *Fi212* av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m) samt *Fi215* av Görel Thurdin m. fl. (c) hemställs att löntagarfonderna skall avskaffas. Motiven för ett avskaffande är desamma som anfördes mot införandet av löntagarfondsystemet.

I motion Fi215 hemställs även att om yrkandet om ett avskaffande ej vinner bifall, skall de medel som är avsedda att avsättas till löntagarfonderna fr. o. m. nästa budgetår tillföras statsbudgeten. Dessa medel skall sedan utnyttjas inom regionalpolitiken.

I motion Fi201 (m, fp, c) föreslås att löntagarfonderna skall avvecklas enligt en särskilt framlagd plan. I motion 205 yrkas vidare att fondernas medel efter en avveckling skall överföras till AP-fonderna.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande. Riksdagsbeslutet om löntagarfonderna fattades i december 1983. Fondernas styrelser och kanslier tillsattes under våren 1984 och verksamheten inleddes hösten samma år. Vinstdelningsskatten togs upp för första gången vid 1985 års taxering.

Fonderna har hittills erhållit 2,7 miljarder kronor i kapital att förvalta. Den sammanlagda vinsten år 1985 uppgick enligt en preliminär redovisning till

200 milj. kr. Till detta kommer orealiserade kursvinster på 450 milj. kr. Samtliga fem fonder har en avkastning på sina placeringar som överstiger den föreskrivna miniminivån på 3 % utöver inflationen. Fondernas placeringsmönster uppvisar ingen entydig bild, men stora företag som Volvo, Saab-Scania, ASEA och Skanska dominerar portföljerna. En viss regional inriktning av verksamheten kan noteras för Sydfonden och Västfonden.

Fonderna redovisar nu sina resultat efter ett och ett halvt års verksamhet. Det är enligt utskottets mening för tidigt att dra några definitiva slutsatser om vilka effekter dessa haft på samhällsekonomin. Utskottet ser inte någon anledning att så kort tid efter det att fondernas verksamhet inletts ompröva sitt ställningstagande. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi201 yrkandena 1 och 2, Fi205 yrkande 1, Fi208, Fi210, Fi212 samt Fi215 yrkande 1 om ett avskaffande av fonderna.

Mot bakgrund av att utskottet avstyrkt här nämnda yrkanden ser utskottet inte någon anledning att ta upp frågan om fondernas avveckling eller om löntagarfondsmedlen skall utnyttjas för sparstimulans, frågor som berörts i motion Fi201 (m, c, fp). Yrkandena 3 och 4 avstyrks sålunda.

Av samma orsak avstyrker utskottet kravet i motion Fi205 yrkande 2 att fondernas medel skall överföras till AP-fonden.

Förslaget i motion Fi215 yrkande 2 att de medel som skall avsättas till fonderna fr. o. m. budgetåret 1986/87 skall tillföras statsbudgeten innebär att fondernas totala medelstilldelning kommer att i stort begränsas till redan utdelade medel inkl. behållen avkastning. Enligt det ursprungliga beslutet skall löntagarfonderna byggas upp och tillföras medel under en sjuårsperiod. Utskottet ser inte något skäl till att ompröva detta beslut. Utskottet avstyrker sålunda motion Fi215 yrkande 2.

Förnyelsefonder

Hösten 1984 beslutade riksdagen att företag, vars årsvinst år 1985 uppgår till minst 500 000 kr., skulle betala in ett belopp motsvarande 10 % av vinsten till ett spärrat, räntelöst konto i riksbanken (förnyelsekonto). Inbetalningen är avdragsgill om företaget gör en lika stor avsättning till förnyelsefond.

Förnyelsefonderna får användas för att finansiera utbildning av anställda i företag. Fondutnyttjandet bör därvid syfta till att förbättra de anställdas möjligheter att utföra arbetsuppgifter i företaget. Särskild hänsyn skall tas till de grupper av anställda som hittills fått liten del av utbildningsresurserna.

Förnyelsefonderna får också användas för att finansiera interna eller externa forsknings- och utvecklingsinsatser som är av betydelse för företagens långsiktiga utveckling. Användningsområdet är därvid inte begränsat till åtgärder av teknisk eller naturvetenskaplig natur utan fonderna kan också utnyttjas för t. ex. ekonomiskt och administrativt inriktat forsknings- och utvecklingsarbete liksom för mera marknadsinriktade utvecklingsprojekt.

Förnyelsefonderna är i första hand avsedda för löpande omkostnader, dvs. sådana kostnader som är direkt avdragsgilla vid taxeringen. Inget hindrar emellertid att förnyelsefonderna utnyttjas även för investeringar i byggnader och utrustning i samband med utbildning, forskning eller utvecklingsarbete.

Ett företag som vill utnyttja sin förnyelsefond skall ansöka om detta hos statens industriverk. Som huvudregel gäller att en ansökan skall avslås om

organisationer som avstyrker ansökningen företräder fler anställda än organisationer som lämnar ansökningen utan erinran.

Kontomedel som inte kunnat disponeras i samband med fondutnyttjande skall enligt förslaget betalas tillbaka till företaget efter fem år.

I *motion Fi206* (m) anförs att förnyelsefonderna bör ges en sådan inriktning att de kan inordnas i de enskilda företagens långsiktiga uppläggning av forsknings- och utvecklingsprogram. Fackets vetorätt bör avskaffas. Den femårsperiod efter vilken inte utnyttjade medel kan återgå till företagen bör förkortas till tre år. Medlen bör enligt motionärerna under den närmaste treårsperioden kunna utnyttjas för samma syften som de tidigare FoU-avdragen avsåg.

I *motion Fi222* av Lars De Geer (fp) begärs att ett dispensförfarande införs som innebär att företag som inte kan finna en meningsfylld användning för förnyelsefond inom utbildning och forskning i stället med samtycke av de i företaget verksamma fackliga organisationerna kan få använda hela eller delar av beloppet till investeringar i maskiner eller till ombyggnader av lokaler.

I *motion Fi214* (vpk) föreslås en utbyggnad av förnyelsefonderna. Nya avsättningar bör göras av vinsterna under åren 1986 och 1987 för att skapa en gemensam, icke företagsanknuten fond. Fonden bör vara avsedd för dem som arbetar i lågvinstföretag och i offentliga sektorn. Fonden skall ha facklig majoritet och användas för en bred teknisk-humanistisk vuxenutbildning samt för forskning och utveckling. Alla som har mindre än 10 års skolgång bör få rätt till 1–2 års vuxenutbildning.

Utskottet hade vid beredningen av förslaget om förnyelsefonder inget att erinra mot de allmänna riktlinjer för fondutnyttjandet som gavs i propositionen. Utskottet framhöll emellertid att syftet med fonderna ytterst bör vara att befästa företagens utvecklingsmöjligheter. Det är därför, betonade utskottet, angeläget att begreppen utbildning, forskning och utveckling ges en vid innebörd. Då öppnas möjlighet för företagen att i samverkan med arbetstagarna utforma lösningar som är direkt anpassade till egna förutsättningar och behov.

Hänsyn bör tas till att ett litet företag inte har samma utbildningsbehov och behov av forsknings- och utvecklingsarbete som ett stort, anförde utskottet. Även i andra avseenden föreligger skillnader som bör beaktas. Ett företag kan för att befästa sina utvecklingsmöjligheter t. ex. behöva satsa på vidareutbildning av personal. Ett annat kan däremot ha mer att vinna på att vidareutveckla en produkt, medan ett tredje företag kan nå sina största framgångar genom att utveckla och förbättra sin marknadsföring.

Utskottet betonade att utgångspunkten borde vara att den faktiska beslutanderätten över medelsanvändningen skall ligga hos företaget och de anställda. Det bör vara tillräckligt att företagsledning och anställda gemensamt kommer fram till vilka satsningar som bäst främjar företaget. De bör, ansåg utskottet, själva kunna avgöra om åtgärderna faller inom ramen för något av de tre angivna användningsområdena. Statens industriverks prövning bör främst bestå i att se till att de formella villkoren för tillståndsgivningen är uppfyllda. Vad utskottet anförde om utnyttjandet av förnyelsefonderna gav riksdagen regeringen till känna.

Med anledning av vad som anförs i motion Fi222 vill utskottet anföra följande. Av lagen om inbetalning på förnyelsekonto framgår att om det finns synnerliga skäl får regeringen medge att förnyelsefond tas i anspråk för annat ändamål än för forskning och utvecklingsarbete. Möjligheter till ett dispensförfarande finns således redan för den typ av investeringar motionären avser. Någon åtgärd från riksdagens sida torde därför inte vara nödvändig. Utskottet avstyrker motion Fi222.

Att avskaffa det fackliga medbestämmandet eller att förkorta förnyelsefondernas varaktighet på sätt som föreslås i motion Fi206 strider mot förnyelsefondernas syfte att stärka de anställdas inflytande över utvecklingen, forskningen och utbildningen i företagen. Utskottet avstyrker därför motion Fi206 yrkande 2.

För att tillgodose även de offentligt anställdas utbildningsbehov har förnyelsefonder inrättats och medel avsatts för det statliga området i statsbudgeten. Vidare skall vid utnyttjande av förnyelsefonderna särskild hänsyn tas till de grupper av anställda som fått liten del av samhällets utbildningsresurser. Enligt utskottets mening kan således huvuddelen av de önskemål som framförs i motion Fi214 tillgodoses med nuvarande förnyelsefonder. Utskottet avstyrker därför motionen.

Investeringsfonder

I *motion Fi206* (m) anförs att investeringsfonderna bör vara generellt frisläppta. Att fonderna fr. o. m. föregående år har varit generellt bundna för maskininvesteringar har enligt motionärerna lett till svårigheter för många företag i samband med investeringar.

I *motion Fi216* av Margit Gennser m. fl. (m) anförs att ett sätt att få i gång den industriella utveckling och förnyelse som behövs för att stärka Skåneregionens sviktande konkurrenskraft är att generellt frisläppa investeringsfonderna i Malmöhus och Kristianstads län.

I *motion Fi209* av Bertil Danielsson och Ewy Möller (m) anförs att för att främja investeringsbenägenheten i regioner med sysselsättningsproblem utanför stödområdet bör det finnas möjlighet att för samma objekt kombinera regionalpolitiskt stöd och ianspråktagande av egna investeringsfonder. Motionärerna föreslår därför att under en försöksperiod på förslagsvis tre år bör generellt medgivande lämnas för att i norra och mellersta Kalmar län få utnyttja både regionalpolitiskt stöd och egna investeringsfonder för samma objekt.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Investeringsfonderna är avsedda att vara ett konjunkturpolitiskt medel. Syftet är att stimulera investeringar under perioder då investeringsaktiviteten av olika skäl är låg. En jämnare investeringsutveckling och därmed ett mer balanserat resursutnyttjande är önskvärt både ur samhällets och företagens synvinkel. Det ligger i sakens natur att möjligheterna att åstadkomma tidsmässiga förskjutningar med hjälp av ett konjunkturpolitiskt instrument försvagas om det är i kraft under alltför långa perioder. Det är därför önskvärt att de generella frisläppen inte görs alltför långvariga. Enligt förordningen om frisläpp av investeringsfonder (SFS 1980:846) gäller efter utgången av mars 1986 att

investeringsfondsmedel endast får tas i anspråk för byggnadsinvesteringar före mars 1987, för inventarier som anskaffas före utgången av mars 1987 och som är avsedda att användas inom stödområdena samt för marknadsföringskostnader utomlands till den del kostnaderna hänför sig till tiden före utgången av mars 1987. Regeringen har dessutom möjlighet att ge särskilt tillstånd att utnyttja investeringsfond.

Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi206 yrkande 1.

Vad gäller frisläpp av investeringsfonder i Skåneregionen har regeringen i samband med det s. k. Malmöprojektet, som presenterades den 13 februari 1986, beslutat medge visst utnyttjande av investeringsfondsmedel för investeringar i Malmöregionen. Syftet med motion Fi216 får därmed anses vara tillgodosett, och utskottet avstyrker därför motionen.

Vad gäller möjligheterna att utnyttja investeringsfonderna i regionalpolitiskt syfte vill utskottet även hänvisa till vad regeringen anförde i proposition 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning. Enligt vad som anmäldes i propositionen avser regeringen att ytterligare förbättra möjligheterna att utnyttja investeringsfondsystemet i regionalpolitiskt syfte. Sålunda bör orter och kommuner utanför stödområdet, som regeringen anger skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd, jämställas med stödområdet vad avser ianspråktagande av investeringsfonder.

I samma proposition berördes också frågan som tas upp i motion Fi209 om att utnyttja både regionalpolitiskt stöd och investeringsfonder för samma objekt. Enligt propositionen avser regeringen att även mer generellt tillåta kombination av fondutnyttjande och regionalpolitiskt stöd. En förutsättning för kombinationen är dock att fondutnyttjandet faller inom ramen för de generella frisläpp som regeringen beslutar om.

Utskottet ser mot denna bakgrund inte anledning för riksdagen att vidta någon ytterligare åtgärd. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi209.

Exportdepositioner

Under tiden den 1 juli 1984–30 juni 1985 inbetalades vid export av skogsprodukter depositioner om 3% av försäljningspriset. Depositionsskyldigheten omfattade dels trävaror m. m., där depositionsskyldigheten dock upphörde den 1 januari 1985, dels pappersmassa, papper och papp. Depositionerna innestår på konton hos riksbanken och skall enligt riksdagens beslut betalas tillbaka den 1 juli 1987 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver.

I *motion Fi202* av Karl-Gösta Svenson (m) anförs att med den försämrade lönsamhet som råder i skogsnäringen är det inte rimligt att företagen tvingas deponera belopp för statens räkning. Motionären föreslår därför att inbetalade exportdepositioner för skogsprodukter omedelbart återbetalas.

I *motion Fi221* av Margareta Gard (m) anförs att den lönsamhet som rådde inom skogsindustrin när exportdepositionerna infördes nu är brant nedåtgående. Med tanke på det hastigt försämrade konjunkturläget och branschens problem är det nödvändigt att omedelbart frisläppa exportdepositionerna för skogsprodukter.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Regeringen beslutade

den 24 januari 1986 att inbetalda exportdepositioner som avser trävaror m. m. snarast skall betalas tillbaka. Återbetalningen görs efter särskild ansökan hos riksbanken. Exportdepositioner som innestår på konton hos riksbanken och där behållningen den 1 januari 1986 är högst 1 milj. kr. betalas tillbaka utan särskild ansökan även om depositionen avser annat än trävaror.

Det innebär att endast några tiotal företag som tillverkar pappersmassa, papper och papp alltjämt har medel innestående på konton i riksbanken. Det sågverksföretag som är utgångspunkten för yrkandet i motion Fi202 berörs således inte längre av depositionsskyldigheten. Utskottet ser mot bakgrund av de åtgärder regeringen nu vidtagit inte anledning att tillstyrka motionerna Fi202 och Fi221.

Budgetpolitiken

Budgetutvecklingen 1982/83–1986/87

Budgetunderskottet fortsätter att minska. I reala termer har det på endast några få år mer än halverats och beräknas i finansplanen motsvara 5,2% av BNP nästa budgetår.

Samma mycket gynnsamma bild framträder även om andra jämförelsemått används. Så t. ex. har såväl det statliga upplåningsbehovet som det s. k. underliggande saldot mätt som andelar av BNP båda mer än halverats. Det underliggande budgetsaldot är ett mått som används för att belysa budgetutvecklingen rensad från olika *engångsvisa* budgetförstärkningar och budgetförsvagningar.

I finansplanen lämnas följande översikt över de senaste årens budgetutveckling.

Tabell 7. Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1986/87
Miljarder kr., löpande priser

	1982/83 Utfall	1983/84 Utfall	1984/85 Utfall	1985/86 Prognos	1986/1987 Budgetförslaget
Inkomster	191,3	221,2	260,6	273,3	286,7
Utgifter exkl. statsskuldsräntor	229,7	237,9	253,9	254,0	264,6
Statsskuldsräntor	48,2	60,4	75,2	71,5	71,0
Redovisat budgetsaldo	**– 86,6**	**– 77,1**	**– 68,5**	**– 52,2**	**– 48,9**
Som andel av BNP	13,0 %	10,3 %	8,3 %	5,9 %	5,2 %
Underliggande budgetsaldo	**– 81,4**	**– 66,3**	**– 58,2**	**– 52,8**	**– 49,3**
Som andel av BNP	12,2 %	8,9 %	7,1 %	5,9 %	5,2 %

Det finansiella sparandeunderskottet i hela den offentliga sektorn har minskat från 6% av BNP år 1982 till knappt 1,5% år 1985. År 1986 beräknas underskottet bli 1% av BNP.

Utvecklingen svarar därmed väl mot de riktlinjer som riksdagen tidigare har lagt fast för budgetpolitiken. Enligt dessa skall balansen i den offentliga sektorn vara återställd före år 1990. Det statliga budgetunderskottet mätt som andel av BNP måste därför successivt minska under återstoden av 1980-talet. Riksdagen har också uttalat att ambitionen skall vara att fram till år 1988 bringa ned budgetunderskottet till 4% av BNP.

För *budgetåret 1985/86* förutses nu ett väsentligt lägre budgetunderskott än vad som finns upptaget i statsbudgeten. Enligt riksrevisionsverkets (RRV) senaste budgetprognos (budgetprognos nr 4) beräknas underskottet till 50,8 miljarder kronor. Bakom denna i och för sig gynnsamma utveckling framträder vissa oroande inslag. Förbättringen är nämligen framför allt en följd av att löner, andra hushållsinkomster och priser ökat mer än väntat, vilket givit upphov till ökade skatteinkomster. I ett kortare perspektiv leder detta visserligen till att budgetunderskottet minskar. Förbättringen är emellertid endast av övergående natur eftersom kostnadsökningen på sikt försämrar tillväxten i ekonomin, vilket i sin tur bidrar till att i ett senare skede driva upp budgetunderskottet.

Det gångna årets utveckling skärper därmed kraven på att budgetpolitiken ges en fortsatt stram inriktning. Detta är nödvändigt även av andra skäl. Under år 1985 kom främst penningpolitiken att utnyttjas för att stabilisera ekonomin, vilket bidrog till att den svenska räntan drevs upp till en internationellt sett hög nivå. Även om läget nu stabiliserats är det nödvändigt att trycket på penningpolitiken kan fortsätta att lättas och att finanspolitiken ges en mer framträdande roll.

Det samlade konsumtionsutrymmet är begränsat. I nuvarande läge kan, som utskottet tidigare anfört, höjda reallöner därför uppnås endast om de offentliga utgiftsökningarna hålls tillbaka. Det samlade skattetrycket bör med andra ord inte öka. I stället måste den nödvändiga förbättringen av statsfinanserna åstadkommas genom att de offentliga utgifternas andel av BNP minskar.

Regeringens budgetförslag för *budgetåret 1986/87* tillgodoser dessa krav. Det innehåller inga förslag till nya skatter annat än en smärre höjning av arbetsmarknadsavgiften. Som en följd härav väntas statsinkomsternas andel av BNP minska något nästa budgetår. Den i finansplanen redovisade saldoförbättringen är i stället föranledd av att utgiftsökningen har kunnat hållas tillbaka. Av finansplanen framgår att utgifterna nästa budgetår skulle ha blivit ca 7 miljarder kronor högre om automatiken i utgiftstillväxten hade fått verka fullt ut. Begränsningarna har åstadkommits bl. a. genom att överföringarna till kommunerna föreslås bli minskade i icke oväsentlig grad. Även överföringarna till företagssektorn föreslås bli minskade. Likaså har den statliga konsumtionen hållits tillbaka.

Ytterligare en faktor har bidragit till att reducera budgetunderskottet. Det är statsskuldräntorna som nu för första gången väntas minska något, främst till följd av minskade valutaförluster. Om den senaste tidens internationella utveckling blir bestående kan ränteutgifterna förväntas minska ytterligare. Den ökade ekonomiska aktivitet som denna utveckling ger upphov till i Sverige medför också att statens inkomster i form av skatter och arbetsgivaravgifter ökar. Budgetunderskottet för budgetåret 1986/87 skulle därmed bli

lägre än de knappt 49 miljarder kronor som finns upptagna i budgetpropositionen. Frågan om beräkningen av statsskuldräntorna under nästa budgetår kommer utskottet att behandla i ett särskilt betänkande senare i vår. Utskottet kommer då också att redovisa reviderade beräkningar av statens inkomster och utgifter för nästa budgetår.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet övergår nu till att behandla de förslag till alternativa riktlinjer för budgetpolitiken som har lagts fram i olika partimotioner.

Budgetalternativen i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c) och Fi219 (fp) inrymmer alla krav på skattesänkningar som i kombination med olika besparingar uppges leda till en varaktig budgetförbättring för budgetåret 1986/87 på mellan 4,2 och drygt 5 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen. Därtill kan läggas olika förslag till engångsvisa förstärkningar som i motionerna Fi213 (m) och Fi219 (fp) anges till 3,5–4 miljarder kronor och som i motion Fi217 (c) har tagits upp med hela 10,5 miljarder kronor.

De tre motionerna har flera gemensamma beröringspunkter. Främst gäller detta statsbudgetens inkomstsida där man föreslår en rad likartade skattesänkningar. Inkomstskatteskalorna skall sålunda inflationsskyddas fullt ut. Dessutom skall marginalskatten sänkas, om än i varierande grad. Gemensamt är också att fastighetsskatten skall slopas, att beskattningen av aktieutdelningar skall lindras och att vissa ändringar skall göras i förmögenhetsbeskattningen. Bl. a. vill man slopa förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretag.

Likaså finns på statsbudgetens utgiftssida vissa gemensamma beröringspunkter. I alla tre motionerna föreslås sålunda, jämfört med budgetpropositionen, utgiftsökningar på sammanlagt ca 1 miljard kronor inom försvarets, jordbrukets och skolans område.

I besparingsförslagen som skall finansiera dessa ökade utgiftsåtaganden och sänkta skatter är bilden inte lika enhetlig. I allt väsentligt inskränker sig samstämmigheten till tre anslag. Vissa typer av räntebidrag föreslås sålunda bli indragna eller reducerade, däribland kompensationen för fastighetsskatten. Likaså vill man minska på statsbidragen till arbetslöshetskassorna och dra in den kompensation som utgår till kommuner med anledning av att den kommunala företagsbeskattningen har avskaffats. Till detta kan läggas att motionärerna också är överens om att engångsvis dra in betydande belopp till statskassan genom omfattande utförsäljningar ur den statliga företagskoncernen.

I motsats till dessa tre motioner föreslås i motion Fi218 (vpk) vissa höjda kapital- och punktskatter samt arbetsgivaravgifter för att finansiera en rad nya och mycket omfattande utgiftsåtaganden.

Utskottet har i likhet med tidigare år gjort en översiktlig beräkning av de alternativa förslag som redovisas i partimotionerna. Därvid har endast framförda motionsyrkanden beaktats, eftersom övriga förslag inte kommer under riksdagens prövning.

Från denna princip har undantag gjorts för två förslag till skattehöjningar som diskuteras i motion Fi218 (vpk), men för vilka konkreta motionsyrkan-

den saknas. Det gäller förslagen om höjd omsättningsskatt på aktier och höjd tobaksskatt. Effekterna av dessa åtgärder har likväl beaktats, eftersom det under utskottets behandling av ärendet har framkommit att vpk:s företrädare avser att lägga fram yrkanden av denna innebörd.

Vidare har avsteg från principen att endast följa motionsyrkanden gjorts vad gäller effekterna av förslaget i motion Fi217 (c) att höja det kommunala grundavdraget. I enlighet med vad företrädarna för centerpartiet anfört i utskottet har vid beräkningen av budgeteffekterna antagits att höjningen av grundavdraget reducerar utbetalningarna av kommunalskattemedel redan år 1987 i stället för under 1989 enligt nuvarande utbetalningsrutiner. Statens inkomster år 1987 förstärks därigenom med 2,8 miljarder kronor samtidigt som kommunernas inkomster reduceras lika mycket.

I de fall en yrkad ökning eller minskning av ett anslag inte helt stämmer överens med det medelsbehov som en samtidigt föreslagen regeländring kan ge upphov till har som huvudprincip gällt att anslagsyrkandet har följts. I den mån föreslagna utgiftsförändringar har direkta återverkningar på statens skatteinkomster har även denna skatteeffekt beaktats. Bl. a. gäller detta förslagen om försämrade sjukersättningsvillkor som medför att även statens inkomster i form av skatt på utgående sjukersättning minskar.

Vid beräkningen av kostnaderna för det i motion Fi219 (fp) redovisade familjepolitiska programmet har utskottet – i överensstämmelse med den i motionen redovisade budgeteffekten av förslaget – förutsatt att det familjepolitiska stödet kommer att byggas ut i en sådan takt att de anvisade finansieringsvägarna i varje läge täcker kostnadsökningen fullt ut. Som utskottet återkommer till längre fram innebär detta att utbyggnaden av det familjepolitiska stödet i en första etapp i stort sett begränsas till att ett vårdnadsbidrag (småbarnstillägg) på 4 000 kr. per förskolebarn och år kan införas.

Enligt en med dessa begränsningar gjord beräkning skulle de budgetalternativ som redovisas i motionerna Fi213 (m), Fi219 (fp), Fi217 (c) och Fi218 (vpk) resultera i att budgetsaldot förändrades på följande sätt under budgetåret 1986/87.

Tabell 8. Besparingar budgetåret 1986/87 av oppositionspartiernas budgetalternativ
Miljarder kronor.
Tecken anger förändringar i förhållande till regeringens budgetförslag.

	Motion Fi213 (m)	Motion Fi219 (fp)	Motion Fi217 (c)	Motion Fi218 (vpk)
Inkomstförstärkningar	− 5,1	− 1,0	− 2,0	+ 5,3
Utgiftsbegränsningar	+ 9,6	+ 3,1	− 0,2	− 11,0
Minskade statsskuldsräntor	+ 0,1	+ 0,1	− 0,1	− 0,1
Saldo	**+ 4,6**	**+ 2,2**	**− 2,3**	**− 5,8**
Tillkommer engångsförstärkningar	+ 4,0	+ 3,7	+ 3,5	+ 1,0

I *motion Fi213* (m) redovisas en budgetpolitik som utgår från två grundförutsättningar. Dels skall sparandeunderskottet i den offentliga sektorn undanröjas, dels skall skattetrycket samtidigt sänkas med 5 procentenheter under en femårsperiod. För att nå därhän måste alltså utgiftsminskningarna göras så omfattande att de skapar utrymme för både sänkt skatt och minskat budgetunderskott.

Motionärernas besparingsförslag berör ett mycket stort antal utgiftsposter på statsbudgeten. Stora nedskärningar föreslås i överföringarna till kommunerna och i u-hjälpen. Motionärerna vill också slopa kompensationen för fastighetsskatten och kraftigt begränsa utgående räntebidrag till flerfamiljshus. Samtidigt som arbetsmarknadsutbildningen föreslås få något ökade resurser görs betydande neddragningar inom andra arbetsmarknadspolitiska stödformer. Dessutom föreslås minskade anslag till vuxenutbildning, avtrappade mjölksubventioner och reducerade bidrag till arbetslöshetskassorna. Motionärernas besparingsförslag berör också direkt sociala trygghetssystem. Sjukpenningersättningen i början av en sjukdom föreslås sålunda bli begränsad till 2/3 av nuvarande nivå. Under de därpå följande tre månaderna skall sjukpenningen reduceras till 80% av inkomsten. Denna ersättningsnivå föreslås också gälla fullt ut för föräldrapenningen.

En tillfällig förstärkning av statsinkomsterna under budgetåret 1986/87 med närmare 4 miljarder kronor räknar motionärerna med att kunna uppnå bl. a. genom en omfattande utförsäljning av företag.

Vid sidan av dessa utgiftsbegränsningar föreslår motionärerna att inkomstskatten sänks successivt fram till år 1989 då marginalskatten bör uppgå till högst 40% i inkomstlägen upp till 140 000 kr. (i 1986 års prisnivå). För barnfamiljer föreslås ett kommunalt grundavdrag som i en första etapp skall uppgå till 5 000 kr. per barn. Vidare förordas att fastighetsskatten avvecklas och att kapitalbeskattningen lindras på en rad områden.

Utskottet noterar att motionärerna till skillnad från tidigare varken föreslår att omsättningsskatten på aktier skall avvecklas eller att det s. k. FoU-avdraget skall återinföras.

Några förslag till skattehöjningar ingår också i motionärernas budgetalternativ. Sålunda föreslås skattereduktionen för fackföreningsavgifter bli slopad och schablonavdraget vid inkomstbeskattningen bli sänkt från nuvarande 3 000 till 2 000 kr. Som ett inslag i finansieringen av moderata samlingspartiets familjepolitiska program föreslås också att det kommunala grundavdraget i ett senare skede minskas med 1 500 kr. för inkomsttagare med inkomster överstigande ca 80 000 kr.

Såsom framgår av utskottets tidigare redovisade beräkningar ger budgetalternativet i motion Fi213 (m) för budgetåret 1986/87 utrymme för både sänkt skatt och minskat budgetunderskott. Långtgående förslag till skattesänkningar har sålunda kombinerats med mycket omfattande besparingsåtgärder, vilka sammantaget skulle ge en betydande saldoförbättring nästa budgetår. Denna förstärkning är dock tillfällig. Till saken hör nämligen att besparingsförslagen förutsätts ge full effekt tämligen omgående medan skattesänkningarna hinner slå igenom i endast begränsad omfattning under budgetåret. Avgörande är också att en betydande del av de besparingar som skall finansiera skattesänkningarna är av engångsnatur. Närmare 4 miljarder

kronor förväntas flyta in genom utförsäljning av statliga företag och andra statliga tillgångar.

När engångsförstärkningarna faller bort och skattesänkningarna får fullt genomslag på statsinkomsterna kommer ytterligare och ännu större besparingar att krävas. I annat fall kommer den angivna budgetförstärkningen att ersättas av ett underskott. Följden av motionärernas förslag skulle sålunda bli att fortsatta mycket långtgående besparingsförslag erfordras enbart för att hålla budgetunderskottet på oförändrad nivå. Redan de av motionärerna nu föreslagna besparingarna innebär emellertid enligt utskottets mening mycket långtgående ingrepp både i det sociala trygghetssystemet och i samhällsinsatser på viktiga välfärdsområden. Konsekvent genomfört skulle motionärernas förslag till fortsatta skattesänkningar och fortsatt minskat budgetunderskott därför mycket snart inte bara rasera grundvalen för vår välfärd och sociala omvårdnad. De skulle dessutom förorsaka en mycket omfattande arbetslöshet. En politik med denna inriktning tar utskottet bestämt avstånd ifrån.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi213 yrkande 2.

I *motion Fi219* (fp) anförs att budgetunderskottet i regeringens förslag till statsbudget är endast 3 miljarder kronor lägre än det för innevarande budgetår. Denna minskning är enligt motionärerna alltför liten. Eftersom de anser att Sverige har nått skattetaket avvisar de skattehöjningar som ett sätt att ytterligare begränsa underskottet. I stället föreslår de en rad budgetförstärkningar, vilka också skall göra det möjligt att genomföra vissa skattesänkningar.

Budgetförstärkningarna hämtas i första hand från kommunsektorn. Någon kompensation för avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen skall sålunda inte utgå till kommunerna. Den nuvarande skatteutjämningsavgiften på 14 öre per skattekrona föreslås dessutom bli höjd till 55 öre. Enbart dessa båda åtgärder tillför på helår statskassan ca 6 miljarder kronor.

Motionärerna föreslår också att det kommunala grundavdraget successivt sänks och att de ökade skatteinkomster som detta ger upphov till i kommunerna dras in till statsbudgeten. Fullt genomfört ger detta förslag – som är en del av finansieringen av folkpartiets familjepolitiska program – en ytterligare överföring från kommunerna på ca 5 miljarder kronor.

Utöver indragningarna från kommunerna är motionärernas besparingsförslag inriktade på sjukförsäkringssystemet, där utgående kompensation föreslås bli sänkt, och på arbetslöshetsersättningen, där statsbidragen skärs ned. Vardera åtgärden ger på helår en besparing för statsverket på ca 1 miljard kronor.

Besparingar av mer betydande omfattning görs också på mjölksubventionerna, som motionärerna vill avveckla under en treårsperiod, och på olika former av bostadsstöd, däribland kompensationen för fastighetsskatten. Man avvisar också den av regeringen föreslagna höjningen av bostadsbidragen till barnfamiljer.

Motionärerna vill också dra in betydande belopp till statsbudgeten genom olika engångsförstärkningar, såsom utförsäljning av statliga företag och statlig mark.

Motionärernas förslag till skattelättnader omfattar fastighetsskatten, som man vill helt avveckla, och marginalskatterna, som man vill sänka i

framför allt de högre inkomstlägena. Vid årsinkomster runt 200 000 kr. (26 basenheter) skall sålunda marginalskatterna på två år sänkas från nuvarande ca 70% till 50%. Dessutom föreslår motionärerna att förmögenhetsbeskattningen och aktievinstbeskattningen lindras i olika avseenden.

Utöver den skattehöjning som blir följden av ett sänkt grundavdrag vill motionärerna också slopa skattereduktionen för fackföreningsavgifter.

Om man bortser från de engångsvisa förstärkningarna leder motionärernas budgetalternativ enligt utskottets bedömning till en budgetförstärkning på drygt 2 miljarder kronor för budgetåret 1986/87. Utskottet har då utgått från att motionärernas förslag på det familjepolitiska området skall byggas ut endast i den takt som de för ändamålet anvisade finansieringsvägarna medger. Det innebär att i den första av tre etapper finns utrymme för att från årsskiftet 1986-1987 införa en vårdnadsersättning för barn i förskoleåldern på 4 000 kr. per barn och år. Därutöver finns i etapp I utrymme endast för t. ex. en höjning av barnbidragen med ca 200 kr. per barn och år från och med årsskiftet. Enligt motionärerna bör barnbidraget höjas med 3 200 kr. under en treårsperiod. Dessutom bör under samma period flerbarnstillägget byggas ut och förlängt barnbidrag utgå. Det framgår dock inte i vilken takt dessa åtgärder avses bli införda. Skulle emellertid någon av de tillkommande åtgärderna läggas in redan i etapp I innebär det att motionärernas budgetalternativ försvagas i motsvarande grad. Dessutom gäller att ytterligare finansieringsformer måste tillskapas för etapp II och III om programmet i dess helhet skall kunna genomföras under en treårsperiod.

Liksom fallet är med förslagen i motion Fi213 (m) får det inkomstbortfall som motionärernas förslag om marginalskattesänkningarna ger upphov till fullt genomslag först längre fram. Detsamma gäller alltså för utgifterna för det familjepolitiska programmet. Det kommer då att krävas ytterligare besparingar för att budgetunderskottet inte ånyo skall öka.

Utskottet har i det föregående satt i fråga motionärernas skatteförslag från fördelningspolitiska utgångspunkter. Till dessa invändningar kan alltså läggas också förslagens långsiktigt dränerande budgeteffekt.

Utskottet kan ej heller ställa sig bakom en politik som innebär att grundläggande trygghetssystem, såsom sjukersättningen och arbetslöshetsersättningen, urholkas på det sätt motionärerna förespråkar.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi219 yrkande 2.

I *motion Fi217* (c) upprepas kritiken mot regeringen för att den tidigare inte utnyttjat de goda konjunkturåren till större besparingar för att därigenom skapa utrymme för en aktiv sysselsättningspolitik i nästa lågkonjunktur. Motionärerna säger sig vid utformningen av sitt budgetalternativ ha tagit fasta på dels de besparingar regeringen nu föreslår, dels den avmattning av den svenska konjunkturen som allmänt förväntas ske under år 1986. Med hänvisning härtill har de stannat för ett eget budgetalternativ, som i motionen uppges leda till en bestående budgetförstärkning på drygt 5 miljarder kronor under nästa budgetår. Tillsammans med de engångsförstärkningar som motionärerna också föreslår, skulle detta enligt deras egen utsago medföra att budgetunderskottet begränsades till 33 miljarder kronor under budgetåret 1986/87.

Motionärernas besparingsförslag tar framför allt sikte på olika former av bostadsstöd, däribland kompensationen för fastighetsskatten. De föreslår dessutom betydande nedskärningar i arbetsmarknadsverkets verksamhet och i olika former av sysselsättningsskapande åtgärder. Budgetunderskottet skall också förbättras genom att bidragen till arbetslöshetskassor minskas och genom att överföringarna till kommunerna begränsas. Därjämte föreslås emellertid också vissa större utgiftsökningar inom bl. a. utbildningsområdet och på det familjepolitiska planet.

I motion Fi217 (c) förordas också att vissa skatter och avgifter ändras. Fastighetsskatten skall sålunda avvecklas och marginalskatten sänkas genom att den s. k. brytpunkten höjs till ca 140 000 kr. årsinkomst (18 basenheter). Vidare föreslås att det kommunala grundavdraget höjs till 9 000 kr. och att skattereduktionen, eller det s. k. hemmamakeavdraget, på i dag 1 800 kr. räknas upp till 4 000 kr. för barnfamiljer. Skattesänkningarna innefattar också viss kapitalbeskattning och vissa arbetsgivaravgifter som skall lindras för i första hand de mindre företagen.

Å andra sidan föreslår motionärerna också några skattehöjningar. Dessa innebär att schablonavdraget vid inkomstbeskattningen bör återställas till den nivå det tidigare hade, dvs. 1 000 kr. Dessutom bör skatten på kol i princip fördubblas.

Utskottet konstaterar att motionärernas förslag i vissa avseenden på ett positivt sätt skiljer sig från vad som föreslås i motionerna Fi213 (m) och Fi219 (fp). Centern föreslår sålunda inte längre att sjukpenningförmånerna skall försämras. Man kräver inte heller att skattereduktionen för fackföreningsavgifter skall slopas. Vidare godtar man regeringens förslag till höjda bostadsbidrag. Partiet har också mindre långtgående krav på marginalskattesänkningar.

Den varaktiga saldoförbättring på 5,7 miljarder kronor som motionärerna redovisar i sitt budgetalternativ för nästa budgetår är dock, som utskottet ser det, överdriven och felaktig. Kostnaderna för vissa nya utgiftsåtaganden har underskattats eller ej beaktats. Detsamma gäller motionärernas beräkningar av inkomstbortfallet från flertalet av de skattesänkningsförslag man lägger fram. Dessutom har de överdrivit betydelsen av vissa av sina besparingsförslag. Sammantaget innebär detta att den som *bestående* förändring uppgivna saldoförbättringen för budgetåret 1986/87 förbyts i en budgetförsvagning.

Utskottet kan inte godta en politik som innebär att budgetunderskottet ånyo tillåts öka. Sett i skenet av den kritik som motionärerna riktar mot regeringens enligt deras mening alltför svaga budgetpolitik framstår deras eget budgetförslag som både märkligt och föga trovärdigt.

Vissa enskildheter i motionärernas budgetförslag kan också starkt ifrågasättas. Motionärernas krav på en återgång till den tidigare nivån på schablonavdraget för löntagare skulle t. ex. helt omöjliggöra den eftersträvade förenklingen av inkomsttagarnas självdeklarationer. Vidare föreslår motionärerna en omfattande satsning på småföretagen genom kraftigt minskad skattebelastning och ökad satsning på olika stödformer. Dessa *långsiktigt* verkande åtgärder, som i flera fall förutsätts träda i kraft först nästa år, ger enligt motionärerna utrymme för mycket betydande och *omedelbart* verkande nedskärningar av AMS verksamhet. Tydligen räknar

motionärerna med att generella skattelättnader och andra allmänna stimulanser skall ge småföretagen ett så starkt incitament till nyanställningar att detta kompenserar bortfallet av arbetsmarknadspolitiska insatser. Hittills vunna erfarenheter tyder inte på att så blir fallet. Under alla omständigheter skulle en omläggning av detta slag leda till svåra övergångsproblem, som ofrånkomligen skulle driva upp arbetslösheten. Hur dessa problem skall bemästras berör inte motionärerna. Besparingarna, som driver fram en ökad arbetslöshet, skulle dessutom urholkas av att statsbidragen till arbetslöshetskassorna skulle öka. Med hänsyn till att motionärerna säger sig ha beaktat en väntad konjunkturavmattning vid utformningen av sitt budgetalternativ ter det sig anmärkningsvärt att de inte försöker analysera konsekvenserna av sina förslag.

Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi217 yrkande 2.

I *motion Fi218* föreslår vänsterpartiet kommunisterna en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn. Ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi skall ge 100 000 nya arbeten. I kommunerna skall nästa budgetår 50 000 nya daghemsplatser tillskapas. Livsmedelssubventionerna skall i en första etapp höjas med 3 miljarder kronor, för att man i ett senare skede skall kunna slopa mervärdeskatten på livsmedel. Hyressubventionerna skall höjas och bostadsbidragen till barnfamiljer och pensionärer förstärkas. Barnbidraget föreslås bli höjt och samtidigt knutet till basbeloppet. Inom utbildningsområdet föreslås betydande insatser. Motionärerna föreslår också att högsta dagersättningen från arbetslöshetskassorna höjs till 400 kr. liksom att de värnpliktigas förmåner förbättras.

Åtgärderna skall finansieras genom minskad priskompensation till försvaret och genom höjning av vissa skatter och arbetsgivaravgifter. Sålunda föreslår motionärerna en engångsskatt på stora förmögenheter och provisorisk realräntebeskattning. Utan att framlägga något konkret förslag i form av ett motionsyrkande diskuterar motionärerna också möjligheten av att höja tobaksskatten och omsättningsskatten på aktiehandel. Den förbättrade arbetslöshetsersättningen och utbyggnaden av barnomsorgen är avsedd att finansieras genom att arbetsmarknadsavgiften och barnomsorgsavgiften höjs med 0,6 resp. 0,7 procentenheter.

En särskild vattenkraftsavgift skall tas ut från kraftbolag för att vid sidan av statsbudgeten användas för regionalpolitiska utvecklingsinsatser i skogslänen.

Det är svårt att göra en korrekt kostnadsberäkning av vissa av motionärernas förslag. Helt klart är emellertid att deras budgetalternativ skulle leda till ett ökat budgetunderskott, främst under nästa budgetår innan skattehöjningarna hunnit få genomslag, men även senare. Det skulle också föranleda en betydande skärpning av skattetrycket.

Utskottet kan för sin del inte ställa sig bakom en expansiv finanspolitik av detta slag, eftersom den skulle bidra till att höja skattetrycket, driva upp inflationen och pressa upp räntenivån, vilket skulle hämma fortsatt ekonomisk tillväxt.

Med det anförda avstyrks motion Fi218 yrkande 2.

Utskottet *sammanfattar* sin syn på budgetpolitikens fortsatta inriktning på följande sätt.

Även om den ekonomiska bilden nu ter sig gynnsammare än tidigare i flera avseenden kvarstår alltjämt obalanserna i den offentliga sektorn. Ansträngningarna måste därför även i fortsättningen inriktas på att ytterligare bringa ned underskottet i statens finanser. Den nödvändiga minskningen måste åstadkommas genom en kombination av restriktiv utgiftspolitik och ökade statsinkomster. Eftersom skatternas andel av BNP bör hållas på i stort sett oförändrad nivå måste en god tillväxt i ekonomin upprätthållas för att statsinkomsterna skall kunna öka i relativt snabb takt.

Liksom tidigare måste fördelningspolitiska hänsynstaganden styra uppläggningen av besparingsarbetet. Nödvändiga uppoffringar bör fördelas efter bärkraft och ej ges en sådan inriktning att grundläggande trygghetssystem och den sociala omvårdnaden urholkas.

I detta arbete är det viktigt att i riksdagen finna breda lösningar som kan vinna uppslutning och allmän tilltro hos stora grupper i samhället. Utskottet ser dock med viss oro på möjligheterna att nå därhän. Som utskottet tidigare har kunnat konstatera finns det t. ex. i de tre borgerliga partiernas motioner mycket få gemensamma besparingsförslag. Ett sådant är emellertid kravet på minskade bidrag till arbetslöshetskassorna. Stora skillnader föreligger i övrigt mellan motionerna och inte ens valet av besparingsområden överensstämmer. Samstämmigheten mellan de tre partierna är däremot desto större när det gäller förslag som leder till ökade utgifter eller minskade inkomster för staten.

De budgetalternativ som redovisas i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c), Fi219 (fp) och Fi218 (vpk) har, tagna var för sig, en sådan inriktning att utskottet inte kan ställa sig bakom dem. Detsamma gäller det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som återfinns i motion Fi211 (yrkande 2) av Alf Svensson (c). Även detta yrkande avstyrks. Utskottet konstaterar att regeringens budgetalternativ bäst tillgodoser de krav som riksdagen tidigare har lagt fast för utgiftspolitiken och som enligt utskottets mening bör gälla även fortsättningsvis. Dessa innebär att

- endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras och omfattningen av dessa utgiftsökningar måste hållas nere samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas,
- utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden,
- arbetet med att begränsa automatiken i statsutgifternas tillväxt måste fortsätta,
- åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer,
- en fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram måste göras.

Arbetet med att effektivisera den statliga förvaltningen bör drivas långsiktigt och målmedvetet. I direktiven för myndigheternas anslagsframställningar har gällt att myndigheterna skall redovisa ett huvudförslag innebärande en med 5 % minskad real resursförbrukning fördelad på tre år. Detta krav bör, såsom föredraganden framhåller, gälla även för anslagsframställningarna för budgetåret 1987/88. Det är som utskottet ser det angeläget att myndigheterna genomgående utformar sina anslagsframställningar enligt

dessa riktlinjer och att de lägger stor vikt vid att beskriva konsekvenserna av huvudförslaget.

Utskottet delar också föredragandens uppfattning att myndigheternas erfarenheter och kunskaper bör tas till vara på ett bättre sätt i budgetprocessen. Myndigheterna bör sålunda åläggas att kritiskt granska de transfereringssystem m. m. som de administrerar i syfte att ge regering och riksdag underlag för att bedöma behovet av omprövningar och möjligheter till regelförenklingar. På detta sätt bör man också kunna få fram uppslag till hur indexkopplingar och annan automatik i utgiftsökningar kan begränsas, liksom hur man kan förbättra kassahållningen. Det bör vara en obligatorisk uppgift för myndigheterna att redovisa resultatet av sådana granskningar. Myndigheterna bör därvid sträva efter att förutsättningslöst redovisa olika uppslag utan krav på att de själva skall ta ställning till om förändringar bör genomföras eller inte.

Övriga motioner

I *motion Fi204* av Hugo Hegeland (m) föreslås att regeringen skall utarbeta och till hela svenska folket sprida en *upplysningsskrift vars huvudtanke är att man inte kan kompensera sig för inflation.*

Inflationsproblemen har under det senaste decenniet alltmer kommit i förgrunden i den politiska diskussionen. Sambandet mellan nominella löneökningar, vinstmarginaler, prisstegring och utebliven eller minskad reallön har belysts i en mängd olika debattskrifter och debattartiklar. Dessa frågor har under de senaste åren också blivit några av de mest centrala i den ekonomiska politiken. De har därför ingående analyserats och diskuterats i bl. a. propositioner, partimotioner och riksdagsbetänkanden.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi204.

I *motion Fi220* (vpk) begärs att *utredningar på handikappområdet skall undantas från de s. k. nolldirektiven.*

Kommittéer skall enligt särskilda direktiv (Dir. 1984:5) kunna visa hur förslag som innebär utgiftsökningar eller inkomstminskningar skall finansieras. Detta skall ske genom att kommittéerna anger konkreta förslag till rationaliseringar eller omprövningar som innebär besparingar inom utredningens område eller närliggande områden.

Dessa direktiv har utfärdats av regeringen och gäller för de flesta utredningar. De har tillkommit som ett led i arbetet med att begränsa budgetunderskottet.

Ansvaret för kommittéverksamheten åvilar regeringen. Den kan i de fall det bedöms särskilt angeläget föreskriva att kraven på finansieringsförslag inte skall gälla viss kommittés verksamhet. Det kan t. ex. gälla en utredning på handikappområdet. Regeringen har också möjlighet att i budgetarbetet göra erforderliga omdispositioner för att tillgodose angelägna reformbehov. Så har också gjorts i årets budgetförslag, där förhållandevis stora resursförstärkningar och reformer inom handikappområdet blivit möjliga genom bl. a. omprioriteringar inom en sammanlagd ram av 75 milj. kr. Slutligen kan riksdagen vid sin prövning av regeringens budgetförslag anvisa ytterligare medel för särskilt angelägna behov.

Enligt utskottets mening bör inte riksdagen genom särskilda uttalanden detaljreglera verksamhetsformerna för de kommittéer som arbetar under regeringen. Eftersom riksdagen har goda möjligheter att utöva sitt inflytande på annat sätt är det enligt utskottets mening inte påkallat med något initiativ av den innebörd motionärerna efterlyser. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion Fi220.

I *motion Fi706* av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk) begärs att man skall utreda förutsättningarna för nya former för *finansiering av samhällets sjukvård*. Enligt motionärerna finns det stora eftersatta behov inom sjukvården. Avgifterna börjar samtidigt bli så höga att det finns risk för att enskilda drar sig för att söka vård. I många landsting är det även politiskt omöjligt att höja skatten ytterligare.

En väg att öka inkomsterna till sjukvård – utan skatte- och avgiftshöjningar för den enskilde – är enligt motionärerna att låta verksamheter som uppenbarligen förorsakar ökade sjukvårdskostnader svara för en del av finansieringen. Sålunda anser motionärerna att det med hänsyn till de stora kostnader som alkoholen förorsakar sjukvården är rimligt att hälften av alkoholskatten tillförs landstingen. Sjukvårdens kostnader för trafikolyckor bör på motsvarande sätt delvis finansieras av bilismen. Likaså bör en del av tobaksskatten tillföras sjukvården. Motionärerna diskuterar också om inte en generell sjukvårdsavgift bör påföras företagen för att bestrida sjukvårdens kostnader för arbetsskador.

Såvitt utskottet kan finna anser motionärerna att en del av de inkomster som flyter in i form av statliga skatter och avgifter skall specialdestineras till sjukvården. Utskottet vill med anledning härav erinra om att en bärande tanke i statsbudgetens uppbyggnad är numera att specialdestination av statliga inkomster till bestämt ändamål inte bör förekomma. Riksdagen har vid upprepade tillfällen ställt sig bakom denna princip. Något skäl att frångå denna princip i den av motionärerna aktualiserade frågan föreligger enligt utskottets mening inte. Utskottet avstyrker därför motion Fi706.

Den kommunala ekonomin

Den kraftiga ökningen av den kommunala konsumtionstillväxten under 1970-talet med ca 4 % per år bromsades upp i början av 1980-talet. Under perioden 1980 till 1984 har konsumtionen ökat med mellan 2 och 3 % per år. Den ökade år 1984 med 2,7 %, och den underliggande volymökningen år 1985 (exkl. sysselsättningsbefrämjande åtgärder) beräknas till 2,3 %. I finansplanen förutses den kommunala konsumtionen öka med 2,2 % år 1986.

Den finansiella situationen i kommunsektorn har varit god under 1980-talet. Det finansiella sparandet har varit positivt varje år sedan 1978 (med undantag för år 1981 då sparandet var svagt negativt). Utfallet för åren 1983 och 1984 blev mer positivt än som tidigare beräknats. Även för åren 1985 och 1986 visar kalkylerna på ett fortsatt finansiellt överskott för kommunsektorn som helhet. Det s. k. finansieringskapitalet, dvs. kommunernas samlade likvida medel, uppgick till nästan 35 miljarder kronor i slutet av år 1984. Av

detta svarade primärkommunerna för drygt 20 miljarder kronor och landstingen för drygt 14 miljarder kronor. Den finansiella situationen i kommunsektorn kan sammanfattningsvis beskrivas som god. Det bör dock noteras att skillnaderna är stora mellan enskilda kommuner och landsting.

För att motverka likviditetsökningen i den svenska ekonomin ålades kommunerna, liksom de större företagen, både år 1984 och år 1985 att avsätta vissa andelar av lönesumman på räntelösa konton i riksbanken vid vissa tillfällen under åren 1984, 1985 och 1986. Kommunerna hade vid årsskiftet 1985-1986 ca 2,1 miljarder kronor innestående hos riksbanken. För att underlätta för kommuner och landsting med en ansträngd likviditet betalades, i mitten av januari 1986, tillbaka 325 milj. kr. av innestående medel. Under början av år 1986 beräknas kommunerna sätta in ytterligare drygt 4 miljarder kronor på dessa konton.

Under år 1986 beräknas kommunsektorns inkomster öka med 8,5 %. Skatteinkomsterna ökar med 11 % trots att medelutdebiteringen för första gången sänks något. Ökningen hänger samman med de kraftiga löneökningarna år 1984 som genom eftersläpningarna av kommunalskatteutbetalningarna påverkar inkomsterna år 1986. Statsbidragen förutsätts öka med 3,5 %, vilket är en väsentligt lägre ökningstakt än under de närmast föregående åren. Flertalet specialbidrag är nominellt oförändrade. I statsbidragen ingår även 1,6 miljarder kronor som kompensation för bortfallet av skatteinkomster från juridiska personer.

De totala utgifterna beräknas år 1986 öka i ungefär samma takt som inkomsterna, med 8,5 %. I utgifterna ingår den skatteutjämningsavgift (14 öre per skattekrona) på 1,1 miljarder kronor som skall finansiera ökningen av skatteutjämningsbidragen år 1986.

Det finansiella sparandet i kommunsektorn förutses förbättras ytterligare från ca 1,5 miljarder kronor år 1985 till ca 2,3 miljarder kronor år 1986. I samband med att riksdagen hösten 1984 behandlade propositionen om riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt (prop. 1984/85:40) och tog ställning till långtidsutredningen LU 84 uttalade sig utskottet och riksdagen för en utveckling där den offentliga konsumtionen måste hållas tillbaka till förmån för den privata konsumtionen (FiU 1984/85:6). I det alternativ som utskottet och riksdagen förordade tänktes den offentliga konsumtionen öka med 0,5 % per år. Därvid antogs den kommunala konsumtionen öka med 1 % per år medan den statliga konsumtionen minskade.

I finansplanen konstateras att en snabbare kommunal expansion än den som riksdagen förordat skulle leda till en skärpt konflikt mellan löntagarna och den offentliga sektorn om det realekonomiska utrymmet. I den mån denna konflikt tar sig formen av en ökning av inflationstakten skulle konkurrenskraft, produktion och sysselsättning komma att hotas.

Det betonas vidare i finansplanen att även med en utveckling som ansluter till de riktlinjer riksdagen antagit för den ekonomiska politiken kan den kommunala konsumtionen fortsätta att expandera. Detta måste ske i en lägre takt än under senare år.

Utvecklingen år 1987. Ökningen av kommunernas inkomster år 1987 kan beräknas med relativt god säkerhet. Den bygger på tillväxten i skatteunderlaget två år tidigare. Inkomsterna förutses öka med närmare 9 % till år 1987.

Om man för de kommunala utgifterna antar att löne- och prisutvecklingen år 1987 stannar vid 5 resp. 3,5 % och utgår från en konsumtionsutveckling som överensstämmer med de av riksdagen godtagna riktlinjerna, dvs. 1 %, så kommer det finansiella sparandet att förbättras ytterligare år 1987.

Utskottet delar mot bakgrund härav den uppfattning som förs fram i finansplanen att det inte är rimligt att kommunerna långsiktigt skall öka sina finansiella tillgångar kraftigt samtidigt som staten tvingas öka sina skulder. Om inte åtgärder vidtas för att dämpa kommunernas inkomsttillväxt finns också risk att den finansiella situationen i kommunsektorn utvecklas på ett sätt som inte tillräckligt medverkar till att hålla volym- och kostnadstillväxten inom de ramar som är förenligt med en fortsatt utveckling mot samhällsekonomisk balans.

I budgetförslaget föreslår regeringen sålunda en viss neddragning resp. avveckling av en del bidrag till kommunerna som nu finansieras från statsbudgeten. De åtgärder som föreslås gäller bl. a. skolans område där bidragsnivån för bidragen till lärarlöner föreslås bli sänkt med 3 procentenheter. Stimulansbidraget till utbyggnaden av barntandvården föreslås bli avvecklat fr. o. m. den 1 januari 1987. Därtill kommer vissa ytterligare förslag till neddragningar när det gäller statsbidrag till vägar, kollektivtrafik m. m.

Sammantaget uppgår neddragningarna av de specialdestinerade kommuntransfereringarna till ca 2,5 miljarder kronor år 1987. Dessutom pågår ett arbete med att bryta automatiken i bidragssystemen. Regeringen avser att våren 1986 återkomma med förslag om vilka ytterligare åtgärder som bör vidtas inför 1987 i syfte att få en samhällsekonomiskt acceptabel utveckling i den kommunala sektorn och för att stärka statsfinanserna. Då kommer ett mer aktuellt underlag om utvecklingen de närmaste åren att föreligga såväl vad avser kommunsektorn som samhällsekonomin som helhet.

Omfattningen av de åtgärder som behöver vidtas bör enligt regeringens mening avvägas mot kommunsektorns ekonomiska situation, så att de kan ske inom ramen för ett i stort sett oförändrat skattetryck. Åtgärderna bör leda till att den kommunala verksamheten utvecklas inom det givna samhällsekonomiska utrymmet. En aktiv omprövning och effektivisering av befintliga verksamheter kombinerat med en minskad statlig styrning, som ger kommunerna möjlighet att lättare anpassa sina verksamheter till lokala förhållanden, bör också medverka till detta. För att kunna stödja de kommuner som har en besvärlig ekonomisk situation kommer förslag att läggas som innebär att medelsramen för extra skatteutjämningsbidrag höjs.

De åtgärder av större betydelse som tas upp i budgetförslaget liksom de som kommer att föreslås senare under våren 1986 avser år 1987. Kommunerna får därmed goda möjligheter att beakta dessa i sitt normala budgetarbete och då effektivt genomföra förändringar i sina verksamheter.

I *motion Fi217* (c) delar man regeringens uppfattning att den kommunala sektorns totala överskott bör begränsas. I *motion Fi213* (m) anförs också att

den finansiellt mycket starka situationen innebär stora risker för att den kommunala volymexpansionen blir ännu kraftigare än vad som prognostiserats. Att minska kommunernas volymökning är enligt motionärerna angeläget inte minst för att det därigenom skapas utrymme för en ökning av reallönerna. I *motion Fi219* (fp) anförs även att man nu bör lägga fast de ekonomiska förutsättningarna för kommuner och landsting för att inte försvåra deras planering för år 1987.

Vad gäller omfattningen av de begränsningar som bör göras anser man i motion Fi219 (fp) att de bör uppgå till ca 6 miljarder kronor. De bör ske genom att kompensationen för den slopade kommunalbeskattningen av juridiska personer tas bort och genom att skatteutjämningsavgiften höjs. Denna minskning av kommunernas resurser innebär att den kommunala expansionen under år 1987 begränsas till vad som är nödvändigt för att hålla oförändrad standard med hänsyn tagen till befolkningsförändringar. Det bör också noteras att i motion So603 (fp) om familjepolitiken föreslås en sänkning av det kommunala grundavdraget från 7 500 kr. till 4 500 kr. under en treårsperiod för att finansiera familjepolitiska åtgärder. Motionärernas avsikt är dock inte att tillföra kommunsektorn denna förstärkning av skatteunderlaget.

I motion Fi213 (m) anförs att statsbidragen till kommunerna kan reduceras med 4–5 miljarder kronor utan att kommunernas mycket goda finansiella situation försämras. En förutsättning härför är att konsumtionsvolymen hålls oförändrad år 1987. Motionärerna accepterar ca 1,6 miljarder kronor av de nedskärningar som föreslås i budgetpropositionen. Därtill föreslås ytterligare minskningar av olika statsbidrag på tillsammans 5,3 miljarder kronor. Dessa nedskärningar gör, enligt motionärerna, det möjligt att avskaffa den skatteutjämningsavgift på skatteunderlaget (14 öre per skattekrona) som infördes år 1985. Nettoeffekten blir därmed ca 4 miljarder kronor utöver de nedskärningar som man godtagit av regeringens förslag.

I motion Fi217 (c) accepteras huvuddelen (1,6 miljarder kronor) av regeringens förslag till nedskärningar. Därtill föreslås vissa ytterligare nedskärningar av statsbidrag med ca 1,8 miljarder. I en skattemotion av samma motionärer föreslås att det kommunala grundavdraget höjs med 1 500 kr. Detta reducerar det kommunala skatteunderlaget och påverkar utbetalningarna av kommunalskatt år 1989. Hur kostnaden för denna skattesänkning (2,8 miljarder kronor) slutligt bör fördelas avser motionärerna att precisera i samband med vårens kommunalekonomiska proposition. Under behandlingen i utskottet av denna motion har företrädarna för centerpartiet förklarat att avsikten med förslagen är att av förändringarna i det kommunala skatteunderlaget – höjningen av grundavdraget med 1 500 kr. och sänkningen av schablonavdraget med 2 000 kr. – skall den förstnämnda få återverkningar på utbetalningen av kommunalskattemedel redan år 1987, istället för år 1989 enligt gällande utbetalningsrutiner. Den sammanlagda nedskärningen för kommunsektorns inkomster skulle därmed uppgå till 6,2 miljarder kronor. Motionärerna föreslår emellertid redan nu en ökad ram för skatteutjämningsbidragen med 1 miljard kronor.

Utskottet konstaterar att, frånsett vad som anförs i motion Fi218 (vpk), tycks stor samstämmighet råda om att det finansiella utrymmet i kommun-

sektorn år 1987 bör begränsas. I budgetpropositionen föreslås vissa neddragningar och avveckling av statsbidrag med sammanlagt 2,5 miljarder kronor. Vidare aviseras att ytterligare åtgärder kommer att föreslås senare i vår. I motionerna föreslås, med hjälp av olika metoder, begränsningar av kommunernas resurser med mellan 5,5 och 6,5 miljarder kronor.

Utskottet anser att omfattningen av de totala begränsningarna bör preciseras först när utförligare underlag om utvecklingen i kommunsektorn föreligger senare i vår. Som utskottet anfört är det angeläget att hålla tillbaka de statliga utgifterna. Ett led i detta arbete är att begränsa bidragen till kommunerna. En sådan inriktning av besparingsarbetet kan också med fördel förenas med ansträngningarna att minska detaljregleringen av den kommunala sektorn och öka den kommunala handlingsfriheten. Detta är i sin tur en förutsättning för att kunna effektivisera och rationalisera den kommunala verksamheten. Starka skäl talar således för att begränsningar av det kommunala finansiella utrymmet bör ske genom att begränsa statens bidrag till kommunsektorn. I ett första steg förordar således utskottet att neddragningar görs i vissa statsbidrag på det sätt som föreslås i budgetpropositionen med sammanlagt 2,5 miljarder kronor. Det gäller vissa utbildningsbidrag, väg- och trafikbidrag samt bidrag till barntandvård.

Det ankommer på resp. utskott i riksdagen att bereda dessa frågor.

Skulle utskotten finna att något av dessa förslag till nedskärningar ej bör genomföras måste utskotten i enlighet med de av finansutskottet föreslagna budgetpolitiska riktlinjerna finna andra former av begränsningar för kommunsektorn. Dessa bör dels uppgå till motsvarande belopp, dels uppfylla kravet att de inte får försvåra en ökad effektivisering av den kommunala verksamheten. Denna beredning av utskotten bör avslutas under mars månad för att regeringen skall kunna beakta resultaten av utskottens arbete vid utarbetande av den kommunalekonomiska propositionen som skall föreläggas riksdagen senare i vår. Skulle detta inte vara möjligt för utskotten bör behandlingen i vart fall avslutas under april månad för att ge finansutskottet möjlighet att beakta resultatet vid sin slutliga behandling av de kommunalekonomiska frågorna inför år 1987 i anslutning till kompletteringspropositionen. Utskottet anser att riksdagen inför den fortsatta behandlingen av budgetförslaget som sin mening bör uttala vad utskottet nu anfört om inriktningen och omfattningen av besparingarna inom den kommunala verksamheten.

Det är, som framgått, angeläget att omfattningen och inriktningen av åtgärderna riktade mot kommunsektorn beslutas så snart som möjligt så att de kan beaktas i den kommunala planeringen för år 1987. Vad utskottet anfört om begränsningen av det finansiella sparandeöverskottet i kommunsektorn med anledning av vad som anförs i propositionen och i motionerna Fi211 av Alf Svensson (c), Fi213 (m) och Fi219 (fp) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad utskottet anfört om inriktningen av den kommunala verksamheten innebär att utskottet avstyrker *motion Fi218* (vpk) yrkande 7. I motionen förordas en kraftigare utbyggnad av den kommunala verksamheten än som utskottet anser är förenlig med en balanserad ekonomisk utveckling.

I *motion Fi306* av Lars Tobisson m. fl. (m) begärs att *kommunalt skattestopp* införs för åren 1987 och 1988.

Utskottet har vid flera tillfällen de senaste åren behandlat motsvarande yrkanden avseende tidigare år (FiU 1982/83:45 och FiU 1983/84:39). Utskottet och riksdagen avvisade vid dessa tillfällen kravet på skattestopp och noterade att konstitutionsutskottet i betänkande KU 1980/81:22 har klarlagt att grundlagsregleringen av den kommunala självbeskattningen innebär att kommunerna ges reell frihet att bestämma beskattningens storlek. Konstitutionsutskottet drog därför slutsatsen att ingrepp i kommunernas beskattningsrätt bör undvikas. Finansutskottet har alltjämt samma uppfattning och avstyrker motion Fi306.

I *motion Fi213* (m) begärs en utredning om *förenklad statsbidragsgivning* till kommunerna. Redan nästa år bör ett stort antal specialdestinerade statsbidrag ersättas med ett allmänt kommunalt bidrag. Detta skall enligt motionärerna ske samtidigt som dessa statsbidrags detaljregleringar och bidragsbestämmelser avvecklas. Även i *motion Fi302* av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson (c) anförs att de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna bör förändras och ersättas med generella statsbidrag baserade på befolkningstal och åldersammansättning. Härigenom ges kommunerna ökad självständighet och möjligheter till effektiviseringar. Dessa skulle också kunna komma staten till del genom att besparingskrav läggs på totala verksamheten.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att flera av de nuvarande specialdestinerade statsbidragen bör kunna omprövas och avvecklas. Detta kräver att de statliga regler och bestämmelser som knyts till bidragen avskaffas. En minskad styrning ökar, som motionärerna anför, kommunernas handlingsfrihet. Det ger kommunerna möjlighet att anpassa sin verksamhet till lokala förhållanden. Som utskottet anfört är det nödvändigt att begränsa statsbidragen. Det är därför inte självklart att en avveckling av specialbidrag ger utrymme för att öka andra generella bidrag lika mycket. Avvägningen måste göras mot kommunsektorns och statens ekonomiska situation. Regeringen aviserar i finansplanen att ytterligare förändringar bör vidtas i kommunsektorn. Utskottet ser därför inte anledning att nu hos regeringen särskilt begära ytterligare åtgärder eller utredningar om frågan om avveckling av specialbidragen. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Fi213 yrkande 8 och Fi302.

I *motion Fi307* av Jan Fransson m. fl. (s) anförs att vissa kommuner drabbas särskilt hårt av de indragningar av statsbidrag som föreslås i budgetpropositionen. Som exempel nämns vissa kommuner i Skaraborgs län.

Som utskottet anfört varierar den ekonomiska situationen kraftigt från kommun till kommun. Det är oundvikligt att nedskärningarna drabbar även ekonomiskt svaga kommuner. I finansplanen utlovas därför att medelsramen för de extra skatteutjämningsbidragen skall höjas för att kunna stödja de kommuner som har en besvärlig ekonomisk situation. Förslag härom kommer att behandlas av riksdagen senare i vår. Motionärernas syften torde därmed vara tillgodosedda. Utskottet avstyrker därför motion Fi307.

Övriga frågor

I finansplanen lämnas en översiktlig redovisning av omfattningen av olika typer av *statliga kreditgarantier* m. m. per den 30 juni 1985 (s. 41–43).

Av redogörelsen framgår att den samlade kapitalskuld som staten iklätt sig garantier för på ett år ökat med 4,3 miljarder kronor till 96 miljarder kronor.

Under budgetåret 1984/85 uppgick utgifterna för infriade garantier till 2,9 miljarder kronor, varav 2/3 avsåg riksgäldskontorets garantigivning. Staten uppbar samtidigt vissa inkomster från verksamheten i form av dels återbetalning av tidigare infriade garantier, dels inkomster från garantiavgifter. Sammantaget resulterade emellertid garantiverksamheten under budgetåret 1984/85 i ett underskott på 2 miljarder kronor.

Bilden förrycks visserligen av att nettoutgifterna för garantiverksamheten detta år blev ovanligt stora. Verksamheten har emellertid ej heller under tidigare år burit sina egna kostnader utan alltid inrymt betydande subventionsmoment. Under de närmast föregående budgetåren varierade sålunda nettoutgiften mellan 630 och 730 milj. kr.

Föredraganden erinrar om att han tidigare föreslagit att alla garantiavgifter skall betalas i förskott. Detta borde enligt hans då uttalade mening gälla även för äldre garantiformer där avgifterna fortfarande erläggs i efterskott. Mot detta hade riksdagen inget att erinra.

Enligt utskottets mening bör garantiverksamheten bära sina egna kostnader, sett över en längre tidsperiod. Det är därför av vikt att principen om avgiftsbeläggning tillämpas genomgående. I likhet med vad föredraganden nu förordar anser utskottet sålunda att systemet med avgiftsbeläggning och förskottsbetalning skall omfatta samtliga typer av statliga garantier, dvs. kreditgarantier, grundfondförbindelser, garantifondförbindelser och motsvarande.

Vad föredraganden anför om *vissa övergångsåtgärder med anledning av förordning om avräkning av utgifter på statsbudgeten* har inte föranlett utskottet att göra någon erinran eller något uttalande.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 1, 1985/86:Fi213 yrkande 1, 1985/86:Fi217 yrkande 1, 1985/86:Fi218 yrkandena 1, 3, 6 och 8 samt 1985/86:Fi219 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi217 yrkande 3,

3. beträffande *statsskuldspolitiken*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Fi213 yrkande 3 som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *valutapolitiken*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fi213 yrkande 4 i denna del, 1985/86:Fi602 och 1985/86:Fi605 yrkande 1.

5. beträffande *kreditpolitiken och placeringsplikten*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fi207 och 1985/86:Fi213 yrkande 4 i denna del samt som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande *vidgad prioriterad långivning*
a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi710,
b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi732,
c) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi711,

7. beträffande *bilkrediter*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi203,

8. beträffande *sänkning av räntan*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi218 yrkande 9,

9. beträffande *löntagarfonder*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fi201, 1985/86:Fi205 yrkande 1 och 2, 1985/86:Fi208, 1985/86:Fi210, 1985/86:Fi212 och 1985/86:Fi215,

10. beträffande *förnyelsefonder*
a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi206 yrkande 2,
b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi222,
c) att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi214,

11. beträffande *investeringsfonder*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fi206 yrkande 1, 1985/86:Fi209 och 1985/86:Fi216,

12. beträffande *exportdepositioner*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fi202 och 1985/86:Fi221,

13. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 2, 1985/86:Fi213 yrkande 2, 1985/86:Fi217 yrkande 2, 1985/86:Fi218 yrkande 2 och 1985/86:Fi219 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. beträffande *utarbetande av en skrift om inflationens verkningar*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi204,

15. beträffande *undantag från nolldirektiven för utredningar på handikappområdet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi220,

16. beträffande *finansiering av samhällets sjukvård*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi706,

17. beträffande *den kommunala ekonomin*
a) att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Fi218 yrkande 7 samt med anledning av proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 5 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 3, 1985/86:Fi213 yrkande 5 och 1985/86:Fi219 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

b) att riksdagen ansluter sig till att vad utskottet anfört om neddragning av statsbidragen till kommunerna skall vara vägledande vid behandlingen av förslagen i proposition 1985/86:100 och de med anledning därav väckta motionerna,

18. beträffande *kommunalt skattestopp*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi306,

19. beträffande *förenklad statsbidragsgivning till kommunerna*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Fi213 yrkande 8 och 1985/86:Fi302,

20. beträffande *kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Fi307,

21. beträffande *statliga kreditgarantier* och *vissa övergångsåtgärder med anledning av förordning om avräkning av utgifter på statsbudgeten*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1985/86:100 bilaga 1 momenten 6 och 7.

Stockholm den 25 februari 1986

På finansutskottets vägnar

Arne Gadd

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Roland Sundgren (s), Lars Tobisson (m), Nils G. Åsling (c), Bo Södersten (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Filip Fridolfsson (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Britta Hammarbacken (c), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Hans-Eric Andersson (s) och Anne Wibble (fp).

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils G. Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Britta Hammarbacken (c) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "De senaste" och på s. 25 slutar med "år 1987" bort ha följande lydelse:

Under de senaste åren har tillväxten i den svenska ekonomin varit i genomsnitt 2,5 % per år eller ungefär en halv procentenhet lägre än i hela OECD-området. En jämförelse med de övriga nordiska länderna visar att Sverige har haft den lägsta tillväxten med undantag för Danmark år 1983 och Finland 1984. Eftersom varken Danmark, Norge eller Finland genomfört lika kraftiga valutakursförändringar borde Sverige snarare haft en högre tillväxt.

BNP, procentuell volymförändring

	1983	1984	1985
Sverige	2,4	3,4	2,2
Norge	3,9	3,8	3,2
Finland	2,9	3,0	3,5
Danmark	2,1	3,5	2,5

Källa: Preliminär nationalbudget 1986

I fråga om konsumentpriserna har å andra sidan ökningstakten i Sverige klart överstigit ökningarna i vår omvärld. Inflationen i Sverige har under de senaste åren varit mellan tre och fyra procentenheter snabbare än i våra viktigaste konkurrentländer. Under loppet av år 1985 steg priserna i Sverige med 5,7 %. Detta var nästan dubbelt så mycket som det mål som uppsatts, vilket till stor del beror på att lönerna ökade alltför kraftigt. Preliminära beräkningar för år 1985 visar att timlönerna totalt ökade med omkring 6,5 % och för industrin med ca 8 %.

Som en följd av den snabba pris- och kostnadsökningen utvecklades utrikeshandeln väsentligt sämre än antagandet i den reviderade finansplanen. Under 1985 bidrog en lägre exporttillväxt och en kraftig ökning av importen till ett negativt bytesbalanssaldo på ca 10 miljarder kronor.

Utskottet anser att regeringens politik som den presenterats i finansplanen i allt väsentligt saknar förslag till åtgärder som skulle kunna medverka till en mera positiv framtida utveckling. Regeringens politik tycks i huvudsak bygga på två tankar, nämligen för det första behovet av en viss budgetförstärkning, som utskottet dock anser vara otillräcklig, samt för det andra en förhoppning om att utfallet av årets avtalsrörelse skall bli en prolongering av gällande avtal. Utskottet kan inte ställa sig bakom denna uppläggning utan förordar i det följande andra och betydligt mer konkreta riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Utskottet vill emellertid först något kommentera de ändrade förutsätt-

ningar som den senaste tidens kraftiga fall i oljepriserna skapat. Denna utveckling inleddes i slutet av 1985 och pågår fortfarande. Även de senaste månadernas valutakursförändringar med framför allt en sjunkande dollarkurs har på ett markant sätt förändrat förutsättningarna för den svenska ekonomins utveckling under 1986. Det innebär att den bedömning av utvecklingen som presenteras i finansplanen måste ändras på flera punkter. Konjunkturinstitutet har för utskottet redovisat vissa bedömningar av effekterna på den svenska ekonomin av sänkta oljepriser och lägre dollarkurs.

Konjunkturinstitutet anser att inflationen under loppet av år 1986 bör kunna stanna vid 3,0–3,5 % under förutsättning att avtalsrörelsen inte resulterar i ett avtal som ytterligare försämrar det svenska näringslivets konkurrenskraft. KI:s prognos bygger på ett oljepris på 19 dollar per fat och en dollarkurs på 7,52 kr. per dollar. En sådan dämpning av prisstegringarna skulle enligt KI kunna ge utrymme för en ökning av de reala disponibla inkomsterna av ungefär samma storleksordning som under 1985, dvs. med ca 2 %.

Konjunkturinstitutet sammanfattar de beräknade effekterna av oljeprissänkning och sänkt dollarkurs under 1986 på följande sätt:

- Importpriserna på råolja och oljeprodukter sänks med nästan en tredjedel, i kronor räknat.
- Exporten av varor ökar med ungefär 1 %, importen med knappt 0,5 % (volymtal).
- Inflationstakten i Sverige reduceras med drygt en procentenhet.
- Den privata konsumtionen blir ca 1 % högre, och den samlade produktionen (BNP) drygt 0,5 % högre än som tidigare förutsetts.
- Handelsbalansen förbättras med ca 5 miljarder kronor.

Utskottet vill understryka den osäkerhet som vidlåder bedömningarna ovan. De bygger som tidigare redovisats på ett oljepris på 19 dollar per fat och en dollarkurs på 7,52 kr. per dollar. I slutet av februari ligger både oljepriset och dollarkursen lägre än dessa tal. KI:s bevakning bygger också på samma förhoppning som kommer till uttryck i finansplanen om en prolongering i årets avtal. Utskottet vill kraftigt understryka vad som också sägs i finansplanen, nämligen att varje lönekostnadsökning därutöver (dvs. utöver det s. k. överhänget och en viss antagen löneglidning) innebär att inflationen blir högre än den av KI redovisade prognosen och att konkurrenskraften gentemot omvärlden försämras ännu mer. Effekterna av en sådan utveckling får än större genomslag på den svenska ekonomin under år 1987.

Priserna steg i januari 1986 med 1,1 % trots dollarfall och sänkt diskonto. Det betyder att en tredjedel av den av KI förutsedda inflationen för hela året redan har inträffat. Resterande elva månader får priserna bara stiga med ca 2 % om prognosen skall infrias. Utskottet bedömer det – med beaktande även av det orealistiska löneantagandet – som högst osannolikt att denna optimistiska förutsägelse skall kunna infrias, såvida inte oljepriset faller ytterligare.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Den ekonomiska" och på s. 33 slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den avgörande svagheten i regeringens politik är att de senaste årens konjunkturuppgång inte har utnyttjats för att ta itu med strukturproblemen i svensk ekonomi.

Utskottet delar inte den pessimistiska syn på de långsiktiga tillväxtmöjligheterna som redovisas i finansplanen. Regeringen uppskattar den långsiktiga tillväxten till högst 2,5 %. Anledningen sägs vara att en rad av de faktorer som bidrog till 1960-talets snabba produktivitetsökning ej längre existerar. Bl. a. hävdas att länder med en stor tjänstesektor måste acceptera en lägre tillväxttakt, då produktivitetsstegringen inom denna sektor inte är lika stor som inom varuproduktionen.

Det finns emellertid länder med en stor tjänstesektor och en hög tillväxttakt. Produktivitetsökningen i t. ex. USA har under de senaste åren legat på i genomsnitt 4,3 % jämfört med Sveriges mera blygsamma 2,5 %.

I likhet med vad som förordas i motionerna Fi213 (m), Fi219 (fp) och Fi217 (c) förordar utskottet en politik som skapar bättre förutsättningar för tillväxt och därigenom en stigande välfärd. Detta är viktigt inte minst för att åstadkomma en regionalt balanserad utveckling inom landet.

Tillväxten måste komma hela landet till del. Målet bör vara en decentraliserad samhällsstruktur där det råder balans såväl mellan som inom olika regioner. Uppnås inte detta skapas problem såväl i storstadsområdena som i glesbygderna. Värdefulla grönområden i stadsbilden tas i anspråk för bostäder och trafikleder. I glesbygderna hotas sysselsättningen och utarmas servicen.

Den ekonomiska tillväxten bestäms framför allt av valet av ekonomiskt system och valet av spelregler inom den ekonomiska politiken. Dessa spelregler kan vara tillväxtfrämjande eller tillväxthämmande.

Utskottet vill betona att en viktig förutsättning för att höja välfärden för alla är att den kaka växer som vi alla skall dela på. Efter en lång period med fallande köpkraft har kraven på reallönehöjningar blivit allt starkare. Utskottet anser att endast en ökad tillväxt kan skapa förutsättningar för angelägna standardlyft för det stora flertalet medborgare. Den centrala fördelningspolitiska konflikten står i dag mellan den offentliga och den privata sektorn. För att reallönerna skall kunna öka måste tillväxten öka samtidigt som utgifterna minskar i stat och kommun. Stora nominella löneökningar leder till ökad inflation, sämre konkurrenskraft, sjunkande export och större underskott i bytesbalansen. Det minskar i sin tur möjligheterna att förbättra reallönerna.

Vid valet av tillväxtfrämjande åtgärder är det viktigt att skilja på höjt utnyttjande av den tillgängliga kapaciteten och utbyggnad av denna kapacitet. En ökning av kapacitetsutnyttjandet leder endast till en engångsökning av produktionen. En kontinuerlig och hög tillväxttakt kräver både ett högt kapacitetsutnyttjande, dvs. åtgärder på ekonomins efterfrågesida, och en politik som stimulerar ekonomins utbudssida.

En ökad tillväxt kan aldrig kommenderas fram genom politiska beslut. Ytterst beror den på enskilda människors initiativ, driftighet, kreativitet,

risktagande, sparande och arbetsvilja. Men den ekonomiska politiken bidrar i hög grad till att skapa den miljö som utgör förutsättningarna för den ekonomiska tillväxten.

Utskottet anser att ekonomisk tillväxt bäst främjas i ett ekonomiskt system som bygger på ett decentraliserat beslutsfattande. Marknadsekonomin är det oöverträffade sättet att ta till vara den skaparlust, arbetsvilja och kompetens som finns spridd bland miljontals enskilda människor och företag.

Utskottet anser att det nu är hög tid att sätta tillväxten i centrum för den ekonomiska politiken. Tillväxthindren i den svenska ekonomin måste elimineras. För att den ekonomiska politiken skall kunna leda till stabilitet och tillväxt är det nödvändigt att marknadssystemets funktionssätt förbättras. Enligt utskottets mening skulle en revitalisering av den svenska ekonomin kunna möjliggöra en tillväxtnivå avsevärt över det senaste decenniets tvåprocentsnivå.

Det *första tillväxthinder* som enligt utskottet måste elimineras är de ständiga höjningar av skattetrycket som regeringens politik medfört. På skattesidan har utvecklingen inneburit höjt skattetryck för hushållen. De svenska hushållens problem är inte att de har för få skatter och för lågt skattetryck. Problemet är i stället att det samlade skatteuttaget och den stora statliga upplåningen tar i anspråk en alltför stor del av nationens samlade resurser. Utskottet anser att ytterligare skattehöjningar inte kan accepteras. I stället måste vissa sänkningar genomföras av de skatter som direkt eller indirekt träffar arbete och sparande.

Det är angeläget att sänka marginalskatterna. Höga marginalskatter vidgar den s. k. skattekilen, vilket hämmar såväl arbetsutbud som investeringar. Dessutom bidrar de höga marginalskatterna till minskad arbetskraftsrörlighet mellan branscher och yrken, vilket i sin tur hämmar tillväxten.

Utskottet anser också att skatteskalan måste återges ett fullständigt inflationsskydd för att säkerställa att gjorda marginalskattesänkningar blir bestående. Därtill måste vissa sänkningar genomföras för förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna. Sålunda bör förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag avskaffas. För att stimulera enskilt aktieägande bör också skatten på riskvilligt sparande minskas genom att en skattereduktion för aktieutdelningar återinförs. Slutligen anser utskottet att den statliga fastighetsskatten skall avskaffas.

Utskottet anser *för det andra* att en ytterligare *åtstramning av finanspolitiken* är nödvändig, både för att skapa förutsättningar för en sänkt räntenivå och för att bibehålla och helst förstärka konkurrenskraften för det svenska näringslivet.

Den offentliga sektorns resursanvändning måste begränsas samtidigt som den enskilda sektorn ges mer expansionsutrymme, inte minst för att möjliggöra höjda reallöner. Den åtstramning av finanspolitiken som är nödvändig för att få ner inflationstakt och budgetunderskott bör ske enbart genom utgiftsminskningar. I årets finansplan har visserligen en viss uppstramning skett så till vida att ett antal besparingar föreslås. Dessa är emellertid enligt utskottets mening inte tillräckligt omfattande.

Den inriktning av besparingarna som utskottet förordar innebär att utgiftsminskningarna främst riktas mot den offentliga konsumtionen och de

offentliga transfereringarna, medan de offentliga investeringarna i allt väsentligt undantas.

Utskottet vill kraftigt betona att det tillgängliga utrymmet för kommunal expansion är mycket begränsat. Utskottet anser därför att de besparingar som regeringen föreslagit i fråga om statsbidragen till kommunerna är alldeles otillräckliga. Statens finansiella överföringar till kommuner och landsting bör därför minska med 3–4 miljarder kronor utöver vad regeringen föreslagit. En sådan neddragning tillåter kommunerna att upprätthålla oförändrad standard för ett ökande antal äldre invånare. Minskningen av statsbidragen måste också kombineras med färre statliga detaljregler för den kommunala verksamhetens utformning.

Besparingar måste också riktas mot offentliga transfereringssystem. Sålunda bör statsbidragen till arbetslöshetskassorna begränsas. Subventionerna på bostadsområdet måste minskas, varvid besparingarna bör vara av en storleksordning som motsvarar slopandet av den statliga fastighetsskatten.

Utskottet anser också att ett antal statliga företag bör utförsäljas. Denna åtgärd är visserligen av engångskaraktär, men den kan enligt utskottets mening upprepas under ett flertal år. Det är också angeläget att undersöka om vissa andra reala statliga tillgångar med låg direkt avkastning men en god realvärdestegring kan utförsäljas. Staten skulle då kunna tillgodogöra sig det kapitaliserade värdet av den framtida avkastningen. Exempel på sådana tillgångar är kraftverk och skogar.

Den besparings- och skattepolitik som utskottet förordar har tidigare av socialdemokraterna satts i motsatsställning till en rättvis fördelningspolitik. Utgiftsminskningar har då jämförts med en situation där ingenting alls görs åt budgetproblemen. Gentemot detta har påpekats att uteblivna utgiftsminskningar lett till högre inflation, skattehöjningar, större statsskuld och högre räntor.

Utskottet ser med tillfredsställelse att den ovan beskrivna motsättningen nu inte aktualiseras i årets finansplan. Där betonas i stället den fördelningskonflikt som existerar mellan den offentliga sektorns anspråk på resursutrymme och löntagarnas anspråk på reallöneökning. Utskottet delar helt denna uppfattning och kan bara beklaga att regeringen hittills inte fullföljt resonemanget genom att föreslå tillräckliga besparingar i fråga om statsbidragen till kommunerna.

För det tredje måste den *offentliga sektorn avmonopoliseras.* Via lagstiftning och subventioner har den offentliga sektorn i praktiken erhållit monopol på produktionen av ett flertal tjänster, t. ex. barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och utbildning. På dessa områden finns det därför föga konkurrens och stora hinder för nyetableringar. Utskottet anser det väsentligt att alla möjligheter till ökad konkurrens och ökad effektivitet inom tjänsteproduktionen tas till vara. Därigenom skulle också en ökad valfrihet för kunder och konsumenter skapas. En ökad konkurrens kan i de flesta fall väntas leda till att innovationsförmågan ökar och utskottet anser därför att ett antal offentliga monopol måste avskaffas.

Inom den kommunala sektorn bör t. ex. effektiviteten kunna öka genom bl. a. större inslag av anbudsförfarande och privata entreprenader. Utskottet

anser därför att det är väsentligt att privata initiativ uppmuntras inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den kommunala eller statliga sektorn. En sådan större variationsrikedom inom tjänsteutbudet befrämjar inte bara valfriheten för konsumenter och näringsidkare utan skapar också större valfrihet för dem som arbetar i den offentliga sektorn att välja arbetsgivare.

En *fjärde typ* av tillväxthinder som utskottet anser måste avskaffas utgörs av den *byråkrati och regleringsapparat* som byggts upp under efterkrigstiden.

Valutaregleringen är ett sådant tillväxthämmande inslag i den ekonomiska politiken. Utskottet anser att en avreglering är viktig av främst två skäl. För det första kan en avreglering leda till att realräntan sjunker. För det andra kan fria kapitalrörelser spela en viktig roll genom att tvinga fram en mer stabil och disciplinerad ekonomisk politik.

Utskottet anser också att prisregleringen skall avskaffas. Under den gångna mandatperioden tillämpades prisreglering i större eller mindre grad totalt sett under mer än ett år. Sådana ständiga ingrepp innebär enligt utskottet att prismekanismerna sätts ur spel.

Utskottet anser vidare att en reformering av arbetsmarknadslagstiftningen är nödvändig. Sålunda skulle ökade möjligheter till provanställning kunna förbättra arbetsmarknadens funktionsduglighet.

Ytterligare ett hinder utgörs av den hårt reglerade bostadssektorn. Utskottet förespråkar minskade subventioner, slopandet av den statliga fastighetsskatten och en avbyråkratisering för att revitalisera denna marknad.

Slutligen måste de kollektiva löntagarfonderna avskaffas. Därmed ökar viljan och förmågan till nyinvesteringar, risktagande och nyetableringar hos både små och stora företag. Fondsocialismens upphörande bör enligt utskottet åtföljas av en förstärkning av den enskilda äganderätten. Fondernas avveckling bör därför ske genom att tillgångarna används som sparpremier för ett individuellt sparande i aktier.

Utskottet har tidigare redovisat några synpunkter på den statliga lönepolitiken. Därutöver anser utskottet att det är väsentligt att den ekonomiska politiken medverkar till att skapa incitament till en bättre fungerande lönebildning. 1984 års långtidsutredning framhöll detta som en av de viktigaste förändringar som måste ske för att svensk ekonomi skall nå samhällsekonomisk balans. Utskottet beklagar att regeringens agerande under sommaren och hösten 1985 försvårat en sådan utveckling.

Utskottet anser att det är arbetsmarknadens parter som i fria förhandlingar skall komma fram till lönenivå, lönestruktur och andra anställningsvillkor. Men det är uppenbart att den ekonomiska politiken påverkar förutsättningarna för dessa förhandlingar.

Utskottet vill också betona vikten av att de statliga löneförhandlingarna inte får tillåtas bli löneledande och därigenom i praktiken utgöra ett golv för övriga avtal, vilket skulle kunna leda till för stora lönehöjningar inom den konkurrensutsatta sektorn.

Om statsmakterna korrigerar alla negativa effekter av för höga avtal riskerar löneökningstakten att bli hög. Denna erfarenhet har vi bl. a. i Sverige. Om statsmakterna genom återkommande devalveringar och genom

omfattande arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder tar ansvar för konkurrenskraft och sysselsättning och om löntagarna genom prisklausuler kan gardera sig mot inflationens effekter reduceras incitamenten att träffa ansvarsfulla avtal. Detta gäller både arbetsgivare och arbetstagare.

Enligt utskottets mening är det nödvändigt att finna ett system där arbetsmarknadens parter ges incitament för att sluta löneavtal som inte skapar arbetslöshet. Samtidigt bör statsmakterna stå fast vid ett ansvar för dem som ändå blir arbetslösa. Det är också nödvändigt att utforma systemet så att incitamenten byggs in i systemet och inte är beroende av de beslut som efter förhandlingarna kan komma att fattas av statsmakterna. Det är med andra ord nödvändigt att klara trovärdighetsproblemet utan att behöva gå vägen över ökad öppen arbetslöshet.

Utskottet menar att dessa problem kan lösas genom en trovärdig växelkurspolitik som bl. a. förutsätter slopad valutareglering, en inflationsskyddad skatteskala och en reformering av systemet för arbetslöshetsersättningen t. ex. genom höjda egenavgifter.

I detta sammanhang vill utskottet också betona vikten av att den typ av "förhandlad inkomstpolitik" som den s. k. SAMAK-rapporten förordar inte genomförs i Sverige. I SAMAK-rapporten förordas att regeringen skall ta plats vid arbetsmarknadsorganisationernas förhandlingsbord som en tredje part och att förhandlingarna skall omfatta allt som påverkar löntagarnas inkomster inkl. sociala reformer, skatter, priser och annat.

Utskottet avvisar bestämt av grundläggande demokratiska skäl sådana tankegångar. SAMAK-rapportens förhandlade inkomstpolitik baseras på att arbetsmarknadens parter agerar olika beroende på vem som innehar regeringsmakten. I stället anser utskottet att arbetsfördelningen mellan regeringen och arbetsmarknadens parter måste göras klarare.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

> 1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 1 och 1985/86:Fi218 yrkandena 1, 3, 6 och 8 samt med anledning av motionerna 1985/86:Fi213 yrkande 1, 1985/86:Fi217 yrkande 1 och 1985/86:Fi219 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "De senaste" och på s. 33 slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

De senaste tre åren har den svenska ekonomin kännetecknats av en god tillväxt, med i genomsnitt drygt 2,5 % per år. Det gångna årets tillväxt i bruttonationalprodukten stannade vid 2,2 %, dvs. obetydligt lägre än vad som förutsades i 1985 års kompletteringsproposition. Däremot steg konsumentpriserna mer än vad som förutsågs i kompletteringspropositionen.

Prisstegringen blev under loppet av året 5,7 %. Preliminära beräkningar för år 1985 visar att timlönerna totalt ökade med omkring 6,5 % och för industrin med ca 8 %. Främst beroende på ökade transfereringar, som t. ex. skatterabatten och den kraftiga höjningen av barnbidragen, steg hushållens realinkomster med något mer än 2 %. Realinkomstökningen tillsammans med en fortsatt neddragning av sparandet medförde att den privata konsumtionen ökade med nära 3 %. Det var en väsentligt kraftigare tillväxt än vad utskottet förutsåg i slutet av maj 1985. En mycket positiv utveckling för landet som helhet kunde även för år 1985 noteras för investeringarna. Däremot utvecklades utrikeshandeln väsentligt sämre än väntat. En lägre exporttillväxt och en kraftig ökning av importen bidrog till ett negativt bytesbalanssaldo på 10 miljarder kronor.

Det kraftiga fallet i oljepriserna, som inleddes i slutet av år 1985, och i viss utsträckning även de senaste månadernas valutakursförändringar har på ett markant sätt förändrat förutsättningarna för den svenska ekonomins utveckling under år 1986. Det innebär att den bedömning av utvecklingen som presenteras i finansplanen måste ändras på flera punkter. Konjunkturinstitutet har för utskottet redovisat vissa bedömningar av effekterna på den svenska ekonomin av sänkta oljepriser och lägre dollarkurs.

I årets finansplan antas inflationen under loppet av 1986 kunna begränsas till något mer än 4 %. Eftersom det mycket goda vinstläget inom industrin ger utrymme för en bättre löneutveckling för de anställda än vad som blivit resultatet av de senaste årens avtalsförhandlingar är det viktigt att industrin visar sitt ansvar och inte ytterligare ökar sina vinstmarginaler och på så sätt driver upp inflationen. De senaste månadernas oljeprisfall och sjunkande dollarkurs bör i så fall kunna medföra att inflationen under loppet av 1986 stannar på en lägre nivå än 4 %.

Ett fullt genomslag av såväl förändringar i oljepriserna som i valutakurserna skulle innebära vissa förändringar i bedömningen av försörjningsbalansposterna. På motsvarande sätt som i avsnittet om den internationella utvecklingen har endast effekter av de internationella prisförändringarna beaktats.

På försörjningsbalansens användningssida leder denna kalkyl till en höjning av prognoserna för den privata konsumtionen och exporten av varor och tjänster. Höjningen av konsumtionsprognosen är en följd av den tidigare beskrivna ökningen av hushållens reala disponibla inkomster och ett antagande om en återhämtning av sparandet till 1984 års nivå. Konsumtionsökningen blir mycket kraftig och av samma omfattning som under år 1985.

I de reviderade kalkylerna antas att oljeprisfallet och valutakursförändringarna inte har någon inverkan på investeringarna. En osäkerhetsfaktor utgör lagerinvesteringarna. Enligt tidigare riksdagsbeslut skall beredskapslagren av olja dras ned under år 1986. Det kan emellertid ifrågasättas om detta är fördelaktigt vid nuvarande nivå på oljepriserna. Genomförs inte neddragningen av oljelagren innebär detta att posten lagerinvesteringar kommer att öka samtidigt som importen stiger mer än vad som förutsatts.

Sjunkande råoljepriser och fallande dollarkurs innebär att exporten under år 1986 beräknas öka med drygt 5 %. För Sveriges del ökar exportens marknadstillväxt med en halv procent. Den kan dock inte helt utnyttjas eftersom många expansiva branscher har kapacitetsproblem.

Tabell 5. Försörjningsbalans och nyckeltal

	Miljarder kr 1984	*Procentuell volymförändring* 1984	1985	1986[2]
BNP	787,2	3,4	2,2	2,2
Import av varor och tjänster	254,1	4,7	8,1	5,4
Tillgång	**1 041,3**	**3,7**	**3,6**	**3,0**
Privat konsumtion	397,9	1,3	2,8	2,5
Offentlig konsumtion	221,5	2,0	0,9	1,4
Stat	61,0	0,3	–1,0	–0,9
Kommuner	160,5	2,7	1,7	2,2
Bruttoinvesteringar	144,9	3,9	6,3	0,5
Lagerinvestering	–7,5	0,7[1]	1,1[1]	0,4[1]
Export av varor och tjänster	284,4	6,5	2,0	5,0
Användning	**1 041,3**	**3,7**	**3,6**	**3,0**

	1984	1985	1986
Konsumentpris dec.–dec. % per år	8,1	5,7	3,0–3,5
Sysselsättn., förändring i antal personer	+36 000	+43 000	+26 000
Arbetslöshet, %	3,1	2,9	2,7
Bytesbalans, miljarder kr	3	–10	1

[1] Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.
[2] PNB:s prognos, omräknad med hänsyn till lägre oljepris och ändrade växelkurser.

Handelsbalansen påverkas genom volym- och priseffekter på både export- och importsidan. Sammantaget beräknas handelsbalansens saldo förbättras med ca 5,5 miljarder i jämförelse med bedömningen i finansplanen. Även transfereringsbalansen förbättras något genom det fortsatta fallet i dollarkursen. Från här angivna utgångspunkter kan bytesbalansen beräknas uppvisa ett överskott på drygt 1 miljard kronor för år 1986.

De här angivna positiva effekterna på den svenska ekonomin påverkar givetvis även sysselsättningen. Den högre tillväxten i BNP antas ge en ökning i sysselsättningen med 0,4 %. Arbetslösheten skulle därigenom kunna pressas tillbaka till omkring 2,7 %. Som framgår av tabell 5 skulle sysselsättningsökningen 1983 till 1986 uppgå till sammanlagt ca 100 000 personer.

Denna sysselsättningsökning är emellertid inte tillräcklig. Ytterligare åtgärder i enlighet med vad som föreslås i motion Fi218 är nödvändiga för att på längre sikt skapa en förutsättning för en god ekonomisk utveckling.

Det bör också understrykas att den felaktiga fördelningen av det samlade produktionsresultatet som skett under en rad av år har skapat problem för den svenska ekonomin. Fördelningspolitiken och den allmänna ekonomiska utvecklingen har bl. a. inneburit att ett ökat antal människor är i behov av socialt understöd för sin existens. Denna utveckling kan inte tillåtas fortsätta utan att grunden för en god ekonomisk utveckling rubbas. En jämn och inte alltför svag lönebildning är nödvändig för att säkra utvecklingen av den

nationella marknaden och efterfrågan, samtidigt som ökande löner på vinsternas bekostnad ger den samlade offentliga sektorn ökade inkomster och därmed bättre förutsättningar att aktivt medverka till en bättre fördelning av samhällsresurserna.

Det bör också betonas att de bedömningar av den ekonomiska utvecklingen som här redovisats skall tolkas med försiktighet mot bakgrund av Sveriges starka beroende av utvecklingen inom OECD-länderna. I takt med ett ökande internationellt beroende som följd av den internationella kapitalistiska arbetsdelningen ökar osäkerheten i bedömningarna för Sveriges del.

De statliga löneförhandlingarna

Riksdagens lönedelegation avskaffades genom riksdagens beslut hösten 1985 (KU 1985/86:10). Vissa av delegationens uppgifter delegerades till regeringen och andra överfördes till finansutskottet. Det innebär att utskottet i förhandlingsfrågor rörande anställningsvillkor för statens arbetstagare överlägger med statsråd som regeringen bestämmer och att utskottet på riksdagens vägnar får godkänna avtal som gäller generell reglering av de statliga anställningsvillkoren eller är av mer avsevärd, självständig statsfinansiell betydelse. Övriga avtal har riksdagen bemyndigat regeringen att godkänna. Utskottet har i ett yttrande till konstitutionsutskottet (FiU 1984/85:3 y) redovisat sin syn på hur dessa arbetsuppgifter bör lösas.

Inför de kommande avtalsförhandlingarna på det statliga området har utskottet den 28 januari 1986 haft överläggningar med statsrådet Bengt K. Å. Johansson biträdd av statens arbetsgivarverks chef Birger Bäckström. Utskottet vill i detta sammanhang redovisa sin syn på utgångsläget i de statliga förhandlingarna.

Utskottet anser att den allmänna löneutvecklingen på det statliga området bör följa arbetsmarknaden i övrigt. Den anpassning till mer marknadsmässiga löner som angivits i riktlinjer för den statliga lönepolitiken får dock inte innebära att de viktiga principerna om lika lön för lika arbete och samma lön för likvärdigt arbete oavsett bostadsort äventyras.

Det har diskuterats att låta myndigheterna få större frihet att besluta om interna frågor inom givna ekonomiska ramar liksom att öka långsiktigheten i planeringen för myndigheterna. Om detta skulle innebära att myndigheterna inte kompenseras för kostnadsökningar till följd av löneavtal ökar risken för en oacceptabel lönespridning. Det bör enligt utskottet betonas att de folkvalda har ett ansvar också inför statens anställda att föra en bra personal- och lönepolitik, särskilt vad gäller de breda grupperna i låg- och mellanställning och för jämställdheten bland de statsanställda.

Utskottet vill även, med anledning av vad som sägs i finansplanen angående "korrigeringsåtgärder" om avtalen inom den offentliga sektorn träffas på en enligt regeringen för hög nivå, varna för en statlig inkomstpolitik där den fria förhandlings- och avtalsrätten trängs undan. Detta bör ges regeringen till känna.

Den ekonomiska tillväxten har under de senaste tre åren legat över genomsnittet för Västeuropa. Lönsamheten i näringslivet har legat på en mycket hög nivå samtidigt som reallönerna har haft en negativ utveckling i jämförelse med vinstutvecklingen inom industrin. Industriinvesteringarna har ökat samtidigt som de svenska företagens utlandsinvesteringar ökat starkt. Intresset för utländska uppköp av svensk industri har förstärkts. Den ekonomiska utvecklingen har tillsammans med den förda ekonomiska politiken medverkat till en sned fördelning av produktionsresultatet med försörjningsproblem för en växande andel av befolkningen som följd.

Detta har kunnat ske samtidigt som aktie- och förmögenhetsägare har kunnat berika sig på utvecklingen. Borgarklassens ideologiska hegemoni har förstärkts och vunnit intrång också i arbetarrörelsens led. Den hittills förda regeringspolitiken har i allt för hög grad anpassats till kapitalistklassens mål för den ekonomiska utvecklingen.

Detta har skett samtidigt som de ekonomisk-politiska problemen undan för undan har antagit nya former och följaktligen ställer nya krav på den ekonomiska politiken.

I motion Fi218 anges dessa förändringar inom kapitalismens funktionssätt på följande sätt:

1. Den kvantitativa tillväxten mätt med bruttonationalprodukten har försvagats. Högkonjunkturerna har blivit svagare och kortare, lågkonjunkturerna längre och djupare. Ett stående inslag av arbetslöshet och undersysselsättning vidhäftar ekonomin. Detta inslag är alltjämt mindre i Sverige – som alltid varit mindre hårt drabbat av internationella depressioner – än i andra äldre industriländer, men skillnaden i förhållande till 1960-talet är påtaglig.

2. Arbetsproduktiviteten stiger snabbare än den totala produktionen. Även en stigande bruttonationalprodukt låter sig alltså framställas med en på sikt minskande mängd mänskligt arbete. Investeringarna förskjuts i riktning mot kostnads- och arbetsbesparande insatser och den nya tekniken erbjuder allt större förutsättningar härför. Sambanden mellan investeringar, sysselsättning, efterfrågan och budgetpolitik förändras.

3. Centralisation av kapital underlättar konkurrensbegränsningar och tendenser till monopolism. I samma riktning verkar den allt tydligare fragmentiseringen och specialiseringen av produktion och marknader. De klassiska marknadsmekanismerna verkar inte som tidigare. Ekonomins sätt att reagera på konjunkturförändringar, liksom på aktiva stimulanser eller åtstramningar blir ett annat.

4. Kapitalets transnationalisering når nya höjdpunkter. Det internationaliserade kapitalet frigör sig ekonomiskt och politiskt från nationalstaterna. I spåren härav följer ökat inflytande från exportintressen och finanskapital. Kapitalismen blir imperialistisk i den kvalificerade, klassiska meningen att de stora transnationella kapitalen kämpar för att nyuppdela världens marknader och resurser mellan sig. Allt detta komplicerar förutsättningarna för all nationell ekonomisk politik.

5. Kredit- och kapitalmarknaderna förändras. Det transnationella storka-

pitalet kan genom manipulationer och förflyttningar snabbt och eftertryckligt påverka betalnings- och valutaförhållanden. Räntan, som traditionellt varit "priset för det lånade kapitalet", blir alltmer ett uttryck för olika spekulativa och maktpolitiska aktioner och strävanden. Också detta ställer den nationella politiken inför nya problem.

Utskottet konstaterar att den i propositionen föreslagna inriktningen av den ekonomiska politiken inte till någon väsentlig del angriper dessa problem. Tvärtom är det så att såväl tolkningar av sammanhang som förslag till åtgärder kan betecknas som traditionellt borgerliga. Detta ger i sin tur ingen som helst utgångspunkt för en mobilisering av samhällets resurser för att komma närmare frågornas lösning, utan befrämjar en politik av fortsatt underkastelse inför det nationella och transnationella kapitalets strävanden.

Huvudtemat i finansplanen är att lönebildningen är det stora hotet, medan det råder en närmast stötande tystnad inför vinst- och spekulationselementen i ekonomin.

Perspektivet är ytterst kort och berör inte de djupare förändringarna i kapitalismens strukturer eller maktpolitiska problem i den ekonomiska utvecklingen.

En följd av det begränsade synsätt som framträder i regeringsförslagen är att samhällssektorn hålls tillbaka och inte får utvecklas på ett önskvärt sätt mot bakgrund av de viktiga fördelningspolitiska uppgifter den har. I en strävan att hålla tillbaka den gemensamma sektorns tillväxt hämmas också denna sektor, som trots att den har stora möjligheter att skapa meningsfulla och varaktiga arbetstillfällen också har ett lågt importinnehåll. I förslaget till statsbudget undviker regeringen även att söka nya vägar för att finansiera den gemensamma sektorns utveckling genom att återföra kapital och förmögenheter till den gemensamma sektorn via beskattning. Det allmänna talet om ett oförändrat skattetryck döljer viktiga fakta om att det är fullt möjligt att omfördela skattetrycket så att större rättvisa uppnås.

Den mycket starka bindningen av den ekonomisk-politiska strategin till fortsatta stora exportframgångar är farlig med tanke på den snäva krets av länder som är Sveriges viktigaste handelspartner i dag. Några farhågor för ett starkt ökat internationellt beroende eller förslag för att motverka detsamma finns inte i regeringsförslagen.

Med hänvisning till ovanstående följer att utskottet inte kan förorda den av regeringen föreslagna inriktningen av den ekonomiska politiken och avstyrker följaktligen densamma.

Den ekonomiska politik som föreslås i motionerna Fi213 (m), Fi219 (fp), Fi217 (c) och Fi211 (Alf Svensson c) innebär inte heller någon lösning på de ekonomiska problem som vi nu står inför.

I motionerna föreslås för det första en minskning av utgifterna i stat och kommun, främst för offentlig konsumtion och transfereringar.

För det andra föreslås sänkta marginalskatter, inflationsjusterad skatteskala och sänkt förmögenhetsskatt. Någon höjning av skattetrycket kan inte accepteras. I motion Fi213 (m) krävs tvärtom en sänkning av skattetrycket.

För det tredje föreslås åtgärder för att avreglera näringslivet och avmonopolisera den offentliga sektorn. Ökat inslag av konkurrens i den offentliga sektorn genom privatisering skapar enligt motionärerna effektivare och

billigare produktion samt större variationsrikedom i tjänsteutbudet.

För det fjärde anser motionärerna att löntagarfonderna måste avskaffas.

För det femte måste lönebildningssystemet reformeras. Om statsmakterna korrigerar alla negativa effekter av för höga avtal riskerar löneökningstakten att bli för hög.

Utskottet vill med anledning av de tre partiernas förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken anföra följande synpunkter. Utskottet behandlar först vissa allmänna utgångspunkter i vart och ett av förslagen och sammanfattar därefter sitt resonemang genom att ta upp de fördelningspolitiska effekterna av förslagen.

I alternativet till den nuvarande politiken som presenteras i *motion Fi213* (m) understryks att tillväxtens förutsättningar måste sättas i centrum vid utformningen av den ekonomiska politiken. Som framhålls i finansplanen är detta en förutsättning för att nå en varaktigt hög sysselsättning och höjning av reallönerna. Utskottet delar denna uppfattning. Motionärerna anser i likhet med vad som anförs i finansplanen att detta kräver att inflationen måste pressas ned till en nivå som högst motsvarar vad som gäller i våra viktigaste konkurrentländer. Motionärerna bortser emellertid helt ifrån de konflikter som uppstår vid en ensidig prioritering av inflationsmålet. I motionen hänvisas bl. a. till de resultat som uppnåtts i vissa länder i Västeuropa. Det är riktigt att man i dessa länder genom en kraftig sänkning av inflationen lyckats stabilisera tillväxten sedan år 1984 på en godtagbar nivå. Men detta har lett till en mycket negativ utveckling på arbetsmarknaden.

Enligt utskottet är det inte tillräckligt att vidta åtgärder för att öka tillväxten vilka först på längre sikt kan antas få positiva effekter på sysselsättningen. Den ekonomiska politiken måste även på *kort sikt* utformas så att den motverkar en försvagning av sysselsättningen. Att upprätthålla en hög sysselsättning är det viktigaste fördelningspolitiska målet.

Det innebär att stora krav ställs bl. a. på arbetsmarknadspolitiken. Den kan inte enbart ses som ett allmänt tillväxtbefrämjande medel utan måste även vara selektivt inriktad och ge omedelbara resultat för exempelvis sådana grupper som arbetslösa ungdomar och långtidsarbetslösa. Enligt utskottets mening uppfyller inte den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motion Fi213 (m) dessa villkor.

Den låga ambitionsnivå som motionärerna ålägger målet full sysselsättning återspeglas även i synen på avtalsförhandlingarna. Att nå full sysselsättning är ett övergripande mål, vilket innebär att samhället inte kan avsäga sig ansvaret för sysselsättningen.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att det totala skattetrycket kan sänkas. Budgetsituationen gör att någon sänkning av det totala skattetrycket inte kan bli aktuell under de närmaste åren.

I motionen krävs vidare att den offentliga sektorn minskas och att en ökad konkurrens införs i denna sektor för att öka effektiviteten och valfriheten. Våren 1985 behandlade utskottet motsvarande frågor i tre betänkanden (FiU 1984/85:10, 30 och 35). Utskottet konstaterade därvid att en stark offentlig sektor är och förblir en förutsättning för allas vår välfärd. Utskottet framhöll också att flera internationella undersökningar visar att det inte finns något

som tyder på att en privatisering till följd av sina inneboende egenskaper ger lägre kostnader. Vad gäller här behandlade frågor finner utskottet ingen anledning att ändra sitt ställningstagande.

I *motion Fi219* (fp) understryks att den ekonomiska politiken måste utformas så att tillväxten främjas. Sammanfattningsvis innebär de åtgärder som föreslås att den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken på många punkter överensstämmer med förslagen i motion Fi213 (m).

Även om det föreligger betydande nivåskillnader mellan förslagen i motionerna Fi213 (m) och Fi219 (fp) till besparingar är den kritik som riktas mot motion Fi213 (m) enligt utskottets uppfattning i viss utsträckning också giltig för den politik som föreslås i motion Fi219 (fp). Tillväxten skall främjas men de sysselsättningsproblem som måste uppkomma vid en kraftig nedpressning av inflationen berörs över huvud taget inte i motionen.

I motion Fi219 (fp) liksom i motion Fi213 (m) och Fi217 (c) hävdas att statlig inblandning i avtalsrörelsen måste undvikas.

Enligt motionärerna är det tillräckligt att regering och riksdag genom den ekonomiska politiken skapar "goda förutsättningar" för att nå ett lågt avtal. Utskottet finner det i detta sammanhang egendomligt att man i motionerna Fi213 (m) och Fi219 (fp) inte alls berör den konflikt mellan att skapa incitament till låga avtal och förslagen i motionerna på besparings- och skatteområdet, som förstärker de i dag rådande fördelningsproblemen.

I *motion Fi217* (c) betonas att en minskning av statens budgetunderskott har avgörande betydelse för inflationsbekämpningen. Budgetunderskottet är, sägs det i motionen, inflationsgenererande dels genom att det innebär en likvidisering av den svenska ekonomin, dels genom att dess finansiering driver upp den allmänna räntenivån. I övrigt framhålls i motionen bl. a. vikten av att tillväxten ökar, nödvändigheten av att industrisektorn byggs ut, att marginalskatterna sänks och att sysselsättningen värnas, varvid särskilt de regionalpolitiska aspekterna betonas.

Utskottet konstaterar att i de budgetalternativ som redovisas i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c) och Fi219 (fp) återfinns krav på långtgående marginalskattesänkningar. Längst går man därvid i motion Fi219 (fp) som förordar att marginalskatten skall vara högst 50 % för inkomsttagare med årsinkomster upp till ca 200 000 kr. Detta krav innebär att marginalskatten behöver sänkas med 20 procentenheter vid denna högre inkomstnivå. I motion Fi213 (m) föreslås för samma inkomstläge en marginalskatt på 60 %, dvs. en hälften så stor sänkning. Å andra sidan har dessa motionärer mer långtgående krav på marginalskattesänkningar vid inkomstnivåerna runt 140 000 kr., där marginalskatten enligt deras mening bör begränsas till 40 % inom tre år.

Dessa krav på skattelättnader – som framför allt gynnar dem med höga inkomster – kombineras med krav på väsentligt lindrad förmögenhetsbeskattning och lättnader i beskattningen av aktieutdelningar. Snarlika krav på lindrad kapitalbeskattning framförs också i motion Fi217 (c). Ett gemensamt krav från de tre partierna är dessutom att fastighetsskatten avvecklas.

Samtidigt förs i de tre motionerna fram förslag som ger försämrade villkor för breda grupper i samhället. Sålunda vill folkpartiet successivt minska det

kommunala grundavdraget med 3 000 kr., vilket motsvarar en skattehöjning på 900 kr. för alla inkomsttagare. Dessutom vill man i de tre motionerna höja egenavgiften till arbetslöshetsförsäkringen och dra ned på olika typer av bostadsstöd. I motion Fi219 (fp) och framför allt i motion Fi213 (m) föreslås att utgående ersättning från sjukförsäkringen skall begränsas. I den sistnämnda motionen föreslås dessutom inskränkningar på föräldrapenningen. I båda motionerna avvisas också den i budgetpropositionen föreslagna höjningen av bostadsbidragen och föreslås vidare att skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas samt att livsmedelssubventionerna successivt avvecklas.

Den omfördelning av inkomster som dessa åtgärder skulle ge upphov till skulle ytterligare förstärka den orättvisa fördelning som i dag sker och förslagen måste därför förkastas.

Mot angiven bakgrund avstyrker utskottet därför motionerna 1985/86:Fi211, Fi213, Fi217 och Fi219 i här aktuella delar.

Med utgångspunkt i vänsterpartiet kommunisternas motion 1985/86:Fi218 vill utskottet ange följande riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Som utskottet ser det måste den ekonomiska politiken ses i ett flerårsperspektiv och att årets budget därför skall utgöra ett första steg av flera i en politik för att skapa ekonomisk utveckling, arbete och rättvis fördelning bl. a. genom ett återförande av medel från kapital- och förmögenhetsägare till de arbetande människorna med vanliga inkomster. Den utveckling som pågått under lång tid där de redan bemedlade kunnat berika sig ytterligare på de sämre ställdas bekostnad måste stoppas. Därför kan inte den ekonomiska politikens inriktning bara behandla budgetsaldon och betalningsbalanser utan måste också ta ställning till maktfrågor och vilken färdriktning som skall gälla i ett längre perspektiv.

En alternativ ekonomisk strategi måste utgå från följande förutsättningar:

- Arbete åt alla.
- Social trygghet och jämn inkomstfördelning.
- Internationell solidaritet.
- Minskad sårbarhet och minskat beroende av världskapitalismen.
- Kortare arbetsdag och jämställdhet mellan könen.
- Ekologisk balans.
- Ekonomisk demokrati.

Detta innebär att en politik för arbete och försörjning som kräver inemot 750 000 nya arbetstillfällen under en 15-årsperiod måste föras. Samtidigt krävs en radikalt förändrad fördelningspolitik för att undvika att en ny underklass permanentas i enlighet med kapitalismens lagar.

Ett sådant arbetsskapande program bör innehålla både ett nationellt industrialiseringsprogram och en utveckling av den gemensamma sektorn med sikte på att skapa i första hand 100 000 nya arbetstillfällen i vardera sektorn.

För industrins del krävs en omorientering som leder oss bort från de extremt stora problemen med sårbarhet och försörjning; problem som följer av en ensidig satsning på exportledd tillväxt. En förnyelse av industrin kräver bl. a. en medveten inriktning mot inhemskt producerade insatsvaror samt att den svenska marknaden i högre grad förses med inhemskt tillverkade produkter.

För att motverka den ökade internationella kapitalistiska marknads- och arbetsdelningen krävs ett program för minskat teknikberoende främst gentemot USA, samt att såväl svenska utlandsinvesteringar som utländska uppköp av svenska bolag begränsas.

De tekniskt-vetenskapliga landvinningarna måste utnyttjas så att det ger folket möjlighet till ett mer innehållsrikt liv genom en förkortning av arbetstiden och genom att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Nya tekniska framsteg måste utnyttjas på ett sådant sätt att arbetslöshet, utslagning och monotoni inom arbetslivet förhindras.

Utskottet vill betona att Sverige är ett rikt land med, i jämförelse med många andra länder, mycket stora naturresurser. Som en grund för den ekonomiska utvecklingen måste landets ekonomi utvecklas i varsamhet med de ekologiska sambanden så att naturresurserna förvaltas på ett riktigt sätt med tanke på framtida generationer. Resursslöseri och rovdrift av människor eller natur måste bekämpas.

I det kortare perspektivet måste en politik föras som höjer de arbetandes och låginkomsttagarnas reala inkomster och inleder en minskning av de klasskillnader som så dramatiskt har ökat under 1980-talet.

En sysselsättningsbudget bör läggas fram för riksdagen vars syfte skall vara att snabbt skapa nya varaktiga arbetstillfällen. Vidare krävs en politik som ger ungdomen fasta arbeten med en lön att leva av.

Den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar måste tillåtas växa som ett led i en arbetsskapande politik. Det måste understrykas att den gemensamma sektorn har en stor och viktig uppgift att skapa både arbete och att lindra kapitalismens orättvisor.

För att genomföra en sådan politik krävs att storfinansens makt angrips så att de viktiga samhällsmålen kan uppfyllas.

Som ett första steg i en sådan politik måste affärsbanker, investmentbolag, kreditinstitut och försäkringsbolag nationaliseras.

Som tidigare nämnts krävs också insatser för större rättvisa. På detta område vill utskottet föreslå en rad insatser för att i första hand begränsa livsmedels- och hyreskostnaderna, som är en källa till ekonomiska bekymmer för ett växande antal människor. Matmomsen måste slopas och ett inledande första steg på vägen kan därvid vara att öka livsmedelssubventionerna. Åtgärder för att hålla tillbaka hyreskostnaderna är också nödvändiga. Därutöver kommer bl. a. åtgärder på familjepolitikens område med höjda barnbidrag och – i ett längre perspektiv – utbyggd föräldraförsäkring.

Det nuvarande skattesystemets inkomst- och förmögenhetsutjämnande funktioner har kraftigt minskat genom att den progressiva delen av skatten minskat medan den regressiva ökat i betydelse. En demokratisk skattepolitik måste formuleras och detta bör bl. a. ske genom att progressiviteten förstärks och att den huvudsakliga delen av skatten på arbetsinkomster ersätts med en produktionsbeskattning, samtidigt som skatten på arv, gåvor och förmögenheter skärps.

Mot bakgrund av vad som här anförts tillstyrker utskottet motion Fi218 (vpk) yrkandena 1, 3, 6 och 8.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 1, 1985/86:Fi213 yrkande 1, 1985/86:Fi217 yrkande 1 och 1985/86:Fi219 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1985/86:Fi218 yrkandena 1, 3, 6 och 8 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken

Nils G. Åsling (c) och Britta Hammarbacken (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "I motion" och på s. 34 slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

I motion 217 (c) yrkas att regional balans bör vara ett av de övergripande målen för den ekonomiska politiken. Riksdagen har i riktlinjerna för den ekonomiska politiken på medellång sikt (FiU 1984/85:6) fastslagit detta mål. Därför är det särskilt anmärkningsvärt att regeringen inte nämner ett ord i finansplanen om regionalpolitiken trots att avfolkningen åter tagit fart i stora delar av landet, samtidigt som befolkningskoncentrationen till främst Stockholmsområdet förstärkts. Utskottet anser inte att det är tillräckligt att regional balans uttalas som ett mål för den ekonomiska politiken, utan menar att det också bör vara ett mål för den reellt förda politiken. Detta tycks uppenbarligen för närvarande inte vara fallet. Tvärtom har under de socialdemokratiska regeringsåren 1983–1985 befolkningen i skogslänen minskat med nära 16 000 personer. Under samma period har Storstockholm ökat med ca 34 000 personer.

Utskottet anser att det nu är nödvändigt att det uttalade målet regional balans ges kraftigt genomslag i den politik som reellt förs. Därför bör följande konkreta förslag till en kraftfull decentralistisk regionalpolitik omedelbart genomföras:

- Länsanslaget för glesbygdsinsatser ökas till 750 milj. kr. Det är 262 milj. kr. mer än vad regeringen föreslagit. Vid fördelningen mellan länen prioriteras skogslänen, Bergslagen och sydöstra Sverige.
- Stödet till regionala utvecklingsfonder, hemslöjd och hantverk räknas upp med 30 milj. kr.
- Satsning sker på inhemsk energi genom användning av inhemska bränslen, energigrödor och energisparande för att stimulera sysselsättningen i utsatta regioner.
- En trafikpolitik bedrivs som ger glesbygderna större andel av statens satsningar på kommunikationsområdet.
- En jordbrukspolitik fastläggs som bevarar och utvecklar jord- och skogsbruk i hela landet.
- Spridning av ny teknik, teknisk utbildning och forskning stimuleras.

– Nödvändiga besparingar och rationaliseringar i den offentliga sektorn utformas så att de främjar decentralisering av arbetstillfällen, makt, bebyggelse etc.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi217 (c) om regional balans bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi217 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Anne Wibble (fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "I motion" och på s. 34 slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

I motion Fi217 (c) krävs även att *regional balans* skall vara ett av de övergripande målen för den ekonomiska politiken. Utskottet har redan i det föregående betonat det angelägna i en regionalt balanserad utveckling inom landet. Målet bör vara en decentraliserad samhällsstruktur, där det råder balans såväl mellan som inom olika regioner. Utskottet anser inte något särskilt tillkännagivande på denna punkt erforderligt och avstyrker därför motion Fi217 yrkande 3.

5. Valutapolitiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils G. Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Britta Hammarbacken (c) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "I flera" och på s. 37 slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

I flera *motioner* – Fi213 (m), Fi602 (fp) och Fi605 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c) – anförs att valutaregleringen bör avvecklas.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Valutakommittén avslutade sitt arbete hösten 1985 efter åtta års arbete. Kommitténs förslag Översyn av valutaregleringen (SOU 1985:52) innehåller begränsade förslag till liberaliseringar och vissa förslag till skärpningar i förhållande till dagens praxis. Frågan om att genomföra mer långtgående förslag till liberaliseringar skjuts på framtiden i avvaktan på förbättringar i Sveriges ekonomi.

Enligt utskottets mening finns starka skäl för en avveckling av valutaregleringen.

Sverige är ett land med stort internationellt beroende och omfattande utrikeshandel. Med denna handel följer en omfattande handelskreditgiv-

ning. Vidare har de internationella koncernerna vuxit i betydelse och därmed deras internationella finansförvaltning. Detta har medfört att valutaregleringen har minskat i effektivitet. Det är inte längre möjligt att föra en valutapolitik som markant avviker från vad som gäller i omvärlden. De stora möjligheterna till privata kapitalrörelser gör att den svenska räntenivån bestäms av räntenivån utomlands. Samtidigt är det uppenbart att valutaregleringen förhindrar vissa typer av kapitaltransaktioner. Den reducerar både svenska placeringar i utlandet och utländska placeringar i Sverige. Det innebär att de svenska företagens handlingsfrihet och konkurrensförmåga begränsas. Enligt utskottets mening bör Sverige snarast möjligt ansluta sig till den utveckling mot friare kapitalrörelser över gränserna som pågår inom OECD-området. Sverige hör till de länder inom OECD-området som har flest restriktioner för sina kapitaltransaktioner.

De länder som genomfört omfattande liberaliseringar på valutaområdet de senaste åren har uppnått flera positiva effekter. I Danmark t. ex. ledde liberaliseringen av utlänningars möjligheter att köpa statsobligationer till att räntenivån sjönk.

Det finns således som utskottet anser flera goda skäl för varför valutaregleringen bör avvecklas. Avvecklingen bör vara fullständig och definitiv men kan genomföras stegvis. En avveckling är av särskilt stor betydelse för samarbetet inom Norden och för de svenska företagens möjligheter att använda Norden som en hemmamarknad.

Utskottet anser att regeringen efter avslutad remissbehandling av valutakommitténs betänkande snarast bör lägga fram förslag om att avskaffa valutaregleringen. I avvaktan på detta förslag bör riksbanken vidta de lättnader i valutapolitiken som är möjliga att genomföra med nuvarande lagstiftning. Sålunda bör lättnader genomföras i kraven på utlandsfinansiering vid svenska företags direktinvesteringar utomlands och i villkoren för att ta upp utlandslån. Vidare bör möjligheter öppnas för utlänningar att köpa svenska statspapper.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Fi213 yrkande 4 i denna del, Fi602 och Fi605 bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

> 4. beträffande *valutapolitiken*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Fi213 yrkande 4 i denna del, 1985/86:Fi602 och 1985/86:Fi605 yrkande 1 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

6. Kreditpolitiken och placeringsplikten

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "I motionerna" och på s. 38 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Som utskottet anfört har riksbanken under år 1985 avskaffat flera reglering-

ar. Särskilt betydelsefulla var förändringarna beträffande villkoren för bankernas utlåning. Införandet av en räntetrappa för bankernas utlåning i riksbanken bidrog också till att kreditmarknaden i fortsättningen mera kan styras av marknadsmekanismer i stället för med kvantitativa regleringar.

Strävan bör fortsatt vara att hålla tillbaka penningmängdens ökning. Avregleringen av kreditmarknaden kommer emellertid att avslöja svagheterna i hittills använda mått för penningmängden. Den mycket låga ökning som registrerats under senare år har varit missvisande bl. a. därför att statsskuldväxlar och allemanssparande inte har beaktats. För att förebygga missförstånd, när nu siffrorna för penningmängden kan väntas stiga i en takt som är överdriven, bör riksbanken bedriva ett utvecklingsarbete för att få fram bättre indikatorer än de nuvarande.

Statens upplåning inom Sverige bör, som utskottet anfört, i största möjliga utsträckning förläggas utanför bankväsendet. Det låga hushållssparandet är härvidlag ett problem. Det offentliga sparandeunderskottet väntas bestå, och näringslivets sparmöjligheter avtar när vinstkonjunkturen mattas. Hushållssparandets omfattning är naturligtvis beroende av den allmänna ekonomiska politiken, särskilt skattepolitiken. Därutöver krävs särskilda stimulanser för hushållssparandet.

Ett kvardröjande regleringsinslag i kreditpolitiken är placeringsplikten för försäkringsbolag och AP-fonden. Detta berörs i *motionerna Fi213* (m) och *Fi207* av Gullan Lindblad (m). I dessa yrkas att den prioriterade långivningen bör upphöra och att placeringsplikt inte bör utnyttjas som kreditpolitiskt instrument. I motion Fi207 påtalas särskilt placeringspliktens negativa konsekvenser för livförsäkrings- och pensionssparandet.

Enligt utskottets mening är denna form av extra beskattning både snedvridande och kortsynt. För AP-fondens del medför den lägre kapitalförräntning som följer av placeringsplikten att ATP-avgiften behöver höjas i motsvarande mån. För försäkringsbolagen och försäkringsspararna medför placeringsplikten att avkastningen blir väsentligt lägre än vad den annars skulle vara. Enligt utskottets mening bör således placeringsplikt inte utnyttjas som kreditpolitiskt instrument. Inte heller bör ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta genomföras.

Vad utskottet anfört om kreditpolitiken och placeringsplikten med anledning av motionerna Fi207 och Fi213 yrkande 4 i berörd del bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

> 5. beträffande *kreditpolitiken och placeringsplikten*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Fi207 och 1985/86:Fi213 yrkande 4 i denna del som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

7. Vidgad prioriterad långivning

Nils G. Åsling (c) och Britta Hammarbacken (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "och Fi732" bort ha följande lydelse:

I *motion Fi711* av Ivar Franzén (c) föreslås att små vatten- och vindkraftverk skall kunna utnyttja prioriterade hypotekslån. I *motionerna Fi710* av Britta Bjelle (fp) och *Fi732* (c) tas jordbrukets kapitalkostnader upp. Dessa kostnader har stigit dramatiskt under den senaste tioårsperioden. Det höga ränteläget har drabbat jordbruksnäringen mycket hårt, eftersom man måste göra stora, långsiktiga investeringar i mark och byggnader. I motionerna anges att en utökad prioriterad långivning till jordbruket skulle möjliggöra lösningar för de mest utsatta jordbrukarna.

De kapitalkostnadsproblem som tas upp i motionerna har sin grund i det höga ränteläge som vi har i Sverige sedan slutet av 1970-talet. För att kunna sänka räntenivån krävs att en ekonomisk politik förs, som leder till minskat budgetunderskott och sänkt inflationstakt. På kort sikt är det emellertid angeläget att åtgärder vidtas som underlättar för de hårdast drabbade jordbrukarna. Det är därför angeläget att hypotekslåneinstitutet kan fungera väl och i tillräcklig utsträckning kan ställa lån till rimliga villkor till näringens förfogande.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Fi710 och Fi732 om jordbrukets kapitalkostnadsproblem och om att utnyttja prioriterade hypotekslån bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet anser det emellertid inte motiverat att utvidga den prioriterade långivningen till att omfatta finansieringen av investeringar i små vatten- och vindkraftverk. Utskottet avstyrker därför motion Fi711.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

> 6. beträffande *vidgad prioriterad långivning*
> att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Fi711 samt med bifall till motion 1985/86:Fi732 och med anledning av motion 1985/86:Fi710 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Bilkrediter

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Bilkreditförordningen återinfördes" och på s. 39 slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Regeringen har bemyndigats av riksdagen att utfärda föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar (Bilkreditförordningen). Den 13 maj 1985 beslutade regeringen att utfärda sådana föreskrifter. Bilkreditförordningen återinfördes. Kontantinsatsen vid bilköp angavs till 50 % och amorteringstiden till högst 12 månader. Samtidigt skärptes reglerna för vissa kontokrediter. Reglerna avsågs gälla t. o. m. utgången av mars 1986.

Enligt utskottets mening är denna typ av selektiva regleringar onödiga. Det finns som utskottet ser det inte några godtagbara skäl för att reglera bilköpen i särskild ordning. Det försvårar företagens och hushållens planering samt ger snedvridande effekter. Några särskilda regleringar för andra

konsumentkapitalvaror finns inte. I enlighet med strävandena att avreglera kreditmarknaden bör denna typ av specialbestämmelser avvecklas. För extraordinära situationer då tillfälligtvis kreditpolitiska åtgärder kan behöva vidtas finns de kreditpolitiska medel som anges i lagen om kreditpolitiska medel. Någon specialreglering av typ bilkreditförordningen anser inte utskottet behövlig. Utskottet anser därför i enlighet med vad som anförs i motion Fi203 att bilkreditförordningen bör avskaffas.

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *bilkrediter*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi203 antar följande

Förslag till
Lag om upphävande av lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar

Härigenom föreskrivs att lagen (1975:90) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar skall upphöra att gälla fr. o. m. den 1 april 1986.

9. Sänkning av räntan

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "I motion Fi218" och slutar med "motion Fi218" bort ha följande lydelse:

Vänsterpartiet kommunisterna förordar i *motion Fi218* en *sänkning av räntan*.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är nödvändigt att en lågräntepolitik förs. En lägre ränta vid placeringar i olika värdepapper ger större anledning att investera i produktiva verksamheter. Detta har naturligtvis positiva effekter på samhällsekonomin i stort, speciellt som det finns ett överskott av kapital i landet och några upplåningssvårigheter för att t. ex. finansiera budgetunderskottet inte kan bedömas vara för handen.

Därtill kommer att en ytterligare diskontosänkning får effekter för offentliga sektorns utgifter. För svenska statens del beräknades i FiU 1984/85:36 att en diskontosänkning med 1 % skulle minska statens utgifter för lån med ca 1 600 milj. kr. Den nyligen genomförda diskontosänkningen ger alltså motsvarande förbättring av budgetsaldot. Om en fortsättning följer med ytterligare sänkt ränta innebär detta motsvarande ytterligare förbättringar för budgetsaldot. Utskottet vill för sin del föreslå att riksdagen betonar nödvändigheten av att en ytterligare sänkning av diskontot genomförs snarast.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *sänkning av räntan*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi218 yrkande 9 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils G. Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Britta Hammarbacken (c) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet vill" och på s. 40 slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Löntagarfonderna infördes den 21 december 1983 efter en hård politisk debatt och mot folkmajoritetens vilja.

Många olika argument för kollektiva löntagarfonder har anförts under årens lopp. Det uppgivna syftet med fonderna har skiftat snabbt. Motiv som anförts har bl. a. varit: förbättrad riskkapitalförsörjning, stöd för den solidariska lönepolitiken och dämpad lönekostnadsutveckling, jämnare förmögenhetsfördelning, tryggare pensioner samt stärkt löntagarinflytande.

Utskottet instämmer i den beskrivning som ges i den gemensamma partimotionen 1985/86:Fi201 (m, fp, c) av hur alla dessa motiv vid en närmare granskning har visat sig ohållbara.

Utskottet ställer sig bakom den modell för avveckling av de kollektiva löntagarfonderna som redovisas i den gemensamma partimotionen Fi201 (m, fp, c). För det första avvecklas då det hot mot marknadsekonomin som fonderna på sikt utgör. För det andra skapas ett kraftigt breddat individuellt medägande i näringslivet vilket innebär en förstärkning av marknadsekonomins möjlighet att fungera.

Fonderna måste avskaffas. Denna avveckling skall vara definitiv.

Avvecklingen måste göras under beaktande av vissa restriktioner:

1. Den skall stärka möjligheterna att uppnå centrala mål för den svenska ekonomin genom att stimulera ett brett individuellt sparande.

2. Den får inte utsätta aktiebörsen för kraftig press på kurserna.

Den valda metoden beaktar dessa restriktioner. Utskottet vill i huvuddrag redovisa hur avvecklingen bör göras.

Det första steget i avvecklingen är att fondskatterna upphävs och att fondbyråkratin i form av styrelser och kanslier befrias från sina arbetsuppgifter. Detta bör ske redan den 1 juli 1986.

Finansieringen av de kollektiva löntagarfonderna sker genom tre skatter:

a) den tillfälliga vinstskatten avseende 1983

b) den permanenta vinstskatten fr. o. m. 1984

c) en del av tilläggspensionsavgiften (ATP-avgiften)

Löntagarfondsskatterna kan för perioden 1984–1986 tillsammans beräknas uppgå till de belopp som anges i tabell a.

Tabell a. Skatteinbetalningar avseende löntagarfondsmedel
(Milj. kr.)

Period (halvår)	1983 års tillfäll. vinstskatt	Permanent vinstskatt[1]	ATP-avgift för löntagar-fonder	Summa
83 II	400			
84 I			300	
84 II	700		300	
Summa 84	1 100		600	1 700
85 I		900	400	
85 II			350	
Summa 84–85	1 100	900	1 350	3 350
86 I			400	
Summa 84–86	1 100	900	1 750	3 750

[1] Observera att löntagarfonderna hösten 1985 kunde disponera 70 % av det av riksskatteverket i juli preliminärt beräknade beloppet avseende inkomståret 1984. Resterande 30 % kan fonderna disponera våren 1986 enligt nuvarande bestämmelser.

Den tillfälliga vinstskatten avsåg endast 1983. Därför behövs inget särskilt beslut för att avskaffa den.

Den permanenta vinstskatten bör avskaffas retroaktivt för verksamhetsåret 1985 genom beslut i riksdagen nu. Vinstskatten för år 1985 inbetalas av företagen under våren 1986 samt under år 1987. En pålaga på 1,5–2,5 miljarder kronor lyfts därigenom bort från näringslivet.

Den särskilda löneskatten på 0,2 procentenheter bör avskaffas per den 1 juli 1986.

Fondstyrelserna skall upplösas och de anställda sägas upp. I och med att verksamheten upphör den 1 juli 1986 utgör detta saklig grund för uppsägning. Förhandling enligt MBL paragraf 11 kan eventuellt komma i fråga. Varsel bör lämnas till länsarbetsnämnden två månader i förväg.

Det finns tre huvudalternativ för hur avvecklingen kan ske av de tillgångar som fonderna kan disponera vid avvecklingsdatum,

a) återbetalning till inbetalarna

b) kvarstannande i ATP-systemet, vilket kan kombineras med en utförsäljning av aktierna

c) sparstimulans till medborgarna

Den lösning utskottet förordar innehåller inslag från alla tre modellerna.

Återbetalning

Vinstskatten för 1985 tas inte ut. Någon vinstskatt för inkomståret 1986 kommer självfallet inte att uttaxeras.

Utskottet konstaterar att vinstskatten leder till många orimligheter. Genom avvecklingen begränsas dessa till att avse inkomståret 1984 (eller motsvarande verksamhetsår).

Skulle företag till följd av orimligheter i vinstskattens konstruktion komma i stora svårigheter får särskilda åtgärder övervägas.

Löntagarfondernas betydelse för pensionssystemet har starkt överdrivits av deras förespråkare. Det finns därför anledning påminna om vad den för pensionssystemet närmast ansvariga myndigheten, riksförsäkringsverket (RFV), sagt i denna fråga.

Verket påpekade i sitt remissyttrande att fonderna inte är avsedda att utgöra buffertkapital på samma sätt som de medel som förvaltas av de tre första AP-fondstyrelserna. "En beskrivning av löntagarfonderna som en del av ATP-systemet tar alltså sikte enbart på dispositionen av löntagarfondernas avkastning." Vidare redovisades löntagarfondernas bidrag till pensionsutbetalningarna.

ATP-pensioner i 1983 års priser samt löntagarfondernas tillskott i procent av pensionsbeloppen

År	ATP-pensioner, mdr. kr.	Löntagarfondernas tillskott, %
1990	49,5	1,0
2000	64,7	0,8
2010	84,2	0,6

Källa: RFV:s remissyttrande över fondgruppens promemoria och placeringsutredningens betänkande.

RFV säger vidare: "Som synes är löntagarfondernas tillskott till försäkringens finansiering från början marginell och blir dessutom relativt sett allt mindre på längre sikt."

Som redovisas i det följande anser utskottet att löntagarfondernas tillgångar skall användas för att stimulera det frivilliga individuella sparandet i den svenska ekonomin. Utskottet räknar med att det kommer att medverka till en kraftig breddning av enskilda människors riskvilliga sparande. Ett antal människor kommer emellertid sannolikt att välja att inte delta i det föreslagna sparandet. Utskottet föreslår att de medel som då ej kommer att tas i anspråk för sparpremier tillförs AP-fonden. Det kan komma att handla om medel i storleksordningen 1–2 miljarder kronor.

Om det skulle visa sig att förslaget till sparstimulanser möter ett så starkt gensvar att praktiskt taget alla medel åtgår för sparpremier är utskottet berett att föreslå att AP-fonden kompenseras på annat sätt för det i och för sig blygsamma medelstillskott som de kollektiva löntagarfonderna skulle ha givit vid en beräknad inleverans om 3 %.

Avvecklingen av fondsystemet med dess pålagor och byråkrati kommer att vitalisera näringslivet. Ett starkt och vitalt näringsliv är den absolut viktigaste garantin för framtida pensioner.

Utskottet anser att de mål som satts upp för fondavvecklingen bäst uppfylls om löntagarfondsmedlen *utnyttjas för sparstimulans*. Härigenom förstärks det enskilda sparandet, löntagarfonderna avvecklas definitivt och man undviker den påverkan på aktiekurserna som en utförsäljning av aktier skulle kunna ge. Sparstimulansen bör riktas till deltagarna i allemanssparandet.

De tillgångar som står till förfogande uppgår enligt vad som tidigare sagts till knappt 4 miljarder kronor. För alla som är berättigade att delta i

allemanssparandet framräknas en andel i fondtillgångarna. Storleken på varje andel kommer således att bestämmas genom att det belopp som finns disponibelt divideras med det antal individer som är berättigade att delta i allemanssparandet. Uppskattningsvis uppgår detta antal till drygt 6,5 miljoner personer. Andelarnas värde skulle således motsvara knappt ca 600 kr. Andelen tillförs spararens allemans*fond*konto.

För att få fondandelen överförd till det egna kontot anser utskottet att en viss sparprestation bör göras. På konto inom allemanssparandet skall ett regelbundet sparande ske under andra halvåret 1986, 1987 och första halvåret 1988. Detta skall sammantaget uppgå till minst 1 200 kr. och vara fördelat på minst tolv månadsinsättningar samt innebära att kontobehållningen vid utgången av denna period (exkl. värdestegring och avkastning) ökat med minst 1 200 kr.

Det är angeläget att aktieägandet ges en så vid spridning som möjligt. Det är också angeläget att särskilt stimulera riskkapitalbildningen. Detta talar enligt utskottet för att enbart sparandet på allemansfondkonto berättigar till sparpremien.

Interimistisk förvaltning

Förslaget innebär att löntagarfondernas tillgångar skall skiftas vid utgången av 1987. Fram till dess måste en interimistisk förvaltning ske. Utskottet anser att denna bör handhas av en särskild avvecklingsnämnd.

Småföretagsfonden

Småföretagsfonden kan ej avvecklas på samma sätt som de fem löntagarfonderna. Utskottet föreslår därför att den särskilda styrelsen för småföretagsfonden avskaffas och att tillgångarna förs till Investeringsbanken. Engagemangen kan då successivt avvecklas eller bibehållas inom ramen för Investeringsbankens ordinarie verksamhet.

Sammanfattningsvis innebär utskottets ställningstagande för *inbetalarna/företagen* att 1985 års vinstskatt aldrig kommer att utgå. Vinstskatten begränsas därmed till att gälla 1984. Fr. o. m. andra halvåret 1986 uttas ej heller den särskilda löneskatten på 0,2 procentenheter.

För det *egentliga ATP-systemet* innebär förslaget att en hämsko på näringslivets expansionskraft, den egentliga garantin för framtida pensioner, tas bort. Därutöver kommer en direkt inbetalning att ske genom att de som sparpremie ej utnyttjade medlen kommer att tillföras ATP-systemet.

Vidare omvandlas fondernas tillgångar från kollektivt till *individuellt ägande*. Fondtillgångarna används för stimulans till individuellt riskvilligt sparande. Härigenom tas ett viktigt steg i riktning mot stimulans av individuella initiativ och individuell kapitalbildning.

I motion Fi215 yrkande 2 föreslås att de medel som skall avsättas till fonderna fr. o. m. budgetåret 1986/87 tillförs statsbudgeten. I motion Fi205 yrkande 2 krävs att fondernas medel skall överföras till AP-fonderna. Som framgått av vad utskottet anfört bör avvecklingen av löntagarfonderna ske under år 1986, varvid fondernas tillgångar i första hand skall utnyttjas för

sparstimulans och tillföras allemanssparandet. Utskottet avstyrker sålunda här aktuella motionsyrkanden.

dels utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

> 9. beträffande *löntagarfonder*
>
> a) att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Fi205 yrkande 2 och 1985/86:Fi215 yrkande 2 och med bifall till motionerna 1985/86:Fi201 yrkandena 1 och 2, 1985/86:Fi205 yrkande 1, 1985/86:Fi208, 1985/86:Fi210, 1985/86:Fi212 och 1985/86:Fi215 yrkande 1 som sin mening uttalar att löntagarfonderna snabbt skall avvecklas,
>
> b) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi201 yrkande 3 beslutar att en interimistisk avvecklingsnämnd för förvaltning av de kollektiva löntagarfondernas tillgångar inrättas i enlighet med vad utskottet anfört,
>
> c) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi201 yrkande 4 hos regeringen begär förslag till sådana stimulansåtgärder för enskilt aktiesparande som utskottet angivit,

11. Förnyelsefonder

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet hade" och på s. 42 slutar med "därför motionen" bort ha följande lydelse:

Förnyelsefonderna tvingar företagen att sätta av ca 8 miljarder kronor på räntelöst konto i riksbanken. Dessa vinstmedel hade, om de inte låsts i förnyelsefonder, kunnat utnyttjas i företagen för såväl utbildning och forskning som andra investeringar av betydelse för företagens fortlevnad.

Förnyelsefonderna bör ges en inriktning så att de stora belopp som där finns kan inordnas i de enskilda företagens långsiktiga uppläggning av forsknings- och utvecklingsprogram. Fackets vetorätt bör avskaffas. Den femårsperiod efter vilken ej utnyttjade medel kan återgå till företagen bör förkortas till tre år. Särskilda skatteavdrag för forskning måste återinföras. Medlen i de nu införda förnyelsefonderna bör emellertid under den närmaste treårsperioden kunna utnyttjas för samma syften som de tidigare FoU-avdragen avsåg. Mot denna bakgrund tillstyrks motion Fi206 (m) yrkande 2.

Motion Fi222 kan uppfattas som ett godtagande av systemet med förnyelsefonder, varför den avstyrks.

I motion Fi214 (vpk) föreslås att de av företagen avsatta fondmedlen konfiskeras och används för bl. a. generella utbildningsinsatser. En sådan politik kan utskottet inte godta. Motion Fi 214 (vpk) avstyrks.

dels utskottets hemställan under 10 a) bort ha följande lydelse:

> 10. beträffande *förnyelsefonder*
>
> a) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi206 yrkande 2 hos regeringen begär förslag till förändringar i reglerna för de s. k. förnyelsefonderna i enlighet med vad utskottet anfört,

Björn Molin (fp), Nils G. Åsling (c), Britta Hammarbacken (c) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet hade" och på s. 42 slutar med "därför motionen" bort ha följande lydelse:

Förnyelsefonderna har under år 1985 medfört att företagen kommer att tvingas sätta av ca 8 miljarder kronor på räntelöst konto i riksbanken. Dessa vinstmedel hade, om de inte låsts i förnyelsefonder, kunnat utnyttjas i företagen för såväl utbildning och forskning som andra investeringar av betydelse för företagens fortlevnad.

Förnyelsefonderna har givits ett snävt avgränsat användningsområde. Till följd härav överstiger fonderna i många företag vida vad som på ett meningsfullt sätt kan användas till utbildning och forskning. Det är som utskottet ser det och som betonas i motion Fi222 angeläget att man kan undanröja stelbenta föreskrifter som förhindrar ett effektivt utnyttjande av fondmedlen. Först då kan företagen på bästa sätt inordna förnyelsefonden i sina långsiktigt upplagda forsknings- och utvecklingsprogram.

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge att fondmedel som inte har kunnat användas på avsett sätt får betalas tillbaka till ett företag redan innan den femåriga bindningstidens utgång. Enligt utskottets mening bör bindningstiden begränsas till tre år. Samtidigt bör dispensregeln utvidgas så att förnyelsefonderna – i de fall de vida överstiger vad som rimligen kan sättas av till utbildning och forskning och vid enighet mellan företag och de fackliga organisationerna – generellt kan användas till t. ex. angelägna investeringar i maskiner eller till ombyggnadsarbeten av lokaler.

Vad utskottet här anfört med anledning av motion Fi222 bör ges regeringen till känna.

Utskottet anser inte att den fackliga medbestämmanderätten skall avskaffas som föreslås i motion Fi206. Utskottet avstyrker därför motion Fi206 yrkande 2.

I motion Fi214 (vpk) föreslås att de av företagen avsatta fondmedlen konfiskeras och används för bl. a. generella utbildningsinsatser. En sådan politik kan utskottet inte godta. Motion Fi214 (vpk) avstyrks.

dels utskottets hemställan under 10 b) bort ha följande lydelse:

> 10. beträffande *förnyelsefonder*
>
> b) att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Fi222 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utnyttjande av förnyelsefondernas medel,

13. Förnyelsefonder

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "För att" och slutar med "därför motionen" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör, som framhålls i motion Fi214 (vpk), förnyelsefonderna byggas ut. Det är därvid viktigt att förnyelsefondens syfte utvidgas. Utbildningen måste ha en bred inriktning så att det inte sker en ytterligare uppdelning på arbetsmarknaden mellan de som kan tillgodogöra sig den nya utvecklingen och andra som får mindre kvalificerade, mindre intressanta arbetsuppgifter.

En utbyggnad av förnyelsefonderna i enlighet med vad som förordas i motionen motiveras främst av att många inom arbetslivet har bakom sig en kortvarig skolgång. De som en gång lämnat skolan brukar vanligtvis ej heller senare i livet ta del av samhällets utbildningsresurser. Det finns i dag klara samband mellan skolbakgrund och arbetslöshet. Kort sagt: en dålig skolutbildning ger sämre möjligheter att ta tillvara de rättigheter man har, det ger sämre möjligheter att påverka samhällsutvecklingen och ovanpå allt ökad arbetslöshet. Det är därför ur demokratisk synvinkel mycket viktigt att alla med kort skolgång får möjligheter att komplettera sin bristfälliga utbildning. Ökad vuxenutbildning är också motiverad utifrån den snabba tekniska utvecklingen. Kunskap om den nya tekniken måste ges till så många som möjligt. Denna kunskap skall inte få bli ett privilegium för några få tekniker och ingenjörer. Detta är viktigt inte minst ur demokratisk synvinkel. Den som har kunskap om den nya tekniken är också den som har den största möjligheten att påverka hur tekniken skall användas och utformas.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört tillstyrker utskottet motion Fi214.

dels utskottets hemställan under 10 c) bort ha följande lydelse:

> 10. beträffande *förnyelsefonder*
>
> c) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi214 hos regeringen begär förslag till en utbyggnad av förnyelsefonderna i enlighet med vad utskottet anfört,

14. Investeringsfonder

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet vill" och på s. 43 slutar med "motion Fi209" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av motion Fi206 (m) anföra följande.

Investeringsfonderna tillskapades ursprungligen som ett konjunkturpolitiskt medel. Efter flera års erfarenheter framstår det emellertid som uppenbart att den typen av konjunkturell styrning inte är effektiv utan snarare skadlig. Under många år var därför investeringsfonderna generellt frisläppta och utgjorde en skattestimulans för investeringar. Fr. o. m. föregående år har fonderna generellt varit bundna för maskininvesteringar. Detta är olyckligt och har lett till svårigheter för många företag i samband med investeringar.

Enligt utskottets mening bör investeringsfonderna vara generellt frisläppta. På sikt måste dock frågan om investeringsfonderna prövas i samband med en översyn av hela företagsbeskattningen. Utskottet tillstyrker motion Fi206

yrkande 1. Därmed tillgodoses även intentionerna i motionerna Fi209 och Fi216.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

> 11. beträffande *investeringsfonder*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi206 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1985/86:Fi209 och 1985/86:Fi216 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om generellt frisläpp av investeringsfonderna,

15. Exportdepositioner

Björn Molin (fp), Nils G. Åsling (c), Britta Hammarbacken (c) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Det innebär" och slutar med "och Fi221" bort ha följande lydelse:

Efter regeringsbeslutet att återbetala exportdepositionerna avseende trävaror m. m. är det endast några tiotal företag som alltjämt tvingas ha medel innestående på konton i riksbanken. Dessa företag återfinns inom pappersmasse-, pappers- och pappindustrin.

Enligt utskottets mening finns det inte något bärande skäl att behålla exportdepositionerna för dessa få företag. Även resterande depositioner bör därför återbetalas till företagen under innevarande år. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

> 12. beträffande *exportdepositioner*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Fi202 och 1985/86:Fi221 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om återbetalning av exportdepositioner för skogsprodukter,

16. Exportdepositioner

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Det innebär" och slutar med "och Fi221" bort ha följande lydelse:

Efter regeringsbeslutet att återbetala exportdepositioner som avser trävaror, återstår företag inom pappersmasse-, pappers- och pappindustrin, som alltjämt har medel innestående på konton hos riksbanken.

Enligt utskottets uppfattning är en reglering med exportdepositioner störande för marknadsekonomin. Företagen tvingas genom systemet deponera en viss andel av exportvärdet hos riksbanken. Det innebär ett hinder mot att använda dessa medel på det sätt som är bäst för företaget, vilket bl. a. hämmar investeringarna inom branschen. Systemet med exportdepositioner drabbar även företag med mycket låg likviditet. Det har tvingat många

företag att söka dispens från depositionskravet. Därigenom har en onödig byråkrati kommit till stånd.

Utskottet anser inte att regleringar av detta slag får en konjunkturutjämnande verkan. Systemet med exportdepositioner lägger speciella bördor på exportindustrin som utskottet inte anser vara motiverade.

Mot här angiven bakgrund anser utskottet att systemet med exportdepositioner helt bör avskaffas och de deponerade medlen omedelbart återbetalas.

dels utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *exportdepositioner*

a) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi202 antar följande

Förslag till Lag om upphävande av lagen (1984:502) om exportdepositioner för skogsprodukter

Härigenom föreskrivs att lagen (1984:502) om exportdepositioner för skogsprodukter skall upphöra att gälla fr. o. m. den 1 april 1986,

b) att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi221 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om återbetalning av exportdepositioner,

17. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "**Budgetutvecklingen 1982/83**" och på s. 54 slutar med "eller inte" bort ha följande lydelse:

Den förda budgetpolitiken

Det gångna årets finanspolitik har varit alltför svag, vilket bl. a. lett till en internationellt sett hög räntenivå. Utskottet delar regeringens bedömning att en uppstramning av finanspolitiken måste ske genom utgiftsminskningar så att bördan på penningpolitiken kan lätta. Men vårt läge hade varit betydligt bättre om regeringen redan för ett år sedan vågat föreslå utgiftsminskningar.

Trots att regeringen i finansplanen genomgående betonar vikten av en stram finanspolitik innebär budgetförslaget enligt utskottets mening att åtstramningen är otillräcklig. Nedskärningarna av framför allt statsbidragen till kommunsektorn borde ha varit större mot bakgrund av den goda finansiella utveckling som väntas där nästa år. En hårdare budgetprövning vad gäller stöd till företag och anslag till olika statliga myndigheter och verk hade också varit önskvärd. Besparingarna i subventioner och bidrag till hushållen borde också ha varit större men till fullo motverkats med skattesänkningar. Minskningen av bostadssubventionerna kunde t. ex. ha varit större om åtgärden kombinerats med borttagande av fastighetsskatten.

För budgetåret 1986/87 förutses nu budgetunderskottet minska med drygt 3 miljarder kronor, från 52,2 miljarder kronor i år till 48,9 miljarder kronor

nästa budgetår. Tendensen är riktig men minskningen är otillräcklig.

Huvudförklaringen till att budgetunderskottet beräknas stanna under 50 miljarder kronor är inte regeringens åtstramning utan de stora löneökningarna 1984 och 1985. För ett år sedan bedömdes underskottet uppgå till 63,5 miljarder kronor innevarande budgetår. Nu beräknas underskottet för 1985/86 bli drygt 11 miljarder kronor lägre. I finansplanen sägs klart att detta beror på att statsinkomsterna, främst inkomstskatten och mervärdeskatten, ökat snabbare än väntat till följd av alltför stora löneökningar. På kort sikt leder snabba löneökningar till att budgetunderskottet minskar. På längre sikt blir resultatet dock ett försämrat budgetsaldo till följd av att tillväxten avtar.

Utvecklingen under det gångna året understryker den osäkerhet som finns i alla budgetprognoser. Skillnaden mellan prognos och utfall kan lätt uppgå till 10–15 miljarder kronor till följd av t. ex. annan konjunkturutveckling eller större löneökningar.

Ett underskott på knappt 50 miljarder kronor bör ses i perspektivet att vi har nått kulmen på den goda konjunktur som drogs i gång av den amerikanska uppgången och de kraftiga devalveringarna 1981 och 1982.

För att belysa hur förändringar i offentliga inkomster och utgifter påverkar samhällsekonomin redovisas i den preliminära nationalbudgeten beräkningar av finanspolitikens effekter.

Tabell. Finanspolitiska effekter

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Staten	−0,9	−0,8	2,8	3,7	2,3	−1,0	0,0	1,2	−1,3	−2,9	−0,5	−0,6
Socialförsäkringen	0,2	−0,1	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	−0,2	−0,3	0,6
Kommunerna	1,4	0,6	0,6	−1,0	1,2	1,3	0,5	0,4	0,6	0,4	0,3	0,4
Totala offentliga sektorn	0,7	−0,3	3,7	3,1	3,7	0,5	0,6	1,9	−0,5	−2,7	−0,5	0,4

Källa: Finansdepartementet.

Som framgår av tabellen fick finanspolitiken en mycket restriktiv inverkan på samhällsekonomin 1984 till följd av stora skattehöjningar, minskade pensioner och en neddragning av industrisubventionerna. Under valåret 1985 minskade den kontraktiva effekten avsevärt och i år blir den finanspolitiska effekten t. o. m. expansiv.

Orsaken till försvagningen av finanspolitiken är dels fjolårets mycket svaga budgetpolitik, dels att de budgetförstärkningar som nu föreslås endast i ringa mån påverkar innevarande kalenderår.

Den förda skattepolitiken innebar att skatternas andel av BNP i fjol steg till rekordnivån 52 %. Regeringen säger nu att de senaste årens skattehöjningspolitik skall upphöra och att skattetrycket skall vara i stort sett oförändrat. Det är i och för sig välkommet att regeringen tycks vara beredd att ompröva den tidigare skattepolitiken, men ett land med världens högsta skattetryck måste ha betydligt högre ambitioner än så.

Budgetpolitiken är en viktig del i den ekonomisk-politiska strategin att återställa balansen i den svenska ekonomin. Att krympa både budgetens utgifts- och inkomstsida har stor betydelse för möjligheterna att förbättra den svenska ekonomins förutsättningar.

Målet för de offentliga finanserna bör – som framhålles i motion *Fi213* (m) – vara att avveckla det strukturella underskottet samtidigt som den offentliga utgiftsnivån och skattetrycket sänks. En avveckling av underskottet innebär att den offentliga sektorns finanser över en konjunkturcykel bör vara i balans. Utskottet delar inte regeringens åsikt att målet bör vara att skapa ett långsiktigt överskott i den totala offentliga sektorn. Det sparande och den kapitalbildning som är nödvändig för näringslivets behov bör i stället ske i företagen och i hushållen.

Samtidigt som den offentliga sektorns sparandeunderskott elimineras bör enligt utskottet målet vara att sänka skattetrycket med ca 5 procentenheter den kommande femårsperioden. Det skulle betyda att skattetrycket 1991 skulle vara nere i knappt 47 % av bruttonationalprodukten, vilket innebär ett närmande till övriga högskatteländer.

En minskning av budgetunderskottet är nödvändig för att få ner realräntan och inflationen, vilket därmed förbättrar tillväxtförutsättningarna i näringslivet. I den mån konjunktursituationen nästa år blir sådan att budgetunderskottsminskningen leder till att den totala efterfrågan kommer på en alltför låg nivå, bör detta enligt utskottet motverkas med ytterligare skattesänkningar. Ökade utgifter är inte längre ändamålsenliga för att stimulera ekonomin.

Utskottet konstaterar att förslagen i motion Fi213 (m) innebär att huvuddelen av de utgiftsminskningar som regeringen föreslår accepteras. Utskottet delar motionärernas uppfattning att utgiftsminskningar på sammanlagt 18 miljarder kronor på helår bör genomföras. Av dessa budgetförstärkningar bör knappt 4 miljarder kronor vara utförsäljning av företag och skogsmark.

Storleken på besparingarna innebär att skatterna kan sänkas med drygt 10 miljarder kronor samtidigt som det kassamässiga underskottet minskar med drygt 8 miljarder kronor jämfört med regeringens förslag. Som framgår av motionen Fi213 (m) innebär det att underskottet minskar med 3,6 miljarder exkl. utförsäljningen av företag.

För budgetåret 1986/87 innebär denna budgetpolitik en något större åtstramning till följd av att skattesänkningsförslagen träder i kraft först den 1 januari 1987. Utskottet förordar att denna budgetpolitik genomförs.

Tonvikten i denna budgetpolitik är lagd på besparingar som inte direkt påverkar hushållens köpkraft och på utgiftsminskningar som minskar de automatiska utgiftsökningarna. Avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är gjord så att hushållens ekonomiska situation förbättras.

Utskottet anser det angeläget att hushållens resurser i större utsträckning består av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun. På samma sätt som de grundläggande obalanserna i Sveriges ekonomi orsakas av en växelverkan mellan offentliga utgiftsökningar och skattehöjningar, förutsätter återvunnen balans att besparingar och skattesänkningar följs åt.

Besparingar behövs för att sänka realräntan och minska inflationen, skattesänkningar för att hålla uppe hushållens köpkraft och för att återställa drivkrafterna i ekonomin.

De besparingsförslag som föreslås i motion Fi213 (m) berör ett stort antal utgiftsposter på statsbudgeten. Stora nedskärningar föreslås i överföringarna till kommunerna. Nedskärningarna i anslagen till statliga myndigheter och i olika stödformer till företagen är också omfattande. Motionärerna vill också minska räntebidragen till flerfamiljshus och slopa kompensationen för fastighetsskatten samtidigt som fastighetsskatten avskaffas.

Minskade anslag föreslås till mjölksubventioner, bidragen till arbetslöshetskassorna och anslagen till vuxenutbildningen. Sjukpenningsersättningen föreslås bli begränsad till 60 % de första tio dagarna, därefter 80 % under tre månader.

Vad gäller skattepolitiken föreslår motionärerna att inkomstskatten sänks fram till år 1989, då marginalskatten bör uppgå till högst 40 % i inkomstlägen upp till 140 000 i årets prisnivå. För barnfamiljer föreslås ett kommunalt grundavdrag på i en första etapp 5 000 kr. per barn. Vidare föreslås att arvs-, förmögenhets- och gåvoskatterna minskar och att aktiebeskattningen lindras.

Trots de omfattande skattesänkningsförslagen förbättras budgetsaldot med nästan 4 miljarder för 1987, även om hänsyn ej tas till försäljningen av de statliga företagen med nästan 4 miljarder kronor.

De skattesänkningar som motionärerna föreslår för 1988 och 1989 förutsätter ytterligare besparingar. Utskottet vill i detta sammanhang peka på möjligheterna att ytterligare minska statsbidragen till kommunerna som ett sätt att finansiera fortsatta marginalskattesänkningar.

I motionerna *Fi219* (fp) och *Fi217* (c) redovisas budgetalternativ som i långa stycken överensstämmer med förslagen i motion Fi213 (m). Den förordade neddragningen av budgetunderskottet är av samma omfattning. I motionerna förordas också en i stor utsträckning gemensam inriktning av besparingsarbetet. Sålunda förordas utgiftsminskningar vad beträffar t. ex. överföringar till kommunerna, subventioner till bostadssektorn och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassor. Dessutom finns en rad gemensamma skattesänkningsförslag och förslag om utförsäljning av statliga företag. Enligt utskottets mening innebär emellertid inte de föreslagna förändringarna i motionerna Fi219 och Fi217 att alla önskvärda skattesänkningar kan genomföras.

I motion *Fi218* (vpk) förordas såväl stora skatteskärpningar som utgiftsökningar. En sådan budgetpolitik avvisar utskottet bestämt.

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 1985/86:100 bilaga 1 mom. 2, motion Fi219 (fp) yrkande 2, motion Fi217 (c) yrkande 2, motion Fi211 yrkande 2 och motion Fi218 (vpk) yrkande 2 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion Fi213 (m) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:100 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 2, 1985/86:Fi217 yrkande 2, 1985/86:Fi218 yrkande 2 och 1985/86:Fi219 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1985/86:Fi213 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Björn Molin (fp) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "**Budgetutvecklingen 1982/83**" och på s. 54 slutar med "eller inte" bort ha följande lydelse:

I finansplanen förutses budgetunderskottet som andel av BNP nästa budgetår bli drygt 5 %. Detta är en kraftig minskning sedan budgetåret 1982/83 då underskottet uppgick till ca 13 % av BNP. I huvudsak beror denna budgetförstärkning på skattehöjningar, utflyttning av vissa utgifter ur statsbudgeten samt på den internationella högkonjunkturen.

I följande tabell visas statens inkomster och utgifter som andel av BNP vid några olika tillfällen.

	1982/83 utfall	1986/87 enl. LB83	1986/87 enl. BP86
Inkomster	28,7	26,5	30,5
Utgifter exkl. räntor	34,5	30,4	28,1
Statsskuldsräntor	7,2	9,2	7,6
Budgetsaldo	13,0	13,1	5,2

Som framgår av tabellen har statens inkomster ökat med ca 2 procentenheter mellan budgetåret 1982/83 och prognosen för budgetåret 1986/87. I 1983 års långtidsbudget räknade man med en minskning på ungefär lika mycket. Jämfört med budgetåret 1982/83 är det alltså fråga om en inkomstförstärkning på ca 17 miljarder kronor i dagens priser och på nästan 38 miljarder kronor jämfört med långtidsbudgeten.

Denna inkomstförstärkning beror endast till ringa del på att BNP har ökat snabbare än beräknat. I huvudsak måste den hänföras till skattehöjningar och andra inkomstförstärkningar. Den totala skattekvoten nådde år 1985 rekordnivån 52 %.

På utgiftssidan framgår det att utgifterna exkl. räntor har minskat med mer än 6 procentenheter eller i dagens priser ca 56 miljarder kronor. Ungefär två tredjedelar av denna minskning förutsågs i långtidsbudgeten. Den största enskilda posten i denna förutsedda minskning är reduktionen av industristöd och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket förklarar mer än 20 miljarder kronor.

Totalt sett kan förstärkningen av statsbudgeten sedan budgetåret 1982/83 på i dagens priser ca 70 miljarder kronor återföras till följande faktorer:

- Skattehöjningar, ca 20 miljarder kronor
- Minskade industrisubventioner, ca 20 miljarder kronor
- Minskade pensioner, ca 2 miljarder kronor
- Minskade utgifter som hänger samman med demografiska faktorer, framför allt färre skolungdomar och färre pensionärer som står utanför ATP, ca 16 miljarder kronor
- Utflyttning av vissa poster ur budgeten, främst bostadslån och vissa affärsverks investeringar, ca 15 miljarder kronor

Från detta skall dras den ökade budgetbelastning som ökade statsskuldsräntor innebär, ca 3 miljarder kronor.

Analysen visar tydligt att det allmänna "budgetgnetandet" inte förklarar den minskning av budgetunderskottet som skett. De politiska beslut som verksamt bidragit till underskottsminskningen är främst av två slag:

- Skatteskärpningar
- Utflyttning av utgifter ur statsbudgeten (utan att utgifterna i sig minskat).

Utskottet anser att det är nödvändigt att ytterligare minska budgetunderskottet. Detta måste ske genom utgiftsminskningar, eftersom skattehöjningar enligt utskottets mening inte längre är möjliga. Utskottet anser det tvärtom angeläget att utgiftsminskningarna görs så stora att utrymme skapas för både vissa skatteminskningar och en minskning av budgetunderskottet.

För innevarande budgetår förutses nu ett underskott på ca 51 miljarder kronor. Detta är en väsentlig minskning i förhållande till vad som angavs i budgetpropositionen 1985, då underskottet beräknades till drygt 63 miljarder kronor. Hela denna förbättring beror emellertid på lägre utgifter för statsskuldsräntor och på högre skatteinkomster på grund av de stora löneökningarna åren 1984 och 1985. Denna senare "förbättring" är enligt utskottet på lång sikt negativ och innebär ytterligare förluster av konkurrenskraft och marknadsandelar för svenskt näringsliv.

Som utskottet tidigare anfört i fråga om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken anser utskottet att budgetpolitiken måste ges en så stram utformning att utrymme ges för en mindre restriktiv penningpolitik samtidigt som pris- och kostnadsökningarna dämpas. Utskottet vill också upprepa vad utskottet anfört sedan flera år, nämligen att möjligheten till höjda reallöner endast kan förverkligas om de offentliga utgifterna minskar.

Utskottet ansluter sig således till den budgetpolitik som redovisas i motion *Fi219* (fp). Regeringens förslag i budgetpropositionen innebär visserligen en välkommen förändring jämfört med tidigare år i så måtto att besparingar på ca 7 miljarder kronor föreslås, men utskottet delar uppfattningen i motion Fi219 (fp) att detta är alltför litet. Regeringens förslag innehåller inte heller de förslag till skattesänkningar som utskottet anser nödvändiga för att skapa förutsättningar för en högre tillväxt i den svenska ekonomin.

Enligt den bedömning av den internationella konjunkturutvecklingen för 1986 och framöver som nu kan göras, och som utskottet tidigare redovisat, förefaller den tidigare väntade dämpningen av konjunkturen flyttas fram i tiden. Enligt utskottets mening ger detta ett ytterligare tillfälle att ta itu med de grundläggande obalanserna i den svenska ekonomin. Jämfört med

regeringens förslag bör således större utgiftsminskningar, vissa skattelättnader och en större minskning av budgetunderskottet åstadkommas.

Utskottet anser att de besparings- och skatteförslag som redovisas i motion Fi219 (fp) totalt sett innebär ett både strukturellt och stabiliseringspolitiskt bättre förslag än det regeringen presenterat.

Skattelättnader

De skattelättnader som utskottet förordar kan kort sammanfattas i ordet "tillväxtfrämjande". Därmed avses i första hand lindringar i beskattningen av arbete och sparande.

Utskottet ställer sig således bakom förslagen i motion Fi219 (fp) om fortsatta marginalskattesänkningar så att om två år gränsen för högst 50 % marginalskatt höjts till ca 200 000 kr. (26 basenheter). Dessutom bör marginalskattetaket sänkas till 70 %. Det fulla inflationsskyddet i skatteskalan måste återinföras. Dessutom måste förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag avskaffas samt vissa andra sänkningar göras i förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna. För att något lindra den existerande dubbelbeskattningen på enskilt riskvilligt sparande bör den tidigare införda men av nuvarande regeringen avskaffade skattereduktionen för aktieutdelningar återinföras. Skattereduktionen för fackföreningsavgifter bör avskaffas. Slutligen anser utskottet att den statliga fastighetsskatten bör avskaffas från den 1 januari 1987.

Utskottet har beräknat att effekten av de föreslagna skattesänkningarna på kort sikt innebär ett bortfall av statsinkomster på 6,1 miljarder kronor på helår. Från detta dras statens inkomstökning genom den slopade skattereduktionen på fackföreningsavgifter varför skattesänkningarna netto summerar till 4,8 miljarder kronor. Beloppen framgår av nedanstående tabell.

Skatteförändringar (milj. kr., + innebär skattesänkning)

	Budgetåret 1986/87	Helår 1987
Marginalskattesänkningar	500	1 500
Inflationsskydd	–	–
Arbetande kapital	–	100
Förmögenhets-, arvs- o. gåvoskatt	–	300
Aktieutdelningar	–	300
Fastighetsskatten	–	3 900
Summa skattesänkningar	500	6 100
Slopat fackavdrag	–	–1 300
Skattesänkningar, netto	**500**	**4 800**

Permanenta utgiftsökningar

Utskottet ställer sig bakom de förslag till ökade utgifter som föreslås i motion Fi219 (fp). Dessa innebär en höjning av anslaget till u-landsbiståndet med 280 milj. kr., en ökning av anslaget för regionalpolitiska insatser med 60 milj. kr., samt en höjning av arbetslöshetsersättningen med 25 kr. mer än förslaget i budgetpropositionen. Utgiftsökningarna summerar till 340 milj. kr.

Omprioriteringar av utgifter

Utskottet anser att de förslag till omprioriteringar på utgiftssidan som redovisas i motion Fi219 (fp) är väl avvägda. De innebär framför allt en prioritering av kvaliteten i högskoleutbildningen, insatser för miljön, ett familjepolitiskt reformförslag samt insatser mot sjukdomen aids. Dessa omprioriteringar medför totalt sett minskade utgifter med 23 milj. kr. för budgetåret 1986/87 och för helåret 1987 med 88 milj. kr.

Permanenta utgiftsminskningar

I motion Fi219 (fp) redovisas permanenta besparingsförslag som för budgetåret 1986/87 uppgår till drygt 4,8 miljarder kronor. För helåret 1987 blir besparingseffekten större, eller ca 8,9 miljarder kronor.

Som närmare redovisas nedan i avsnittet om den kommunala ekonomin anser utskottet det nödvändigt med en avsevärt större minskning av statsbidragen till kommunerna än vad regeringen föreslår. För helåret 1987 bör den totala minskningen uppgå till ca 6 miljarder kronor. I förhållande till regeringens nu presenterade förslag innebär detta en ytterligare besparing på 3,7 miljarder kronor för år 1987. Andra större besparingsförslag som utskottet anser nödvändiga gäller en reducering av ersättningsnivån inom sjukförsäkringen till 80 % under de första 30 dagarna, en höjning av egenavgifterna till arbetslöshetskassorna med 25 kr. per månad i genomsnitt, samt minskningar i bostadssubventionerna. Därutöver ställer sig utskottet bakom ett antal andra besparingsförslag som redovisas nedan i tabellen.

Permanenta utgiftsminskningar (milj. kr., – innebär besparing)

	Budgetåret 1986/87	Helår 1987
Kommunerna	–1 850	–3 700
Sjukförsäkringen	– 500	–1 000
Arbetslöshetskassorna	– 500	–1 000
Bostadssubventionerna		
o kompensation för fastighetsskatten	– 790	–1 580
o hyresrabatter m. m.	– 445	– 645
o räntebidrag	– 150	– 300
Industripolitik	– 170	– 170
Energi	– 80	– 80
Höjda sjukvårdsavgifter	– 200	– 200
Statliga förnyelsefonder	– 100	– 100
Slopat bussbidrag	– 48	– 48
Statliga lokaler	– 13	– 30
Summa besparingar	**–4 846**	**–8 853**

Engångsförändringar

Utskottet delar också den uppfattning som framförs i motion Fi219 (fp) om ett antal förslag av mer eller mindre tillfällig karaktär för att rensa statens balansräkning. Den största enskilda posten i denna grupp torde vara en kommande utflyttning av oprioriterade bostadslån i den mån detta är privatekonomiskt fördelaktigt för låntagarna. Utskottet förutsätter att även regeringen beaktat denna möjlighet och beräknar därför inget belopp.

Utförsäljning av statliga företag bör kunna ske för ca 3 miljarder kronor per år under en följd av år. Dessutom bör försäljning av domänverkets skog kunna ske för ca 400 milj. kr. De statliga lokaliseringslånen på 300 milj. kr. bör flyttas ut på den vanliga kreditmarknaden med statliga garantier. Avkastningskravet för televerket bör höjas så att inleveranserna ökar med ca 200 milj. kr.

Utskottet anser även att en engångsutgift för försvaret krävs på ca 240 milj. kr. för att kompensera för den bristande priskompensation som regeringen föreslår. Likaså krävs sannolikt en engångsökning av anslaget för att täcka statens andel på 40 % av kostnaderna för spannmålsöverskottet, vilket utskottet beräknar till ca 160 milj. kr.

Totalt sett innebär utskottets förslag till engångsförändringar en budgetavlastning på 3,5 miljarder kronor.

Sammanfattning

De förslag till förändringar som utskottet ovan ställt sig bakom innebär sammanfattningsvis följande.

	Budgetåret 1986/87	Helår 1987
Skattesänkningar	− 500	−4 800
Ökade utgifter	− 340	− 340
Omprioriteringar netto	+ 23	+ 88
Besparingar	+4 846	+8 853
Saldoförbättring	**+4 029**	**+3 801**
Minskade statsskuldsräntor	+ 200	+ 300
Total saldoförbättring	**+4 229**	**+4 101**

Även de engångsförbättringar på ca 3,5 miljarder kronor som utskottet ovan föreslagit leder självfallet till minskat budgetunderskott och minskade statsskuldsräntor. Det går emellertid inte att exakt beräkna hur stor denna post blir, eftersom det bl. a. beror på när i tiden t. ex. utförsäljningen av statliga företag sker. Utskottet har därför undvikit att precisera någon budgeteffekt i tabellen för dessa förslag.

Utskottet tillstyrker således yrkande 2 i motion Fi219 (fp).

I motionerna *Fi213* (m) och *Fi217* (c) föreslås i stora delar en liknande utgifts- och skattepolitik som den utskottet ovan förordar. Det gäller både vissa besparingar och vissa skattesänkningar.

I motion Fi213 (m) föreslås emellertid också stora besparingar på bl. a. biståndet till de fattiga länderna samt enligt utskottets uppfattning alltför stora nedskärningar inom sjukförsäkringen. Samtidigt är skattesänkningarna mycket omfattande, vilket skulle ställa stora och socialt svåracceptabla krav på framtida besparingar. Utskottet anser inte detta vara en lämpligt avvägd politik och avstyrker därför yrkande 2 i motion Fi213 (m).

I motion Fi217 (c) diskuteras bevarade eller utökade livsmedelssubventioner och/eller en differentierad moms. Utskottet kan inte tillstyrka detta och avstyrker därför yrkande 2 i motion Fi217 (c).

I motion *Fi218* (vpk) föreslås stora utgifts- och skatteökningar som helt

strider mot de principer för budgetpolitiken som utskottet ovan förordat. Utskottet avstyrker således yrkande 2 i motion Fi218 (vpk).

I motion *Fi211* av Alf Svensson (c) föreslås bl. a. skattesänkning genom tudelningsprincipen. Utskottet kan inte tillstyrka detta och avstyrker därför yrkande 3 i motion Fi211 (c).

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

> 13. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 2, 1985/86:Fi213 yrkande 2, 1985/86:Fi217 yrkande 2 och 1985/86:Fi218 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1985/86:Fi219 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Nils G. Åsling (c) och Britta Hammarbacken (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "**Budgetutvecklingen 1982/83**" och på s. 54 slutar med "eller inte" bort ha följande lydelse:

Budgetutvecklingen innevarande budgetår

Statens budgetunderskott har minskat kraftigt under innevarande budgetår 1985/86 jämfört med föregående budgetår. Enligt riksrevisionsverkets senaste budgetprognos beräknas underskottet till drygt 50 miljarder kronor. I huvudsak finns tre förklaringar till minskningen av budgetunderskottet. För det första minskade utflyttningen av bostadsinvesteringarna det kassamässiga underskottet med 8 miljarder kronor. För det andra har de stora löneökningarna och den höga privata konsumtionen inneburit ökade inkomstskatter med drygt 5 miljarder kronor och ökade momsintäkter med drygt 4 miljarder kronor. För det tredje har den sänkta dollarkursen och nedgången i de internationella räntorna minskat såväl valutakursförlusterna som räntekostnaderna med totalt drygt 8 miljarder kronor.

Några strukturella besparingar i statens utgifter har däremot inte skett. Tvärtom fick penningpolitiken under 1985 bära en orimligt hög börda i stabiliseringspolitiken. Detta ledde till att den svenska räntenivån under en stor del av 1985 låg nästan dubbelt så högt som den internationella räntenivån.

Den socialdemokratiska regeringen avvisade den icke-socialistiska oppositionens förslag att det ur konjunktursynpunkt goda året 1985 borde utnyttjas för reella besparingar i statsbudgeten. I stället sattes, inte minst under valrörelsen, besparingspolitiken i motsatsställning till en rättvis fördelningspolitik. Föreslagna utgiftsminskningar kritiserades ensidigt utan att någon samtidig analys skedde av budgetunderskottets effekter på inflation och räntor.

Utskottet anser för sin del att en minskning av budgetunderskottet är nödvändig för att en rättvis fördelningspolitik långsiktigt skall kunna

upprätthållas. Självfallet måste emellertid besparingar väljas så att inte ekonomiskt svaga grupper drabbas. Om besparingarna har generell karaktär måste de kombineras med särskilda insatser, som dämpar effekterna för de personer eller kommuner som har svårast att bära minskade statliga bidrag.

Tyvärr innebar den socialdemokratiska valpropagandan att det krismedvetande, som mödosamt byggts upp av de icke-socialistiska regeringarna, undergrävdes kraftigt. Detta har nu slagit tillbaka på regeringen i form av s. k. Dala-uppror.

Riktlinjer för budgetpolitiken 1986/87

I tabellen nedan redovisas statens finanser såsom de borde utvecklats enligt långtidsutredningens balansalternativ, samt hur de i verkligheten blivit. Där framgår att såväl inkomsterna (främst indirekta skatter) som utgifterna har ökat klart snabbare än i balansalternativet. Av den finansiella förbättringen fram till 1987 återstår 8 miljarder kronor.

	1983-LU	1983-PNB	1987-LU	1986-PNB
Inkomster	215	217	288	297
Utgifter exkl. utlåning och kursförluster	273	272	313	330
Finansiellt sparande	–58	–55	–25	–33

Utskottet anser att långtidsutredningens målsättning för neddragningen av budgetunderskottet fortfarande bör gälla. Neddragningen bör ske genom utgiftsminskningar. Ett ökat skattetryck är inget alternativ med hänsyn till det redan höga skattetrycket.

Utskottet har noterat att regeringen, tvärtemot valpropagandan, i årets budget föreslagit besparingar på ca 7 miljarder kronor. Ur demokratisk synpunkt är det naturligtvis betänkligt med sådan avvikelse från den bild man gav väljarna, men ur ekonomisk synpunkt hälsar utskottet med tillfredsställelse omläggningen av den socialdemokratiska politiken.

Budgetunderskottet bedöms nu bli knappt 50 miljarder kronor nästa budgetår. De sänkningar av oljepriserna och dollarkursen som skett under de senaste två månaderna kan komma att medföra ytterligare något mindre underskott.

Mot den här bakgrunden är utskottets samlade bedömning att en ytterligare minskning av budgetunderskottet med drygt 3 miljarder kronor bör ske utöver vad regeringen föreslagit.

Utskottet föreslår följande besparingar jämfört med regeringens förslag till statsbudget för 1986/87:

Besparingar	Milj. kr.
Räntelån på kapitalmarknaden	550
Kompensation fastighetsskatten	790
Räntebidrag äldre lån	810
Hyresrabatter	160
Lokaliseringslån flyttas ut på kapitalmarknaden	300
Energiområdet	755
AMS (sammanlagt)	1 000
Egna avgifter, a-kassa	450
Bidrag till kommunala gator m. m.	200
Televerket	300
Bidragsförskott	275
Delpensionsfonden	350
Kompensation för borttagen kommunal beskattning av juridisk person	1 570
Diverse mindre besparingar	50
	7 560

Utskottet anser å andra sidan att följande utgiftsökningar är påkallade:

Ökade utgifter	Milj. kr.
U-hjälp	280
Barnbidrag	950
Vårdnadsersättning (netto)	700
Undantagandepensionärer	60
Regionalpolitik	262
Småföretag	45
Energiforskning	50
Vägunderhåll	500
Enskilda vägar	25
Lärarlöner	617
Studiemedel	90
Högskolan	77
Kyrkan	90
Försvar	240
Jordbruk	300
Skogspolitik	255
Norrlandsstöd m. m.	40
Skatteutjämning	500
Brottsbekämpning	27
	5 108

Utskottet anser även att följande sänkningar bör ske av skatte- och avgiftsuttagen jämfört med regeringens förslag:

Skatter och avgifter	Milj. kr.
Marginalskatter	300
Fribelopp	30
Förmögenhet, arv, gåva	125
Fastighetsskatt (slopas 1/1 -87)	400
Skattereduktion eninkomstfamilj	175
Ej höjning av arbetsmarknadsavgift 0,3 %	225
	1 255

Utskottet anser vidare att vissa förändringar bör ske av skattereglerna som medför ökade skatteinkomster:

Kolskatt	300 milj. kr.
Sänkt schablonavdrag till 1 000:–	1 400 milj. kr.
	1 700 milj. kr.

Utskottet ansluter sig beträffande inriktningen av den kommunala ekonomin till förslaget i motion Fi217 (c) att det kommunala grundavdraget bör höjas med 1 500 kr. till 9 000 kr. Kostnaden för denna skattesänkning (2,8 miljarder kronor) bör bäras av den kommunala sektorn redan 1987 genom en motsvarande begränsning av det kommunala skatteunderlaget. Skattesänkningen får därför ingen påverkan på utfallet av statens budget.

Utöver de nu nämnda budgetförändringarna anser utskottet att försäljning av statliga företag och utflyttning av äldre bostadslån bör kunna ske i en omfattning som redan under budgetåret kan ge staten engångsintäkter på åtskilliga miljarder kronor.

Utskottets samlade budgetförslag skulle, inkl. effekterna av engångsintäkterna, innebära minskade ränteintäkter på i runt tal en halv miljard kronor.

Sammanfattningsvis innebär detta att utskottet tillstyrker den inriktning av budgetpolitiken som framgår av motion Fi217 (c).

I motion Fi213 (m) föreslås dels långtgående inkomstskattesänkningar, dels nedskärningar på bl. a. u-hjälpen och mjölksubventionerna.

I motion Fi219 (fp) diskuteras dels sänkt kommunalt grundavdrag, dels nedskärningar på bl. a. livsmedelssubventionerna.

I motion Fi211 (Alf Svensson c) föreslås bl. a. skattesänkning genom tudelningsprincipen.

Dessa inslag gör att utskottet avvisar de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken i motionerna Fi213 (m), Fi219 (fp) och Fi211 (Alf Svensson c).

I motion Fi218 (vpk) föreslås dels stora offentliga utgiftsökningar, dels en kraftig höjning av det totala skattetrycket. Utgiftsökningarna är så omfattande att de trots skattehöjningarna skulle leda till en kraftig ökning av budgetunderskottet. Utskottet avvisar bestämt en sådan inriktning av budgetpolitiken.

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

> 13. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:100 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 2, 1985/86:Fi213 yrkande 2, 1985/86:Fi218 yrkande 2 och 1985/86:Fi219 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1985/86:Fi217 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "För *budgetåret*" och slutar med "hållits tillbaka" bort ha följande lydelse:

För *budgetåret 1985/86* förutses nu ett väsentligt lägre budgetunderskott än vad som finns upptaget i statsbudgeten. Enligt riksrevisionsverkets (RRV) senaste budgetprognos (budgetprognos nr 4) beräknas underskottet till 50,8 miljarder kronor. Bakom denna gynnsamma utveckling ligger en förbättring av lönerna utöver vad som beräknats vilket i sin tur givit ökade inkomster för statskassan genom skatteintäkter. Det är dock oroande om företagen som en följd av detta låter prisutvecklingen skena iväg och av den anledningen förlorar marknadsandelar.

Som tidigare nämnts är löneökningar på vinsternas bekostnad en nödvändighet för en bättre fördelning av produktionsresultatet och till fördel för en jämn och stabil utveckling av den inhemska efterfrågan.

Det kan naturligtvis hävdas att det samlade konsumtionsutrymmet är begränsat. Av den anledningen krävs i fortsättningen en skärpt fördelningspolitisk profil i budgetarbetet. Enligt utskottets mening bör man sålunda inrikta sig på att föra över medel till samhället och de sämst ställda från de privata kapitalägare och institutioner som har berikat sig på den hittillsvarande utvecklingen.

Regeringens budgetförslag tillgodoser inte dessa krav.

dels den del av utskottets yttrande på s. 51 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "föga trovärdigt" bort utgå.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Åtgärderna skall" och på s. 54 slutar med "eller inte" bort ha följande lydelse:

Åtgärderna skall finansieras genom minskad priskompensation till försvaret och genom höjning av vissa skatter och arbetsgivaravgifter. Sålunda föreslår motionärerna att engångsskatt på stora förmögenheter och provisorisk realräntebeskattning införs. Vidare vill motionärerna finansiera åtgärderna genom en höjning av omsättningsskatten på aktier till 6 % och en höjning av tobaksskatten. Den förbättrade barnomsorgen och arbetslöshetsersättningen är avsedd att finansieras genom att barnomsorgsavgiften höjs med 0,6 procentenheter och arbetsmarknadsavgiften med 0,7 procentenheter. En särskild vattenkraftsavgift skall tas ut från kraftbolag för att vid sidan av statsbudgeten användas för regionalpolitiska utvecklingsinsatser i skogslänen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att en omfördelning av resurser måste ske genom bl. a. beskattning på det sätt som anges i motionen. Det rimmar väl med de uttalade målen om en rättvis fördelningspolitik. Åtagandena på utgiftssidan är mer långtgående än regeringens förslag i budgetpropositionen, samtidigt som motionärerna säger nej till indragningar bl. a. från kommunerna.

Enligt utskottets mening är emellertid åtgärderna väl motiverade. De samhällsekonomiska effekter som de ger upphov till innebär också att

motionens budgetförslag ger ett budgetsaldo som nära ansluter till regeringens förslag.

Budgetförslaget i motion Fi218 (vpk) sammanfattas i motionen på följande sätt:

Utgiftsökning jämfört med regeringens förslag, miljarder kronor

Utveckling av offentlig sektor	1,0
Utvidgat ROT-program	0,3
Nej till indragning från kommunerna	2,5
Trafikinvesteringar	0,2
Förbättrad KBT för pensionärer	0,6
Förbättringar för studerande och vuxenstuderande	0,6
För handikappade (Samh.-företag, lönebidrag)	0,25
FoU-program m. m. på utbildningssektorn	0,4
Minskad matmoms	3,0
Höjda barnbidrag	2,0
Höjda bostadsbidrag	0,7
Höjda värnpliktsförmåner o. bättre civilförsvar	0,3
Höjd A-kassa till 400 kr./dag (0,8)	Arbetsmarknadsavgift + 0,6 %
Förbättrad barnomsorg (3,0)	Barnomsorgsavgift + 0,7 %
Regionalpolitik i länen (0,3)	Ingen nedsättning av företagens socialavgifter i BD-län
Utgiftsökning (netto)	11,85

Inkomstökningar eller besparingar jämfört med regeringens förslag, miljarder kronor

Höjd omsättningsskatt på aktier till 6 % (3 % vardera för köpare o. säljare)	3,5
Engångsskatt på stora förmögenheter	2,0
Realräntebeskattning (provisorisk)	0,7
Höjd tobaksskatt	0,7
Besparingar inom militära sektorn	1,0
Effekter av räntesänkningen på statsskuldräntorna	1,5
Ökat skatteinflöde till staten genom större löneökningar	2,0
Budgetförstärkning	11,4

Utanför budgeten tas ut vattenkraftsavgift av kraftbolagen med 2,4 miljarder. Detta används för regionalpolitisk utveckling i skogslänen. Löntagarfonderna mobiliseras för nationell och regional industriutveckling.

I tabell 8 har utskottet tidigare redovisat att förslagen i motion Fi218 (vpk) ger upphov till en viss budgetförsvagning. Det bör emellertid uppmärksam-

mas att dessa beräkningar utgår från ett statiskt kameralt synsätt där man inte tar hänsyn till de olika dynamiska effekter som förslagen har på samhällsekonomin.

I likhet med motionärerna anser emellertid utskottet att en fortsatt sänkning av räntenivån och den kommande lönerörelsen skall få gynnsam effekt på budgetsaldot. Utskottet finner det också sannolikt att motionärerna vid sina beräkningar t. o. m. har underskattat de positiva effekter deras förslag har i detta avseende. Utskottet gör därför den bedömningen att motionärernas budgetalternativ ger en viss budgetförstärkning jämfört med regeringens budgetförslag.

Som utskottet tidigare har kunnat konstatera finns det i de tre borgerliga partiernas motioner mycket få gemensamma förslag till besparingar. Ett sådant är emellertid kravet på minskade bidrag till arbetslöshetskassorna. Stora skillnader föreligger i övrigt mellan motionerna och inte heller valet av besparingsområden överensstämmer. Den enda samstämmighet som kan noteras är den som gäller de förslag som leder till ökade utgifter eller minskade inkomster för staten.

De budgetalternativ som redovisas av regeringen i budgetpropositionen samt förslagen i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c) och Fi219 (fp) har, tagna var för sig, en sådan inriktning att utskottet inte kan ställa sig bakom dem. Detsamma gäller det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som återfinns i motion Fi211 (yrkande 2) av Alf Svensson (c). Även detta yrkande avstyrks.

Utskottet tillstyrker därför yrkande 2 i motion Fi218 (vpk).

dels utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

> 13. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 2, 1985/86:Fi213 yrkande 2, 1985/86:Fi217 yrkande 2 och 1985/86:Fi219 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1985/86:Fi218 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Undantag från nolldirektiven för utredningar på handikappområdet

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Ansvaret för" och på s. 55 slutar med "motion Fi220" bort ha följande lydelse:

Arbetet med att begränsa budgetunderskottet får enligt utskottets mening inte drivas så långt att nödvändiga förbättringar för handikappade försvåras. Utredningar som behandlar handikappfrågor bör därför ges möjlighet att utforma sina förslag utan att själva behöva ange hur man inom samma verksamhetsområde skall uppnå en motsvarande besparing. Insatser för att förbättra de handikappades situation är enligt utskottets mening så angelägna att det bör ankomma på regeringen att göra erforderliga omfördelningar inom totalbudgetens ram.

Utskottet instämmer i de synpunkter som framförs i motion Fi220 (vpk) och anser i likhet med motionärerna att utredningar som är viktiga ur handikappsynpunkt skall undantas från de s. k. nolldirektiven. Detta bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

> 15. beträffande *undantag från nolldirektiven för utredningar på handikappområdet*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi220 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Finansiering av samhällets sjukvård

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 55 som börjar med "Såvitt utskottet" och slutar med "motion Fi706" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att man nu måste söka nya finansieringsvägar om sjukvården skall kunna byggas ut i en sådan omfattning att eftersatta behov tillgodoses på ett rimligt sätt. En lämplig utgångspunkt är därvid att de verksamhetsområden som förorsakar en betydande belastning på sjukvården också bidrar till dess finansiering. Motionärerna anvisar själva några lämpliga finansieringskällor i alkohol- och tobaksskatten, i bilismen och i form av en generell sjukvårdsavgift som tas ut såsom en arbetsgivaravgift.

Enligt utskottets mening bör motionärernas förslag tas till vara. Utskottet instämmer sålunda i motionärernas krav på att frågan bör utredas närmare. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

> 16. beträffande *finansiering av samhällets sjukvård*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi706 hos regeringen begär en utredning om förutsättningarna för en finansiering av samhällets sjukvård enligt utskottets intentioner,

23. Den kommunala ekonomin

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 55 börjar med "Den kraftiga" och på s. 59 slutar med "ekonomisk utveckling" bort ha följande lydelse:

I början av 1980-talet skedde en uppbromsning av volymökningen inom den kommunala sektorn. Ökningstakten har nu åter blivit snabbare. Under en följd av år har den kommunala konsumtionen stigit med över 2 % i genomsnitt, vilket är en av förklaringarna till de stora obalanserna i svensk ekonomi. I år beräknas ökningstakten återigen bli drygt 2 %.

Det finns en uppenbar risk för att volymökningen blir större än den prognos på 2,2 % som görs i den preliminära nationalbudgeten. Det beror

framför allt på kommunernas mycket goda finansiella situation, som erfarenhetsmässigt medför en stark press uppåt på utgiftsutvecklingen.

Den finansiella situationen i kommunsektorn har successivt förstärkts under 1980-talet. Kommunernas likviditet är generellt sett mycket god även om det finns undantag. Finansieringskapitalet, dvs. omsättningstillgångar minus kortfristiga skulder, har ökat och uppgår nu till ca 35 miljarder kronor, vilket motsvarar 15 % av de sammanlagda kommunala utgifterna. Ökningen av de kommunala intäkterna beräknas till ca 7 % förra året och 8–9 % i år. Även 1987 kommer de att öka med ca 9 %. Den finansiellt mycket starka situationen innebär stora risker för att den kommunala volymexpansionen blir ännu kraftigare än vad som prognostiseras. De minskningar som har skett i statsbidragen till kommunerna har varit alltför blygsamma. Ett annat sätt att uttrycka problemet är att kommunerna konsekvent har tagit ut för hög skatt av hushållen.

Kommuner och landsting disponerar över utomordentligt stora resurser. Den kommunala sektorn i Sverige svarar för en större andel av den totala ekonomin än hela den offentliga verksamheten i varje annat västland med undantag av Danmark. Kommunernas möjlighet att inom oförändrade ramar ge en bra service till medborgarna är därför utomordentligt goda. I motion Fi213 (m) förespråkas nolltillväxt i den kommunala konsumtionsutvecklingen. Utskottet anser att ett primärt mål för den ekonomiska politiken är att bringa ner volymökningen i kommunerna till noll. Att minska kommunernas volymökning är angeläget inte minst för att det därigenom skapas utrymme för en ökning av reallönerna.

Genom en god ekonomisk förvaltning och omprioriteringar kan, enligt utskottets mening, ökad kommunal service ges inom oförändrade totalramar. Genom att bryta monopolen så att konkurrens stimuleras liksom genom att utnyttja privatiseringar, entreprenader och andra former för förbättrad verksamhet kan stora vinster göras. Internationella erfarenheter visar att andra länder med väsentligt mindre offentliga åtaganden kan uppnå en lika bra eller bättre verksamhet inom väsentliga delar av utbildning, hälso- och sjukvård, social service och omvårdnad. Förutsättningen för en liknande utveckling i Sverige är dock att de hinder och styrningar som i dag i stor utsträckning präglar den kommunala sektorn försvinner.

Den kommunala verksamheten styrs i stor utsträckning av statlig reglering och bidragsbestämmelser. Detta är ett medvetet inslag i en socialdemokratisk politik. Den går ut på att hindra kommunerna från att ha alltför hög grad av självstyre. De försök med frikommuner och den begränsade avreglering som har skett har endast marginellt påverkat kommunernas beslutskompetens. Skall det vara möjligt att få en god kommunal verksamhet måste den statliga styrningen av den kommunala verksamheten radikalt minska. Endast därigenom är det möjligt att uppnå en verklig decentralisering av besluten och därmed en anpassning till lokala förhållanden.

Statsbidragen till kommunerna bör på sikt i huvudsak avvecklas med undantag för ett väl fungerande skatteutjämningssystem. Utskottet anser detta vara nödvändigt dels mot bakgrund av de stora statliga underskotten men också för att få en verklig kommunal självstyrelse. Det är orimligt att kommunsektorn med dess goda finansiella situation skall få statsbidrag på

mellan 65–70 miljarder kronor samtidigt som statsbudgeten visar ett stort underskott.

Den oförändrade kommunala utgiftsvolym som förordas i motion Fi213 (m) innebär jämfört med en tvåprocentig volymökning en förbättring av de kommunala finanserna med 4–5 miljarder kronor. Det innebär att statsbidragen till kommunerna kan reduceras med denna summa utan att kommunernas mycket goda finansiella situation försämras.

Utöver regeringens besparingar på statsbidragen förordar utskottet i enlighet med vad som sägs i motion Fi213 (m) statsbidragsminskningar med ytterligare brutto ca 5,3 miljarder kronor för 1987. Därutöver föreslås ett avskaffande av skatteutjämningsavgiften med 14 öre, vilket innebär en förbättring för kommunerna på 1,3 miljarder kronor. Staten skall inte inskränka det kommunala skatteunderlaget från fysiska personer.

Den förordade åtstramningen gentemot kommunerna uppgår således, utöver regeringens förslag, till netto 4 miljarder kronor för 1987,varav 2,5 miljarder kronor ligger på primärkommuner och 1,5 miljarder kronor på landstingskommuner.

De i finansplanen förordade kommunala besparingarna inför 1987 är inte tillräckligt omfattande. Men regeringen aviserar redan nu ytterligare nedskärningar. På sedvanligt sätt försvårar detta det kommunala arbetet. Det kan inte vara rimligt att av kommuner och landsting begära att de skall genomföra ett omfattande besparingsarbete om inte detta i god tid aviseras. Den av den socialdemokratiska regeringen tillämpade taktiken att successivt och i svåröverskådliga former genomföra finansiella indragningar från kommunerna skapar stora problem för den kommunala verksamheten.

Nära sammanhängande med detta är den retorik som regeringen utvecklar när det gäller synen på statsbidragen till kommunerna. Stundom hävdas att en minskning av statsbidragen skulle leda till förödande konsekvenser för den kommunala verksamheten. Detta gäller dock under förutsättning att det är oppositionen som föreslår sådana åtgärder. Vid andra tillfällen hävdas från regeringens sida att motsvarande åtgärder inte alls har någon effekt. Det gäller t. ex. i argumentationen rörande borttagandet av det särskilda statsbidraget till barn- och ungdomstandvård. Detta har försvårat en rationell hantering av de finansiella relationerna mellan staten och kommunsektorn.

Den analys av vikten av ytterligare åtstramning gentemot kommunerna som görs i motionerna Fi219 (fp) och Fi217 (c) är i långa stycken densamma som i motion Fi213 (m). Den valda metoden för den finansiella indragningen är dock inte densamma i dessa motioner. I motion Fi219 avvisas indragningar genom minskade statsbidrag. I stället föreslås en avgift på kommunernas och landstingens skatteunderlag. Denna metod innebär enligt utskottets mening en onödig rundgång i form av allt högre statsbidrag och allt högre beskattning av kommunerna. Även om denna metod på kort sikt har vissa fördelar är den långsiktigt oacceptabel.

I motion Fi217 och Fi211 föreslås en del mindre minskningar av statsbidragen. De är dock enligt utskottets mening otillräckliga för att bromsa den kommunala expansionen.

Vad utskottet anfört om inriktningen av den kommunala verksamheten

innebär att utskottet avstyrker motion Fi218 (vpk) yrkande 7. I motionen förordas en kraftigare utbyggnad av den kommunala verksamheten än vad utskottet anser är förenligt med en balanserad ekonomisk utveckling.

dels utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

> 17. beträffande *den kommunala ekonomin*
> att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 3, 1985/86:Fi218 yrkande 7 och 1985/86:Fi219 yrkande 3 samt med anledning av proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 5 och med bifall till motion 1985/86:Fi213 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Den kommunala ekonomin

Björn Molin (fp) och Anne Wibble (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 55 börjar med "Den kraftiga" och på s. 59 slutar med "ekonomisk utveckling" bort ha följande lydelse:

Kommunerna har under flera år expanderat i snabb takt. Under 1980-talet har expansionen legat på 2,5–3 % per år. För 1986 och i ännu högre grad för 1987 förutses nu i finansplanen betydande överskott i kommunernas driftbudgetar. Om inga åtgärder vidtas finns alltså utrymme för en kraftig kommunal expansion under 1987.

För att möjliggöra en angelägen reallöneförbättring för löntagargrupperna måste denna kommunala expansion begränsas. En indragning av delar av kommunernas driftöverskott är också nödvändig för att förbättra statens budgetsaldo. Utskottet anser det angeläget, att kommunerna i god tid får besked om vilka förutsättningar som gäller för kommunernas ekonomi under 1987 så att kommunerna kan beakta dessa i det nu påbörjade budgetarbetet.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen neddragning eller avveckling av vissa statsbidrag på tillhopa 2 500 milj. kr. Häri ingår bl. a. sänkning av statsbidraget till lärarlöner, avskaffande av bidraget till barn- och ungdomstandvård och sänkta bidrag till kollektiv persontrafik.

Enligt utskottets mening är dessa förslag olämpliga. De skulle kunna få negativa sociala och regionalpolitiska konsekvenser. Det är dessutom enligt utskottets mening olämpligt att på detta sätt för kommunerna peka ut på vilka områden den nödvändiga inskränkningen skall ske. Enligt utskottets mening bör det ankomma på kommunerna själva att avgöra hur man inom en viss angiven ram vill disponera de tillgängliga resurserna. Den nödvändiga neddragningen bör därför ske på ett generellt sätt.

Regeringen har i finansplanen redovisat sin avsikt att återkomma med ytterligare åtgärder för att nedbringa den kommunala expansionen till en samhällsekonomiskt acceptabel nivå. Regeringen säger sig också skola återkomma med ett mera aktuellt underlag om kommunernas ekonomi och med förslag till ett reviderat skatteutjämningssystem. På den sistnämnda punkten har finansministern senare dementerat den i finansplanen angivna uppgiften.

Finansutskottet finner det otillfredsställande att utskottet inte nu getts

möjlighet att granska samtliga förslag till indragningar från den kommunala sektorn. Orsaken härtill är regeringens senfärdighet och obeslutsamhet i fråga om storleken av och metoderna för denna indragning. Det är inte möjligt att helt avvakta med ställningstagandet till indragningarna på det kommunala området tills alla regeringens förslag föreligger. Riksdagen bör därför nu fatta beslut om en generell indragning av medel från kommunerna. De eventuellt ytterligare åtgärder som kan vara befogade får prövas i samband med behandlingen av kompletteringspropositionen.

Som utskottet anfört bör alltså indragningen från kommunerna göras genom en generell metod. Därigenom verkar indragningen lika för alla kommuner i den meningen att ingen skillnad görs mellan olika stora kommuner eller kommuner i olika delar av landet. Utskottet förordar därför i likhet med motion Fi219, att systemet för skatteutjämning görs om till ett inomkommunalt system och att kostnaderna för skatteutjämningen finansieras genom en avgift på kommunernas skatteunderlag. Intäkterna från avgiften skall användas för att finansiera statens kostnader för skatteutjämningsbidragen. Denna avgift bör från 1987 sättas till 55 öre per skattekrona på skatteunderlaget, vilket kan beräknas inbringa ca 4 500 milj. kr.

Utskottet anser dessutom, i likhet med motionerna Fi219 (fp), Fi213 (m) och Fi217 (c), att den föreslagna kompensationen till kommunerna för den avskaffade beskattningsrätten av juridiska personer ej bör utgå. Därigenom uppnås en neddragnings/besparingseffekt på 1 600 milj. kr. Genom dessa båda generellt verkande åtgärder kan en ofrånkomlig neddragning av utrymmet för kommunal expansion äga rum utan att kommunernas självbestämmanderätt sätts i fara.

Utskottet avvisar således de i budgetförslaget framlagda förslagen om neddragna bidrag till bl. a. lärarlöner och barn- och ungdomstandvård och tillika de i motionerna Fi213, Fi217 och Fi211 föreslagna minskningarna i vissa statsbidrag till kommunerna.

Den av utskottet förordade metoden för indragning av resurser från kommunerna bör beaktas vid det fortsatta arbetet i riksdagens olika utskott. De föreslagna minskningarna av olika statsbidrag till kommunerna bör avvisas med hänvisning till den av utskottet förordade generella metoden med en avgift på hela skatteunderlaget.

dels utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

> 17. beträffande *den kommunala ekonomin*
>
> a) att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 3, 1985/86:Fi213 yrkande 5 och 1985/86:Fi218 yrkande 7 samt med anledning av proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 5 och med bifall till motion 1985/86:Fi219 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
>
> b) att riksdagen uttalar att vad utskottet anfört om indragning av resurserna från kommunerna skall vara vägledande vid behandlingen av förslagen i proposition 1985/86:100 och de med anledning därav väckta motionerna,

Nils G. Åsling (c) och Britta Hammarbacken (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 58 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 59 slutar med "ekonomisk utveckling" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det viktigt att kommuner och landsting på ett fullgott sätt kan klara sina viktiga uppgifter ålagda av regering och riksdag. Samtidigt kräver den samhällsekonomiska situationen att kommuner och landsting aktivt medverkar till att den svenska ekonomin kommer i balans. Kommunernas viktiga verksamhet samt medverkan i saneringen av den svenska ekonomin bör enligt utskottets mening avvägas så att kommunala skattehöjningar undviks.

Utskottet ansluter sig till regeringens förslag till besparingar på den kommunala sektorn, dock med ett undantag. Utskottet anser det helt fel att spara på skolområdet (617 milj. kr.). Utbildning är en investering för framtiden.

I stället anser utskottet dels att någon kompensation (1,6 miljarder kronor) inte bör utgå till kommunerna för borttagande av den kommunala beskattningen av juridiska personer, dels att kommunerna bör ta ett större (200 milj. kr.) ekonomiskt ansvar för underhållet av kommunala vägar och gator.

Skatteutjämningskommittén har nyligen avlämnat sitt slutbetänkande. Regeringen har tyvärr nu meddelat att en proposition om skatteutjämningen inte kommer att avlämnas till vårriksdagen. Utskottet anser dock mot bakgrund av det liggande budgetförslaget att skatteutjämningen bör ges en ökad ram på minst 1 miljard kronor.

Utskottet anser vidare att det kommunala grundavdraget bör höjas med 1 500 kr. till 9 000 kr. Kostnaden för denna skattesänkning (2,8 miljarder kronor) bör bäras av den kommunala sektorn redan 1987, varför skattesänkningen bör kombineras med motsvarande begränsning av det kommunala skatteunderlaget. I sammanhanget bör poängteras att en sådan här skattesänkning med klar låginkomstprofil kan komma att innebära minskade socialbidragskostnader för kommunerna.

Den nu aktuella höjningen av arbetslöshetsersättningen bör enligt utskottet finansieras genom ökade egna avgifter av kassamedlemmarna. Därmed behöver arbetsmarknadsavgiften inte höjas. Detta innebär ca 300 milj. kr. i lägre arbetsgivaravgifter för kommuner och landsting än med regeringens förslag.

Vad utskottet anfört om inriktningen av den kommunala ekonomin innebär att utskottet avstyrker vad som i denna del anförts i motionerna Fi211 (Alf Svensson c), Fi213 (m) och Fi219 (fp).

Vidare avstyrks bestämt motion Fi218 (vpk) yrkande 7. I motionen förordas en kraftig kommunal expansion, vilket enligt utskottet inte är förenligt med en balanserad ekonomisk utveckling.

dels utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *den kommunala ekonomin*
att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 3, 1985/86:Fi213 yrkande 5, 1985/86:Fi218 yrkande 7 och 1985/86:Fi219 yrkande 3 samt med anledning av proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

26. Den kommunala ekonomin

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 57 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "sina verksamheter" bort ha följande lydelse:

I *motion Fi218* (vpk) avvisas förslagen i finansplanen att beröva kommuner och landsting ytterligare medel, bl. a. för anslag till lärarlöner, vuxenutbildning, kollektivtrafik och ungdomstandvård. Vidare framhålls i motionen att det är nödvändigt att öka resurserna till den gemensamma sektorn.

I finansplanen meddelas att regeringen senare under våren 1986 skall återkomma med förslag till mer generella åtgärder inom det kommunalekonomiska området inför år 1987. Utskottet avser därför att mer utförligt behandla dessa frågor i anslutning till den av regeringen aviserade propositionen.

Utskottet vill emellertid med anledning av motion Fi218 (vpk) anföra följande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att de i finansplanen angivna besparingsförslagen för kommunerna inte kan godtas.

Vad gäller den gemensamma sektorn förutsätts i finansplanen en utveckling för år 1986 av den samlade offentliga sektorns konsumtion och investeringar, som är lägre än för ekonomin totalt. Enligt utskottets mening är en sådan inriktning av den ekonomiska politiken felaktig. Inom arbetarrörelsen – som regeringen säger sig företräda – måste man ha som utgångspunkt att sociala och kulturella insatser för den breda befolkningen både är ett viktigt mål i sig och en positiv faktor för hela ekonomins utveckling och balans. Kollektiv konsumtion och investering bör minst öka i proportion till hela ekonomins ökning. Regeringen tycks – omedvetet – ha lagt sig till med det borgerliga synsättet, att offentlig verksamhet är en restriktion och belastning på ekonomin. Det är nödvändigt att förstå och göra bruk av den i vid mening stimulerande och produktivitetsfrämjande roll, som många stora offentliga verksamheter spelar. En ökad totalram för kommunerna och även för staten är därför ett ofrånkomligt led i en riktig ekonomisk politik.

Mot bakgrund av vad som här anförts om den gemensamma sektorns utveckling tillstyrker utskottet motion Fi218 yrkande 7.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 58 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 59 slutar med "ekonomisk utveckling" bort ha följande lydelse:

Av utskottets sammanfattning av förslagen i motionerna Fi213 (m), Fi217 (c) och Fi219 (fp) vad avser den kommunala ekonomin framgår att i dessa motioner föreslås en i jämförelse med finansplanen ännu kraftigare indragning av medel från kommunerna. Med hänvisning till vad utskottet anfört om utvecklingen av den gemensamma sektorn vill utskottet bestämt avvisa en sådan politik. Utskottet avstyrker sålunda motionerna Fi213 yrkande 5 och Fi219 yrkande 3. Utskottets ställningstagande i dessa frågor innebär även ett avstyrkande av motion Fi211 yrkande 3.

dels utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

> 17. beträffande *den kommunala ekonomin*
> att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi211 yrkande 3, 1985/86:Fi213 yrkande 5 och 1985/86:Fi219 yrkande 3 samt med anledning av proposition 1985/86:100 bilaga 1 moment 5 och med bifall till motion 1985/86:Fi218 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utvecklingen av den gemensamma sektorn.

27. Kommunalt skattestopp

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "I motion Fi306" och slutar med "motion Fi306" bort ha följande lydelse:

I motion Fi306 (m) begärs att *kommunalt skattestopp* införs år 1987 och 1988.

Utskottet anser att en minskning av statsbidragen till kommunerna inte får leda till kommunalskattehöjningar. Sådant skulle motverka arbetet med att återställa den finansiella balansen i den offentliga sektorn. Utskottet förordar därför att ett lagstadgat kommunalskattestopp skall införas i enlighet med vad som sägs i motion Fi306 (m).

dels utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

> 18. beträffande *kommunalt skattestopp*
> att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Fi306 antar följande

Förslag till
Lag om begränsning i kommuns och landstingskommuns rätt att ta ut skatt för åren 1987 och 1988 m. m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 §. Vid fastställande av skattesats för åren 1987 och 1988 får kommun eller landstingskommun ej överskrida den skattesats som kommunen eller landstingskommunen har bestämt för år 1986.

2 §. Om särskilda förhållanden i kommun eller landstingskommun påkallar det, får regeringen efter ansökan bevilja undantag från vad som sägs under 1 §. Ansökan inges till länsstyrelsen senast den 15 september året före det år ansökan avser.

3 §. Högre skattesats än vad som är medgivet enligt 1 § får ej tillämpas vid debitering av kommunalskatt eller landstingsskatt för åren 1987 och 1988

enligt uppbördslagen (1953:272) eller vid utbetalning av sådan skatt för något av dessa år enligt lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt m. m., om ej regeringen har beviljat undantag enligt 2 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

28. Förenklad statsbidragsgivning till kommunerna

Lars Tobisson (m), Nils G. Åsling (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Britta Hammarbacken (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "I motion Fi213" och slutar med "och Fi302" bort ha följande lydelse:

I motion Fi213 (m) begärs en utredning om *förenklad statsbidragsgivning* till kommunerna. Redan nästa år bör ett så stort antal specialdestinerade statsbidrag som möjligt ersättas med ett allmänt kommunalt bidrag. Detta skall enligt motionärerna ske samtidigt som dessa statsbidrags detaljregleringar och bidragsbestämmelser avvecklas. Även i motion Fi302 av Ivar Franzén (c) anförs att de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna bör förändras och ersättas med generella statsbidrag. Härigenom ges kommunerna ökad självständighet och möjligheter till effektiviseringar.

Utskottet anser att regeringen skyndsamt bör utreda möjligheterna att slå samman specialdestinerade statsbidrag till ett allmänt bidrag som fördelas på ett likartat sätt som de ingående bidragen. Framtida besparingar på statens stöd till kommunerna kan med fördel ske genom minskningar av detta bidrag. Detta bör med anledning av motionerna Fi213 (m) yrkande 8 och Fi302 ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

> 19. beträffande *förenklad statsbidragsgivning till kommunerna*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Fi213 yrkande 8 och 1985/86:Fi302 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. Förenklad statsbidragsgivning till kommunerna

Björn Molin (fp) och Anne Wibble (fp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "och Fi302" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att den nuvarande utformningen av statsbidragen till kommunerna i många fall är alltför detaljerade och styrande för verksamheternas utformning. Utskottet har också i annat sammanhang aktualiserat frågan om en ökad schablonisering av de specialdestinerade statsbidragen. Därvid skulle t. ex. statsbidragen till barnomsorg kunna utgå per barn i förskoleåldern, statsbidragen till äldreomsorgen per person i relevant ålder, etc.

Mot bakgrund av att ytterligare förslag har aviserats i fråga om statsbidra-

gen till kommunerna under våren och att utskottet därför får möjlighet att återkomma till frågan finner utskottet inte nu anledning till något särskilt initiativ. Motionerna Fi213 yrkande 8 och Fi302 avstyrks således.

30. Kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "motion Fi307" bort ha följande lydelse:

I motion Fi307 uttrycks oro över de problem som drabbar de fattigaste kommunerna genom redan utförda och planerade indragningar av statsbidrag. Utskottet delar uppfattningen att detta kan medföra svårigheter att upprätthålla den sociala välfärden, samtidigt som det försämrar deras möjlighet att bidra till sysselsättningens upprätthållande.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi307 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

> 20. beträffande *kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna*
> att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Fi307 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

31. Kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "I motion Fi307" och slutar med "motion Fi307" bort ha följande lydelse:

I motion Fi307 av Jan Fransson m. fl. (s) anförs att vissa kommuner drabbas särskilt hårt av de neddragningar av statsbidrag som föreslås i budgetpropositionen. Utskottet anser som tidigare nämnts att statsbidragen bör minska avsevärt mer än vad som föreslås i budgetpropositionen. Men för att kunna stödja kommuner som kan hamna i en besvärlig ekonomisk situation anser utskottet att ett särskilt stöd bör utgå. Förslag härom kommer att behandlas av riksdagen senare i vår, varför utskottet avstyrker denna motion.

1. Kreditpolitiken och placeringsplikten

Nils G. Åsling (c) och Britta Hammarbacken (c) anför:

Med hänsyn till den alltjämt höga realräntan är det för närvarande inte möjligt att helt avstå från placeringsplikt för prioriterade obligationer avsedda att finansiera bostads- och jordbruksinvesteringar. Målsättningen bör dock på sikt vara att placeringsplikten skall kunna avskaffas.

2. Löntagarfonder

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anför:

Fonderna kan inte gärna fortsätta som de hittills har gjort. De bedriver konventionell placeringsverksamhet och skiljer sig knappast från andra institutionella placerare. Följden av detta är i ett längre perspektiv, att fonderna i själva verket bekräftar – eller rentav förstärker – rådande mönster i den ekonomiska utvecklingen. Det blir de attraktivaste privata storindustrierna, de transnationellt förankrade delarna av näringslivet och de mest expansiva regionerna som får fördelarna av dem. Kortsiktig lönsamhet och maximala avkastningssiffror blir allt överskuggande. Långsiktigt utvecklingstänkande och kvalitativt viktiga sidor av verksamheterna kommer helt i bakgrunden.

Ur skilda synvinklar framstår det som helt nödvändigt att ge fonderna en ny inriktning. För det första måste fonderna sammankopplas med regionalpolitiken, så att de kan bli ett instrument för att skapa ny sysselsättning inom regioner och branscher som nu hotas. Fonderna måste dessutom ges en mer aktiv och klarare roll i den förnyelseprocess inom industrin som är nödvändig. Vidare är det nu bråttom med att lösa fondernas demokratisering.

Jag anser därför att löntagarfonderna skall utvecklas och förändras i stället för att avvecklas.

Tabellförteckning

Tabell 1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder .. 19

Tabell 2 Bytesbalanssaldo i några OECD-länder 20

Tabell 3 Skuldsituationen år 1985 för de största låntagarländerna 21

Tabell 4 Internationella förutsättningar 22

Tabell 5 Försörjningsbalans och nyckeltal 24

Tabell 6 Finansiering av statens lånebehov 1984–1986 36

Tabell 7 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1986/87 44

Tabell 8 Besparingar budgetåret 1986/87 av oppositionspartiernas budgetalternativ 47

Innehåll

Sammanfattning 1
Inledning 3
Motionsyrkandena 5
Propositionen 11
Partimotioner om den ekonomiska politiken 13
Utskottet 18
Den ekonomiska politiken 18
Internationell bakgrund 18
Utvecklingen i Sverige 22
De statliga löneförhandlingarna 25
Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken 27
Statsskulds-, kredit- och valutapolitik 34
Löntagarfonder 39
Förnyelsefonder 40
Investeringsfonder 42
Exportdepositioner 43
Budgetpolitiken 44
Budgetutvecklingen 1982/83–1986/87 44
Riktlinjer för budgetpolitiken 46
Övriga motioner 54
Den kommunala ekonomin 55
Övriga frågor 61
Statliga kreditgarantier 61
Vissa övergångsåtgärder med anledning av förordning om avräkning av utgifter på statsbudgeten 61
Hemställan 61

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, mom. 1 (m, fp, c) 64
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, mom. 1 (vpk) 70
3. Regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken, mom. 2 (c) 80
4. Regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken, mom. 2, motivering (m, fp) 81
5. Valutapolitiken, mom. 4 (m, fp, c) 81
6. Kreditpolitiken och placeringsplikten, mom. 5 (m, fp) 82
7. Vidgad prioriterad långivning, mom. 6 (c) 83
8. Bilkrediter, mom. 7 (m) 84
9. Sänkning av räntan, mom. 8 (vpk) 85
10. Löntagarfonder, mom. 9 (m, fp, c) 86
11. Förnyelsefonder, mom. 10 a) (m) 90
12. Förnyelsefonder, mom. 10 b) (fp, c) 91
13. Förnyelsefonder, mom. 10 c) (vpk) 91

14. Investeringsfonder, mom. 11 (m) 92
15. Exportdepositioner, mom. 12 (fp, c) 93
16. Exportdepositioner, mom. 12 (m) 93
17. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 13 (m) 94
18. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 13 (fp) 98
19. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 13 (c) 103
20. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, mom. 13 (vpk) ... 107
21. Undantag från nolldirektiven för utredningar på handikappområdet, mom. 15 (vpk) 109
22. Finansiering av samhällets sjukvård, mom. 16 (vpk) 110
23. Den kommunala ekonomin, mom. 17 (m) 110
24. Den kommunala ekonomin, mom. 17 (fp) 113
25. Den kommunala ekonomin, mom. 17 (c) 115
26. Den kommunala ekonomin, mom. 17 (vpk) 116
27. Kommunalt skattestopp, mom. 18 (m) 117
28. Förenklad statsbidragsgivning till kommunerna, mom. 19 (m, c) ... 118
29. Förenklad statsbidragsgivning till kommunerna, mom. 19, motivering (fp) 118
30. Kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna, mom. 20 (vpk) 119
31. Kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna, mom. 20, motivering (m) 119

Särskilda yttranden

1. Kreditpolitiken och placeringsplikten (c) 120
2. Löntagarfonder (vpk) 120

Tabellförteckning 121

gotab Stockholm 1986 10387